

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

100164 0696

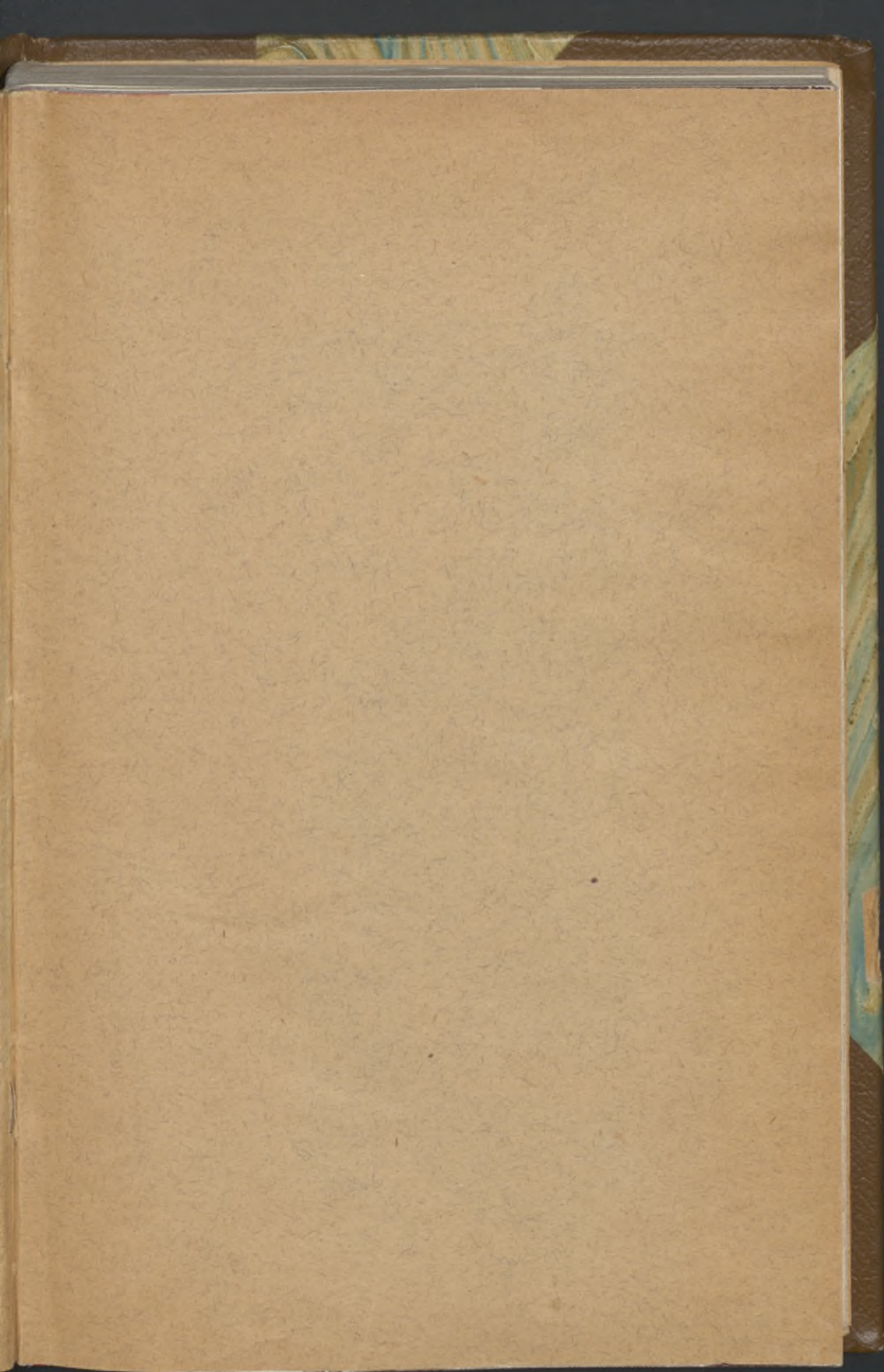

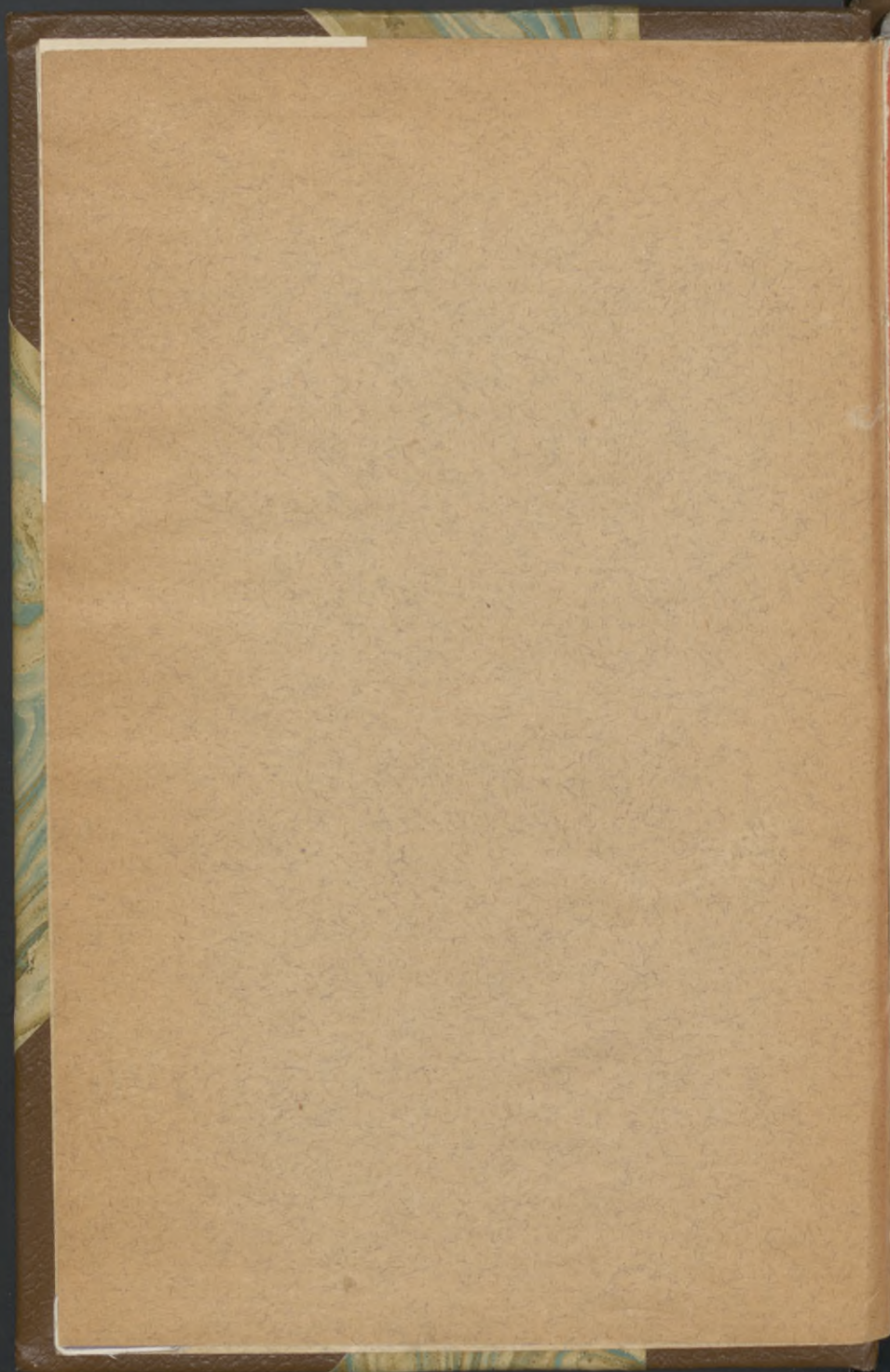

Allmänna Sektionen

Litt.
Sv.

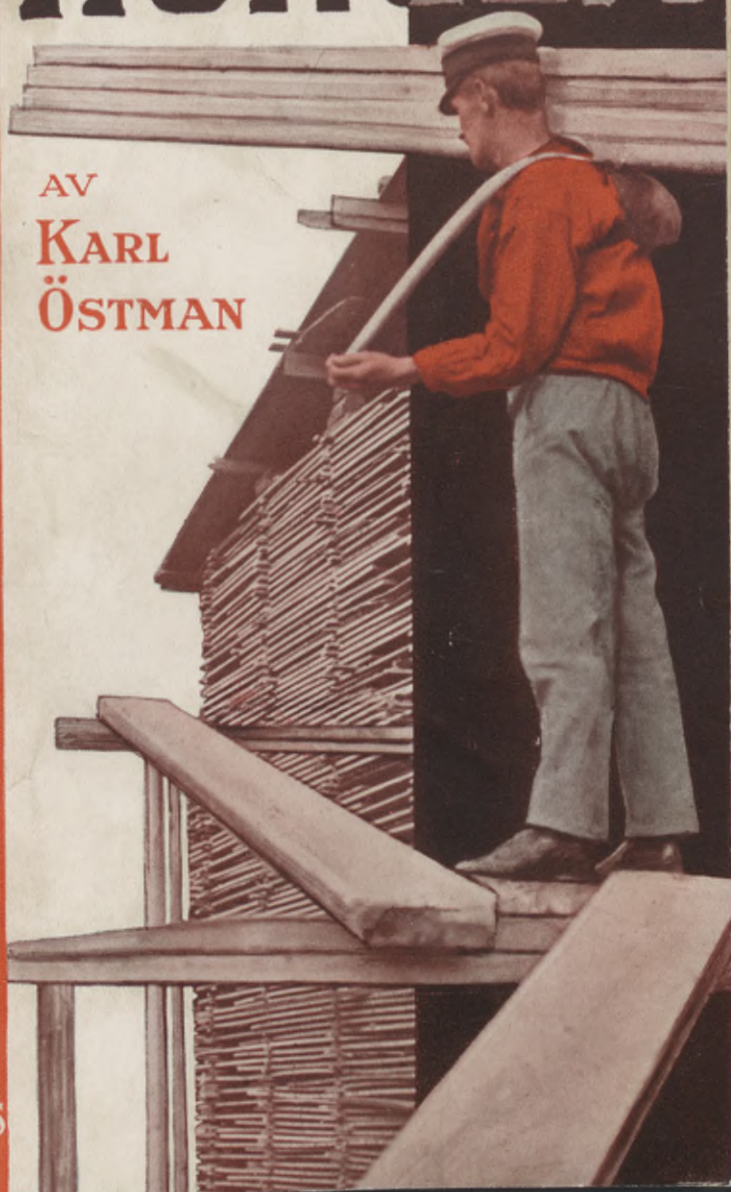
JOHN JOHNSON
BOKBINDARE
GÖTEBORG

HUNGER

AV
KARL
ÖSTMAN

ALBERT
BONNIERS
FÖRLAG

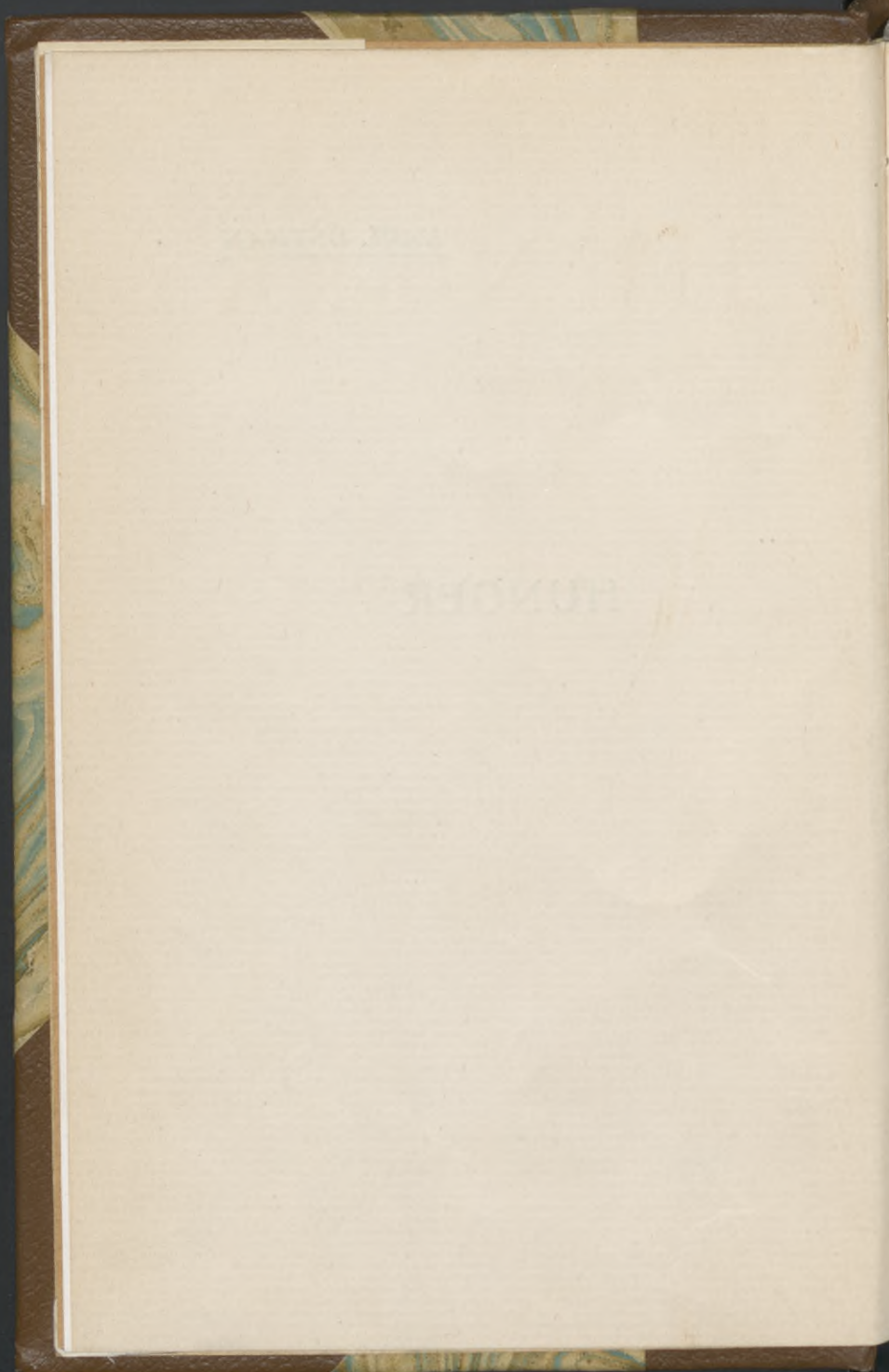
Lu
Co.

40 30 / 385

1.35

KARL ÖSTMAN

HUNGER

HUNGER

EN BOK OM SÅGVERKSFOLK
OCH ANNAT

AV

KARL ÖSTMAN

*Hur var ditt liv? — Det var storm och nöd
och kamp i en enda veva;
det var gäckad längtan och fåfång glöd
och små glimtar ur molnens reva.
Jag är så glad att jag fått leva.*

E. A. KARLFELT.

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM 1916
A.-B. FAHLCRANTZ' BOKTRYCKERI.

SEGLIVE-LARS

EN SÄLHISTORIA

300

För det första. Gör en man skäl för namnet fiskare, som dödar säl, antingen han gör det för sitt nöjes skull eller av vinstbegär, eller bör han heta jägare om äran för honom själv är större i det senare fallet än i det förra?

Frågan har jag ansett mig böra fästa uppmärksamheten vid redan nu i början ehuru den är enkel.

Far min, av vilken jag fått historien, menade, när jag vågade skjuta in med en anmärkning där, att med titlarna var det inte kinkigt alls.

Huvudsaken var att strömmingstjuven och redskapsförstöraren, den innerligt hatade, blev vederbörligen lustigt och lätt oskadliggjord alldeles ögonkrök med detsamma. Alldeles med detsamma, ja, för han var en inpiskad kanalje, var han.

Och med denna förklaring av saken fick jag, åhöraren, pojken, som inga erfarenheter hade, nöja mig. Ty snål på ord och kärv och knottrig var han, far min, som de gamla tallarna på Ångermanlandets blåa berg . . .

I stillhet undrade jag dock om ej gubbens sätt att definiera begrepp var, att göra det alltför lättvindigt i alla fall. Självt vill jag till exempel bra ogärna heta stenhuggare därför, att jag går i skogen och letar stenmurklor en söndag.

Ty sälen är, som du vet, en lustig ture med rätt underliga vanor. I vattnet efter kusterna hos oss här i norr är han mantalskriven och hör han hemma. Men han är en orolig själ den där också, som hatar det ensidiga och som av den anledningen byter om boplats gärna.

Svårast är det med denna hans oro om vintern och våren.

På vägar som han själv banat sig med klorna och sina egna näsborrar — förlåt om jag skriver galet! — om vägarna inte äro banade förut av naturen, praktiserar han sig då upp på isen och ligger där och lapar solsken och luft i timtal. Och kan han med sin hörsel under tiden uppfånga en ton från ett instrument, en vissling etc., så är det icke säkert att han ej ligger kvar i solen en stund längre ändå. Övergår däremot "musiken" till oljud, eller ser sälen på avstånd en människa närma sig, då — plums ner med honom.

Iskrabba eller fisk, det är sålunda litet svårt att veta för en olärd.

Emellertid. Den gamle bysnickaren, min sagesman, är ur tiden nu för länge sedan. Svårt kan det därför bli att nå honom med en bannbulla för hans synd att göra ett begrepp av två i en sälhistoria, om en hämnare skulle uppenbara sig nu och vilja slunga ut en sådan. Men jag lever ju och träffas.

Så här ungefär berättade far.

Det var på den tiden inte som nu, att staten betalade skottpengar på säl. Sitt liv såsom den fiskets

glupske snyltgäst han är, fick sälen leva utan att han nämnvärt stördes. Men fiskaren själv, vars enda inkomstkälla havet var, rosade inte marknaden, han. Jag har äran minnas lite grann hur det var, jag.

Vi tänker oss honom.

I en gårdkåk på en kobbe ute bland skären bor han. Marken är sten, bara sten. Mellan stenarna växer några tallar, gamla och knotiga, som har den förtjänsten endast, att kunna sjunga in genom stugans mattgröna rutor för ett ensamfolk höstens stormgång och väder.

Vi tänker oss, att en afton tager mannen sin båt ur båtlänningen, ror med båten ett stycke ut och lägger där ut skötarna på tio famnars vatten. Där vet han av erfarenhet att strömmingen går. Käringen hjälper honom. Dyingarna rullar därute. Det dånar vid stränderna. Vattenstänket står kring stenarna vid stranden och lyser vitt i skymningen.

Det är nämligen långt lidet på sommaren. Att "sätta ut" går inte av sig själv precis. Särskilt när det blåser och sjön går hög, är det ett både ansträngande och livsfarligt arbete, detta. Men nu går sjön ej hög, som sagt. Äventyret är därför snart genomlevat.

När sista storflötet i sista sköten skrapande gått över bord och fallit i vattnet med en smäll, reser fiskaren ryggen opp. Den bränner styggt. Munnen grinar. På halvkrökta knän en åkarbrasa för händerna först. Röda och svullna äro de och naglarna värka. Båten får driva. Det smäller när händerna

slår mot tröjans skinn vid axlarna. Munnen grinar än. Nagelkällan! I hela ens varelse gör det ont vid nagelkäll. Snuskarmen ligger brun i mungiporna på båda sidor. Sedan ner vid årorerna på roddtoften. Käringen vid bakårorna. Det kallas mynna.

Vid hemkomsten: båtlänsning. Segel, åror och det övriga grejet in i boden. I stugan: en gäll kvinnostämman, som tillrättavisar. Hårdragning. Ungarna, ett halvt dussin, har dragit fram och gjort före medan man varit borta. Men inte ett grand nytta har man gjort. Björkriset föser upp de olydiga i två hopar: de minsta till soffan och stolarna, där de skall sitta stilla och tiga i fem minuter; de större skall stöka till det rätt igen, bära in kvällsved. Det säger far själv till om. Det kväller sig. Fram kommer kall strömming på ett fat, några kanter grovt bröd och gröt med sirapssöta till. Kvällsvarden!

Om barkbrödet och gröten av mjölet från galeasen med ryssmjölmattorna, som förliste och gick till botten i stadsfjärden här, vill jag inte tala. Det är värt ett särskilt kapitel, det.

Mjölmattorna fiskades upp av dykare och såldes, förstår man. Vem köparna var, det förstår man också. Den gröten blev röd, den, och smakade inte mer, som man säger.

Nu äter vårt fiskarfolk vanlig mat, därför att de råkade på vara inte alldeles utan den här gången. Ungarna, som mött upp mangrant kring matbordet, skrapar grötfatet, suger på strömmingstjärtarna och

skjövar tallrikarna noga efteråt. De undrar med en mun, medan de skrapar och skramlar med matverktygen, om icke mor har något mer av samma slag, så att de kan få en gruta till. Men mor har intet mer, och så får det bli sova på den saken.

Väderbiten, maläten med öppen mun, som snarkar bakom karingens rygg, hög mitt efter och hård som klippstenarna därute på skäret, sover fiskarfar och drömmer.

Han drömmer om båten sin, nu lastad upp till subandet med skinande, vit strömming. I drömmen förvandlas fisken till mat, ett par nya stövlar, en burk Ljunglövens snus, röktobak. — Jädringen i det! Karingen drömmer också. Hon mumlar med gapande mun något i sömnen som ingen kan begripa. Naturligtvis är det maten hon drömmer om: grötmjålet, kaffesockret, stoppgarnet och lappämnet för byxorna, slitvargarnas.

Hon var husmodern ju. Och kaffet smakade gott. Dock inte godare än att hon kunde vara det förutan, om det knep. Men tobaken *måste* far ha. Det hjälpte inte att hon klagade över att mjölbingen var tom.

Gud give att strömmingsskötarna gav både tobak och kaffesocker i morron — —.

På morgonen är fiskarkroppen på benen långt innan det hunnit dagas. Så ut! Ut med båten och i vittningen så jästaligen.

Men skulle en ha sett på den hin håle och hela släktregistret hanses! Inte ett liv! Inte en fena!

Bara här och där i en maska små blodrester och fjäll av en fisk. Nätet sönderrivet!

Jo, otur kunde en ha... ideligen med ett... så att en kunde rakt få slita livet ur sig för att inte behöva dö i förtid av svält. Men för resten — Tur och lycka förjämnan gjorde inte starkt folk. Nya tag!

Så resignerar norrlandsfiskaren.

Det var om det, ja. Ett liv finner fiskaren likafullt i nätet ibland. Och ingen mer och ingen mindre är det än tjuven själv, som trasslat in sig i garnet och nu sitter där vackert fast.

Annåda anamma!

Fiskarkroppen, som drömt sköna drömmar, skälver. Han biter samman tänderna. Han morrar elak som en hund. Ögonen står på skaft.

En skuld skall betalas! En hämnd skall tagas på en tjuvusling, ett kräk, ett eländigt!

Nu — Fnysande får han fatt i verktyget, handyxan, årlommen, öskaret, vilketdera som bäst ligger honom till hands i brådskan, och så sker ett dråp här på sjön så att vattnet skvätter vid vart hugg som faller denna herrans morgon.

Det gäller nämligen att vara rapp i vänningarna när man vill hava livet av en säl, även fastän man har djuret säkert fast i sina garn. Det lager av fett som han har under huden på sin kropp, späcket, drager sälen över huvudet, så snart han vädrat att fara är nära. Detta gör att han då blir ganska oåtkomlig med slag av trubbiga vapen. En yxa skall

det vara. Eller ett skott. Det är det allra bästa. Eller: intet vapen är det bästa. Jag tycker om att taga syndaren, som alla hatar, levande med mig hem, jag. En illistig karribel är han, som inte drar sig för att göra den fattige skada med vett och vilja, nog är han det, men han är en lustig fan tillika. Det är, vill jag tro, inte alla rövarhövdingar som tycker om musik — —

Nå. Det var om sälfångstens föregångsman häruppe, Lars Nordmark, som jag skulle tala. Seglive-Lars kallades han också. Varför han kallades Seglive-Lars, det skall du snart få höra.

Lars Nordmark fiskade i början, endast fiskade, liksom grannarna de flesta där i byn. Men behållningen, som fisket gav under vissa årstider särskilt, tillfredsställde honom inte.

Strömmingen och laken och siken, för att inte tala om simpan, den ohyran, vilken ibland likt ett ont belastade redskapen i varje dess maska, var dessutom alltför tama och beskedliga djur att slåss med, tyckte Lars. Lars var en nordbo med nedärvd oro i blodet, som älskade äventyret och stormen.

Så fann han på till slut att jaga säl bredvid.

Han blev jägare alltså! Bättre klang hade det namnet och sälen var, som vi sade, en krabat, som nog lät sig fånga, men som likväl stretade något emot. I det låg hemligheten. —

Alltnog. Förut kunde Lars göra skor till hushov och skradda byxorna åt sig även, om det kom på knipan. Nu kom ett annat till, något på den

tiden alldeles nytt i den avsides liggande fiskarbyn.

Av de dödade djurens skinn, som äro spräckliga och granna undantagsvis, förfärdigade Lars nämligen storstövlar och handskar. Naturligtvis då endast på det enkla sättet, att på stövlarna fick sälskinnen bli skaften och på handskarna ytterdelarna bakpå. Åtgång fick den sortens handskar, skall man tro! Alla skulle ha dem.

Självt bar fiskare-jägare-skomakare-skräddaren alltid på sig om vintern en utanpåväst, vars framstycken var delar av ett sälskinn, storblommigt och silverglänsande, till tecken på sin värdighet.

Av späcket kokade den mångtrestande tran, som han därefter sålde i Örnköldsvik till köpmän.

Skall vi sedan tala om värdighet, så nog såg Lars Nordmark så bra ut utanpå, att han passade i en väst av blommigt sälhundskinn, om detta nu var ett värdighetstecken att tala om.

Axelbred, hög, som en vildmarkens fura!

Varför han blev en hög fura och inte en krabba, en sådan där med klor och fångarmar, när strypa strömming jämte det andra sölet skulle varda hans levnadskall ändå hela livet, det är någonting som jag aldrig har fått veta.

Lars, kung av Rödeskär — det hade varit en titel för en man, huvudet högre än de andra inte bara på ett vis i en fiskarby —!

Nåja. En gång skulle Lars Nordmark dock lägga till sitt namn, sin strömming och sina sälskinnsstövlar

en bragd, som gjorde honom rättvisligen känd och aktad i hela ångermanlandet.

Till den historien hör, att Lars ägde en stuga, ett skatebo nere vid sjökanten, där han bodde jämte hushållerskan, en inte längre så ung kvinna, som lagade hans mat och skötte kreaturen, några getter.

Såsom det varje svensk man ärar och anstår, som tagit sin livsuppgift från rätta sidan på allvar, hade vår man även varit gift och haft barn också. Han var ju rätt ung vid det här laget. 40 år eller så omkring.

Men difteriepidemin, som gick på orten svårt det samma året, hittade också till skateboet och gjorde där rent hus.

Hårt slog ödet en karl den gången.

Den slagne reste sig ju, visst och sant gjorde han så, ty föga hjälper det att sörja, men sig lik som förr, blev han aldrig. Inåtvänd och stilla gick han och plitade med sitt fiske och sin jakt omväxlande och sökte sällskap hos ingen.

En av grannarna, som bodde honom närmast, hette Mattias Olovsson. Man kallade honom Lill-Matte, ty storleken var inte att skryta av.

Denne och Lars hade, ehuru skillnaden i ålder ej var så liten — Matte gick betydligt över 50-talet — alltid varit goda bussar. Det vill säga: de hälsade på hos varandra när behovet av att prata gjorde sig starkt gällande hos någondera, ty så är det kanske med oss alla, men nu var det Lill-Matte som ensam var den hälsande. Han hörde till den sortens folk som lyder sina egna behov och känslor blint utan

att akta mycket på, att en annan som skall bjuda på sitta, värma på kaffepannan och svara på tal, så att svaren inte sårar, kan till slut bli trött.

Sina kära hade Lars nyss förlorat. Det betydde med andra ord att mannen hade sorg, och när man har sorg vill man helst sitta i ensamhet och tänka.

För Lill-Matte, vännen, betydde hela händelsen bara, att nu kunde han göra påhälsningar oftare, ty nu var den andre fri och ensam.

I att jaga säl var Lill Mattias Olovsson ända galen.

Vid ett par tillfällen strax förut hade han fått göra Lars sällskap, när denne gått ut med sin säl i sikte, och mer behövdes det inte. Det gick med honom efter den betan som med djuret om vilket heter, att det fått blodad tand — — —

En tidig vårmorgon satt Nordmarken såsom vanligt var på mellanstunderna och knogade med sitt skomakeri vid sin skobänk, då detta roliga ämne till karl inträdde.

Så börjar historien Seglive-Lars.

Signe, hushållerskan, såg efter kaffekokarn, sittande i linntygsärmarna på spiselhörnet. Det var en stor spis med järnhälla, spisstolpe på hörnet och grytfattare på ena laet, så att nog hade hon plats. Hon stoppade farfötterna på Lars'es strumpor medan hon väntade. Och hon stoppade säkert ej igen hålen med någon stor motvilja, får man tro. Kär i Lars var hon, och hon drömde, påstod folk när hon flyttade dit, att hon nog fick bli hans husfru, vad det led.

Fram gick den inträdande burdus och slog sig ner

på en stol nära Lars vid bänken sedan han hälsat.

— Skomakare — lät han på bred ångermanska och lutade sig fram med armbågarna på knäna.

— Tänker du bli rik, Lars? Du gnor som en fästmanspojke sina kröktstövlar, som ska på dans en helgdagskväll.

— Handlar just om det.

Det var två tvärviggar som möttes. Lars vände på stöveln utan att se upp. Sedan han sett på den och lagt den tillrätta på knäna igen sade han.

— Gno, sa du. Det är jag tvungen till. Fisket ger dåligt. Har inte fått ett liv på, jag minns inte när.

— Jaa. Jojo — sade Lill-Matte.

Han hade ett par kyn* hemma i fjöset, den kroppen, en rivande käring hade han, som kunde binda nät, ro i fiske, spinna garn, väva och härva i åkern som en hel karl, och han var inte alldeles barskrapad på penningar. Men på barn var han barskrapad. Hon hade ej skänkt honom några sådana, käringen som kunde härva. Han begrep sig därför bra lite på, hur det kunde kännas för den, som var i saknad av det där allt.

Han tänkte: Ingenting nämner han om sälen, den stor Lassen. Bara mässar om sitt fiske. Men jag ska taga honom på det ömma. En promenad ut med bössan vore allt bra jäkligt livat en sådan här dag.

* Kor.

2. — *Hunger.*

Lars tog stöveln upp från knäna, sedan han farit sulan runt med skokniven, och granskade den en gång till. Så sade igen Lill-Matte:

— Inte ett liv på länge, sa du? Inte så pass som en sälkut heller? Då menar jag allt att du ha vurte barasugen* rejält, du, Lars. Förr tog du ju så många du ville av dom, när du bara ville själv. Har du — har du inte något krut kanske? Hemma har jag krut. Ett helt skålpund, gosse kär.

— Sälen? Lars blev uppmärksam. Jo, krut hade han nog. Åtminstone var han inte alldeles utan. Men sedan Ingrid gick bort i höstas... Sedan hade det varit dåligt med lusten.

Han slängde med en otålig åtbörd stöveln ifrån sig under bänken, fastän den inte än var färdig. Det blev på en gång så tråksamt att göra skor. Skomakaretummen, rak och med en kraftig knog i motsats till den vane yrkesskomakarens, satte han under hakan och såg ut genom fönstret.

— Vackert väder i dag!

— Uttå håken. Solsken å grant. — Den Mattias vred sig på stolan. Byxbaken, ursprungligen av hemmavävd gråvadmal men av karingen ersatt med en av getskinn för slitningens skull, garvat förstås, jämrade sig mot stolsitsen av trä.

Han, lillen, sträckte sig fram för att titta på fönstervyn också.

Is, fläckvis blank så långt ögat nådde — ett stycke

* Modstulen, förhäxad.

ut några små holmar — sedan en blå rand långt, långt borta. Det var havsvaken. Över det hela sol — himlen klarblå och hög — vindstilla.

— Hm.

Lars vred på huvudet litet.

— Sa du nånting?

— Nä. Jo. Sälrackarn ligger nog tjyvtjockt utpå nu å solar sej, sa jag.

Den andre reste sig. Tankfull mätte han golvet en vänna åter och fram. Det var nog ett stycke av sanningen detta, att han legat på latsidan med den sälen på sista tiden. Sedan Gud tog henne och barna bort ifrån honom, hade det blivit en samvets-sak för honom att döda. Det var som att rista sig själv med en kniv, inte långt ifrån. Det kände han första gången när han slaktade getakillingen i julas. Och dock var det nödvändigt att döda, det visste han nu tydligare när det börjat tryta mat i huset — nödvändigt om en inte ville gå under och dö själv. Mycke hade han inte att leva för, visst och sant var det så men — Barasugen var han *inte*. Det skulle han visa honom där och de andra redan denna dag. Framför frestaren på stolen stannade han med armarna på ryggen.

— Mattias — sade han stillsamt på ett sätt som var hans eget. Någon duktig och bra skytt är du inte, det törs jag säga åt dej mitt i synen. Föremålet ser du framför dig, men du glömmer gärna att tänka på den saken samtidigt att kulan, som ska taga livet, ska gå ur bösspipan dit fram, inte ur ditt

eget öga. Nåja. Nu ska vi inte disputeras. Skjuta lär du dej så småningom med övning. I dag är vädret grant. Om du vill så gå vi ut en vänna nu genast. Jag behöver för några riksdaler tran, det börjar tryta på skåphillerna för mej, å jag behöver ett par rejäla skaft på stövlarna, handelsmans. Gå nu hem å gör dej i ordning. Tag skristånga,* snöskjortan å allt krutet ditt. Lite matsäck med — sedan ger vi oss av. Kälken min, den stora med strånghankarna, ska jag dra ut ur lidret under tiden.

— Jahajahajaha. Mattias for upp från stolen. Joho, det skulle bli det. På tio eller tolv eller femton minuter skulle han vara färdig.

Han gick mot dörren strax men vände om igen. — Men — en Jonas, du? — sade han, medan han med handen strök bockskägget, vilket likt en krans av grått granlav växte runt ansiktet från tinningarna under hakan. Gammal Kuska-Stinas Jonas, du vet.

— Den fjantstocken!

— Jaa, han kallas nog inte Fjant-Jonas för roskull. Men mej har han särjt å gnagt så länge att nu —

— Nå, som du vill då. Han får väl följa med. Kanske blir han oss till nytta. När vi går hem i kväll har vi naturligtvis tungt lass, he.

Lars log, ett första leende på länge.

— Sigri blir med mej, hon — förklarade han vidare. En panna kaffe kan hon koka åt oss på isen, om vi

* En slags med, på vilken säljägaren liggande framstupa, praktiserade sig fram mot villebrådet med tillhjälp av armarna.

tar grejer med, när vi blir lössna, å det blir vi nog. Sjön suger. Bara en lusttur blir det här i alla fall, eftersom det blev så brått påtänkt.

Sigri, jätan, som just ordnade med morronkaffet vid bordet, tappade en kopp i golvet, så överraskad blev hon. Hon med? Det gjorde henne glad, ty att sitta hemma ensam när *han* var ute på sjön, var inte så roligt.

De båda gubbarna rådslogo ett tag; sedan gnodde Mattias av hem för att ställa sig i ordning.

Nu är det så häruppe i farvattnet, som kallas Kvarken, att stora stycken lossnar från den landfasta isen ibland om vårarna och driver ut till havs. Orsakerna kan vara flera. Hård storm ena gången, lugnsjö den andra.

Och sedan sälfångsten nu också blivit en "industri", så att säga, inträffar, att man får läsa i tidningarna rätt ofta att på isstycket, som drev ut till havs, befunno sig hundratals fiskare.

Att en fiskare då och då fick sätta livet till på sina fiskefärder i storm när olyckan ville vara framme, det var inte så ovanligt gammalt tillbaka heller. Men att ryckas bort så där lömskt på ett stycke is i stora massor, hörde som ju bra var till sällsyntheterna dock.

Så värst underligt var det därför ej att de goda Rödeskärsborna blevo mycket uppskrämda en dag, då det ryktet började utplantera sig i byn, att Säl-

Nordmark med sällskap farit ut på jakt för ett dygn sedan och inte kommit igen.

En gumma hade gått förbi Nordmarks på morron och då hört getterna väsnas över en bank i fjöset. Det var allra första början. Hon hade gått närmare. Hon gick och tittade genom fönstret i stugan. Tom! Ingen hemma!

I Olovssons stod farstudörren öppen. Dit ställde hon sedan stegen, ty hon anade, att nu stod inte allt rätt till. Där på knä framstupa över sängen låg kärningen och var kall. Död av hjärtslag i rädslan över att Mattias inte kom? Ingen kunde säga det med bestämdhet: långt var det till läkare och byborna hela högen var inte lärda så, att de kunde konstatera dödsfall på läkarespråk. Själva skrevo de bomärken under på köpeavhandlingar och reverser, använde tjärvatten för røjmatismen och dålig mage, sältran för sura ögon, spindelväv och ryksopp* för sår och de jorddrogo ungarna under en trädrof, som hade riset, när det behövdes.

Olovssons käring hade lagt sej sta å dött! Det var dödsattesten kort och gott sådan den löd. Jesstansteligendå! Å Säl-Nordmarken borta, å Lill-Mattias å Kuska-Stinas Jonas å Sigrí —! Å, kors tocket evigt herrans elände!

Käringarna stodo ute på broarna, när nyheten hunnit löpa runt i byn, och pratade i mun på varandra med en svada som var stor.

* Ett slags svamp, som ryker när den torkat.

Gubbarna tittade utåt havet, kikade i kikare, rådslogo. Slutligen skickades en hjälpkår på fem man stark rustad med proviant, linor, båtshakar, isbillar, bössor och annat grej i en båt, som av karlarna drogs på isen, ut för att söka.

Över liket i Mattiasstugan lade man ett vitt lakan, sedan man klätt av det, och stängde ytterdörren med lås — — —

Under tiden som händelserna ordnade sig på det där sättet hemma i byn till grannarnas stora undran, sorg och bedrövelse, seglade sälfångarekompaniet Lars Nordmark sakta men säkert med strömmen söderut på ett isflak stort som kompaniets egen by många gånger om.

Jaktlyckan hade varit dem bevågen, det var inte tu tal om det. Minst ett tjugotal sälar hade fått släppa till sitt späck och sina skinn, antingen med ett lod i kroppen eller med ett slag av bösskolven i skallen.

Det var nu inte så gott att veta.

På kristånga, iklädda snöskjortorna gick man löst på djuren, där de lågo spridda eller i hopar till ett hundratal på iskanten, så snart man fått dem i sikte.

Hur allt hade tillgått visste jägarna därför knappast själva.

Först åkte Lars, långarmad, likt simmaren utsträckt på sitt bräde, van och kraftig. Ett stycke efter snett ifrån honom räknat kom Mattias. Under magen fastklämt mot fortskaffningsmedlet låg bössan laddad med krut, en kula av bly stöpt hemma i spiseln, en

papperstuss nerstött med laddstaken och över fånghålet knallhatten.

Dåligt skulle jakten ha avlupit nu i alla fall, om man använt muskedunderna genast och skjutit. Det hade nog varit att skrämma bestarna att skyndsamt söka sig ner i vaken endast. Väl begrep gubbarna detta och de hasade sig därför framåt alltjämt utan att stanna.

Som nummer tre i ordningen kom en figur krypande på alla fyra som ett djur, en ny sort.

Efter sig drog figuren fötterna och Västerbottenspjäxorna stora som 25-öreslimpor med väldiga snytor. Knappnåsan i pojksiktet, ulligt kring hakan som en möjlig gammal lort, nosade i vädret och hundögonen glodde.

Det var Fjant-Jonas.

Löfte hade han fått av Lars att få "göra upp första fisken", om han bara aktade skinnet, så att det inte fick någon rispa av kniven. Och däråt kunde en pojksjäl glädja sig, 20-årig och giftaslysten, som hemma fann nöje i att rycka vingarna av flygfän och fröjda sig åt huskattens kval i rävsaxen.

Sigri, Larsjantan, stod och såg efter sällskapet när det bar iväg med det. Då hon inte kunde se husbonden och de andra annorlunda än som små mörka prickar på isen, började hon ställa i ordning för elden och kaffepannan. Vedpinnar fanns på kälken och ett stycke plåt att lägga den på.

På sina medar gledo jägarna sälarna allt närmare. Redan kunde de särskilja det ljusfläckiga skinnet

från det mörka och i tankarna välja ut vilket de skulle taga först. Kropparna åkte upp och ner med huvudena såsom deras vana är, och förflyttade sig än hit än dit i solen.

Då kunde Lars inte hålla sig längre. Han siktade och sköt av sitt skott på en stor tjurskalle mitt i hopen och sprang därpå upp. Handspikarna, med vilka han paddlat sig fram på meden, slängde han ifrån sig. I väg det bar på broddade fötter. Avståndet mellan sig och fiendehopen tog han i några långa skutt.

— Karriblar! Edra satar!

Fnysande svängde han bössan över huvudet och slog en sål den första han mötte med kraft över halskabben med kolven, så att han stulade runt. En vit buk med två par simfenor eller fötter — vilket som helst — vändes i vädret.

En till fick göra kamraten sällskap i rödaste rippet. En till igen. Mordverkyget lyftes och föll. Han var allt en huggare att dänga på, den där Nordmark! Nu var han vild alldeles. Ansiktet var vitt av iver. Näsvingarna skälvde. Ögonen sprutade eld, så dum den liknelsen nu kan vara.

— Du — du ä i farten — Lars — flåsade en röst tätt bakom honom. Mattias blandade sig i leken med — en bösskolv till alltså som började gå!

Den andre hade ej tid att svara.

En stor kanalje med långa betar på båda sidor om käftamentet satte sig på tvären på sina korta ben och anföll honom med uppspärrat gap. Men Lars

var inte borta. Bössan kastade han på ögonblicket om i händerna och rände den i djuret med pipan före.

— Din tusandejävel!

Han drog ut pipan igen och gav kadavret en spark.

En stund fortgick kampen.

Solen sken. Luften stod stilla. Men havet stod ej stilla. Långsamt rullade det och gick under isen. Ett brus, ett dån, likt det som man hör när jätte-brasor brinna på avstånd, hördes långt borta. Med dånet blandades bösskolvars sång mot huvudskallars ben, flämtanden, korta utrop och eder ur deras strupar som dödade vilt och ljuden, när några tjog benlösa, hjälplösa satar knallade sig undan för livet och vältrade sig plumsande i havet.

Det var musik, det, om vi skall säga om satarna att de fingo stryk efter noter — — —

När inte en kotte fanns uppe på isen kvar, utom de dödade, togo slagskämparna sig en pratstund på varsin nerlagd fiende, sedan de rest rygg en gång, torkat svetten, blåst ut och på stående fot tagit ny luft in i lungorna.

Lill-Matte sade när han satt, självbelåtet, i det han drog ett drag tvärs över ansiktet med rock-ärmen:

— Dä va fantamej kempatag dä som heter duga! Lars log. Det var det andra leendet på länge.

Efter en stund bar det till med andra akten i spektaklet, som inte var så trevlig: att få kräken alla.

Det gick inte så fort. De gjorde sig heller ingen bråska. Dagarna i april äro ljusa länge.

— Va ä de me jänta? — lät Mattias, medan arbetet pågick. Hon kommer luskande därborta å svänger med armarna så förhärdat.

Båda reste sig raklånga och tittade.

Var jäntan från vettet?

Vägen hem tillbaka till Rödeskär var ohjälpligen stängd!

Det var vad jäntan hade att berätta. I närheten där hon befunnit sig med kälken och kaffepannan, hade uppstått en vak. Smal var vaken först, sedan bred och lång. Man befann sig på ett isflak nu, stort som alla våra dagar, som drev med dem till havs!

Har du sett fyra munnar olika breda och olika vackra gapa på en gång? Och har du sett lika många par ögon som storglor in i varandra så, att det kan taga eld?

Drevo till havs? — På ett isflak? — avstängd från hem, käring, matfat och två tusen riksdaler som lågo hopskrapade i dragkistlådan —! Kristushanförmadesej! Det kunde inte vara sanning! Det var omöjligt, jäntstollet måste ha sett fel uppåt väggarna.

Lill-Mattes ögon glodde värst, de, kan man tänka.

Han hade något att förlora, han, om det verkligen var sant som jäntan berättat, att återvägen var stängd, att man var fångad likt råttan i en fälla, dömd att svälta och frysa sig till fågelmat på isen, och klart

var att nyheten slog ner på honom som åskan slår ett träd, som rötan börjat vandra i under barken.

Han sjönk ner på det blodiga djurkadavret bredvid sig, reste sig igen, knöt handen och skrek:

— *Du, Säl-Nordmark, du!* Sedan lade han benen på ryggen och gnodde bortöver isen åt kälken till allt vad han förmådde. Fjant-Jonas gnodde efter.

De liknade ett par trollfigurer ur barnas sago-böcker de där två, där de löpte krokryggiga på blankisen flåsande — pjäxsnytorna i vädret, flygande rockskört och armar, som gick på sidorna som mästäråror.

Stilla stod Lars med korslagda armar. Han tänkte: Storskamligt — grymt hade olyckan kommit över dem den här gången, orätt var det att säga annat. Men var vaken därborta lång och bred, omöjlig att komma över utan båt, så inte blev den smalare om han tog till bens.

Bredvid honom vände sig Sigri runt på kängbottarna och späjade med händerna över ögonen än hit, än dit. Hon skulle se om drömmen hennes gått sönder i småbitar eller om bitarna voro så stora, att de kunde fogas ihop igen med något hopp. Men det var inte så gott att avgöra på rak arm detta. I ögonvråarna tittade fram ett par tårar.

— Lars — så stark och morsk och katiger — och livet som kunde vara så ogement roligt ibland... Om Gud i himmelen ville hjälpa dom! — — —

— Jag våna att man allri ha vare till, när man ändå ska gå åt på ett tocke ynkligt vis — suckade

Lill-Mattias, när kompaniet en stund senare sutto omkring depåen, storkälken, och lät kaffet och bull-smörgåsarna sig väl smaka. Jag vånna att mor min slängt mej ut i snödrivan först som sist med det samma. Hon var den vackraste jäntan i hela Nätra socken, mor min, kan jag tala om. Du Säl-Nordmark, du! Jag är grinig till humöret nu uttå tusingen. Ingen bädd att lägga sej på till natta! Ingen käring att tyra sej till under en skinnfäll långullig och varm — ingen gröt, långmjölk eller strömming-slurar av tunnbröd, som är så gott! Ingen tobak. Ingenting. Hör du Lars, du! Om jag inte visste så bestämt att det var jag som kom till dej i morse, så skulle jag skälla på dej för att det var du som kom till mej. Så okristligt uppåt väggarna vänt tycker jag att det här är.

— Skälla? Lars log bittert. Det kan du väl göra ändå, om lusten är stor. Å om det kan rädda henne här å dej å en Jonas från att dö, så vräk mej utom iskanten sedan du skällt färdigt. Jag vill inte göra det själv, för jag tycker, att det är fejt att gå naturen i förväg.

Men nu skulle dom väl inte gnapas å vara osams, menade Sigri, som hade ett försonligt sinne. Att samsas riktigt, att rådslå och vara vänner var väl bättre. Kanske fann man Gud här på isstycket också, om man gjorde sig mödan att söka rätt på honom.

— Gud? Gubbarna glodde upp. Vad menade jäntan med det?

I två minuter skämdes de, funderade i två, och

när fem minuter gått voro de ense om som såta vänner, de två männen som bar på ansvaret, att ett strövtåg utåt isöken ej kunde skada.

I isstycket fanns kanske någonstans en utskjutning, som man kunde springa över på till motsatta sidan, om lyckan var god.

Handling fick följa på ord nu oförtövat. Måltiden avslutades i hast, varefter sällskapet vandrade bort häck i hål efter vakkanten. Hem! Kanske skulle de ändå få komma hem. Hoppet hos dem om en lycklig avslutning på äventyret, hade på några röda minuter hunnit växa sig starkt.

De återvände mot kvällningen och släpade benen. Tillförsikten var borta, hoppet utsläckt.

Ingen utskjutning i iskanten alls! Vaken omöjlig att komma över på något ställe utan hjälpmedel, omöjlig, som Ångermanån där den var bredast.

Och bredare och omöjligare blev den. Sakta gick det ju, men det var det som var det allra värsta.

Till lutfiskar hunno de väl torka nu många gånger om innan de nådde land, om de gjorde det någon sin, i brist på mat och värme.

Vare Gud dem och deras själar nådig — — —

Och "nåden" kom till dem också omsider. Det var nattmörkret, det, stjärnorna och kölden, som kan vara skarp om nätterna häruppe även om våren.

— — —

I fem dagar hade de skeppsbrutna åkt på havet fram och åter på sitt "skutvrak", skjutsad av nyckfulla aprilvindar, då en storm bröt lös. Det sopade

i ojämna hårda drag efter blankisen som av jättekvastar, det visslade i luften och snön föll tätt.

Bakom storkälken, vilken vältrats omkull och tjänade till scen med undersidan av flaken mot vinden, spelade sälfångarekompaniet Nordmark sin Rödeskärs-pjäs, en ny akt nu.

Den sista? Vem visste det. Minst visste Mattias Olovsson för sin del. Död var han. Ett stycke på sidan med snöskjortan knäppt över huvudet låg liket. Det var hans stora matlust i livstiden som dödat honom. Han gnagde sina naglar det första dygnet här på isen, där ingen barnlös kvinna sköt matransonerna fram till honom, innan han grep sig an med sälkropparna. Och det skulle han ha gjort med mindre glupskhet, så hade det inte gått honom så illa, ty sälkött är i nödfall inte att förakta.

Men nu var köttet fruset, Mattias åt för mycket därav och så dog han stackars karlen.

I att taga för sig och äta stod Fjant-Jonas sin döde kamrat inte mycket efter. Mumsade sälstek som ej varit på eld, gosse, så att späcket rann honom om mun!

Nu halvlåg han efter en måltid igen i lä mot kälken vid framstabbarna på sälskinnet, och var kritvit i synen. Ögonen, ur vilka vanvettet glimtvis lyste fram, hade sugit sig fast vid kvinnokroppen, som satt likaledes på en djurhud strax bredvid, och de släppte henne inte.

Bakom jäntans rygg, våt och dyster, iakttog Lars den galne.

— Ser du på henne i det där syftet, tänkte han, så får du med mig att göra, gosse lilla. Jag kramar hundsjälen ur dig med mina händer.

Men Fjant-Jonas behövde inte hjälpas något med hårdhandskarna för att han skulle förhålla sig stilla. I verkligheten sysselsatte hans tankar sig den här stunden inte alls med kvinnor. Råköttet och späckfettet, som är ett gift för svaga magar som fryser, vände omkring med hans inälvor och det var egentligen endast ögonen hos honom som levde. Snart skulle de slockna även. Armstödet åkte plötsligt undan, fjanten föll slappt ner och låg sedan orörlig.

Två! Vem skulle bli nummer tre? Sigris?

Det klack till i Lars när han tänkte på detta. Hon hade blivit honom så kär på sista tiden, jäntan. Godhjärtad var hon, hade han lagt märke till, varm och vek och modig. Röd var hennes mun, röd som bärmos av unga lingon. Och bröstet sedan! Kuddar av dun och vitterväv, vita, mjuka och runda. Det anade han. Hon hade inte bjudit ut sin ungdom och sina behag på vägarna, den tösen!

Och nu var det hennes tur att gå efter Jonas — snart — kanske i morron — eller i natt —? *Det fick inte ske det!* Han skulle förhindra det, om han också skulle svälta och frysa såsom hittills dubbelt, så skulle han förhindra det.

Som på trots ruskade han upp sig från sittläget på sälskinnet och började gå i stormen fram och åter.

Var utsikten ett slippa ur köldhelvetet lika liten än som den var för fem minuter sedan?

Han ställde sig raklång i skumrasket och spejade genom snöyran. Lika liten! Ingen ljusning. Intet tecken av en mörk landremsa på någotdera hållet. Vatten, bara vatten och vitt, vitt.

Nå än sedan. Han hade Sigri, ju. För henne skulle han kämpa, till sista andetaget skulle han kämpa för henne. Hans hustru skulle hon få bli när de kommo hem, och det gjorde de nog snart, fastän det nu såg mörkt ut, om hon ville. Ingrid, hustrun, som var hans kära tös och som skänkt honom barn en gång, hade han inte glömt, det hade han ju inte, men herre gud i himlen . . .

En människa begravde väl ej sin själ på kyrkogårdarna bland de döda för minnenas skull redan medan hon levde, som var förnuftig. Bara en gång man levde — och leva var älska, göra nytta — hata . . .

En arm stack sig under hans, medan han stod och spejade. Han vände sig om.

— Sigri, du —?

— Ja — sade jäntrösten skälvande av köld, mjukt. Jag trädde inte sitta ensam där med Jonas. Han låg å stirrade på mej så otäckt så. Ögona va så hemska. Dom står vidöppna än.

Häftigt drog Lars kvinnovarelsen i snöskjorta och bahytt och sälskinshanskar intill sig och kysste henne utan tvekan. Sedan sade han, hållande henne om livet:

— Jag tänkte på dej nyss. Vi ska ge oss i väg härifrån i kväll, du och jag. Du ska sitta på kälken,

du ska ha min vadmalströja på dej å jag ska dra dej. En utväg ska vi fara ut å leta. Svulten är du väl, det är jag också. Magen vet jag inte var den blivit av, vid ryggen har den visst torkat fast, jag vet bara att det svider och veka är benen, men stark kan jag vara, om jag vill ändå, som satan. Sälköttet ska vi äta, för att kunna leva, som hittills. Tunna, tunna skivor ska jag skära med kniven, och då går det bra. Matsäcken får du hålla under tröjan, då du sitter, så fryser den åtminstone inte. Våra vänner därborta ska vi jordfästa så gott vi kunna det, och sedan beger vi oss av. Bröllop ska det stånda på Rödeskär i midsommar, du, så du vet om det!

Och jäntösen log, log och nickade.

Ja, så som Lars hade sagt, så blev det.

Sigri satte sig på kälklasset, när alla förberedelserna voro undangjorda, och så drog Lars med henne och sig in i snöyrån och mörkret isöken bortöver.

Och jättekvastarna sopade vresigt efter dem då de gått.

— — —

En vecka senare, då fiskarhustrun Marija stod på eftermiddagen i sitt pörte på finska sidan ner mot Ålandshället och bakade bröd, hörde hon det bullra misstänkt, hårt, ute i farstun. Hon tittade ut och såg då en människa ligga framstupa utsträckt på golvet.

Det var Lars Nordmark.

Marija hade varit med en höstnatt förr och hon

blev därför inte rädd. Några medikamenter gick hon i stället efter och hällde i fridstöraren och fick honom upp på benen.

Vid ett tråg med mjölk jämte bröd på en väggfast bänk vid spiseln fick han sedan redogöra för vad han var för en sortens resande och varifrån han kom.

— Och kvinnan, som var med — undrade gumman, när han slutat — vad blev det av henne?

— Kvinnan? Lars sänkte huvudet djupt och lyfte det igen.

Jo, därute i ett litet rum, som han tillrett åt henne med sin slidkniv och sina naglar i isen, låg hon.

På sina armar hade han burit henne och vaggat henne: hon vart klen för honom på sista bytet, den lilla. Hon orkade inte följa med och smeka honom och jollra med honom som förr till slut. Omsider tröto krafterna för dem båda. Den kära dog. Han bredde över kroppen vadmalströjan och sina fårar, när allt var färdigt, och lade sig själv bredvid. Men levde gjorde han, han kunde inte få dö, som han önskade, det blev kallt att ligga så i evighet och så trotsade han helvetet helt och reste sig upp. Mot landkallen här strax utanför hade isflaket åkt upp något tag vid middagstiden. Så hade han släpat sig av isen in på land och ramlade då in i stugan, den första, där han sett det ryka ur skorstenen. Nu värkte benen! Och som kalvdans skälvde köttet på benen, och inälvorna ropade pockande på mat.

Inte fanns det väl en kaka bröd och ett halvstop mjölk till i huset?

Hem kom Lars Nordmark till Rödeskär långt före midsommar med finnbåten. Icke för att fira bröllop då såsom han förutsagt, men väl för att dricka ovetta av byborna, som ägde instinkter liksom de andra människorna i världen.

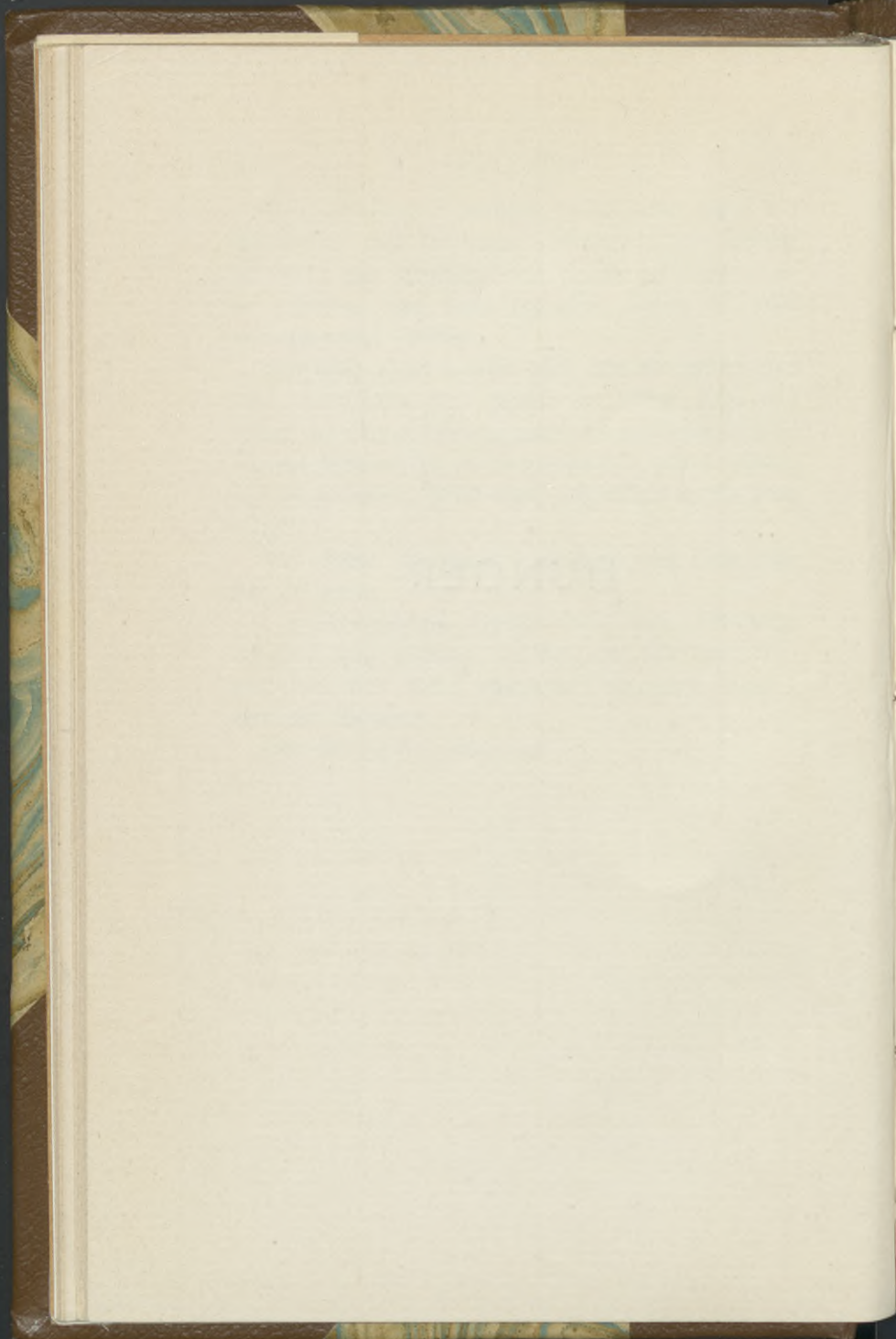
Han hade vågat komma hem från ett äventyr med livet, Nordmark, som jagade säl. Han hade inte dödat sig själv i förskräckelsen och modlösheten över att han ägde styrka att övervinna allt, när de andra, olyckskamraterna, blivit efter, och sådant är ofta brott i livet.

Men ingen är profet i sitt land eller i sin stad, har det sagts.

I grannsocknarna överallt blev Lars Nordmark omtalad med aktning, Seglive-Lars fick han heta, och leva fick han i många år i sin stuga ensam i fred till döddagar.

Och det var ju vackert så.

HUNGER

Snö — snö. Stjärnorna på himlen blänkte. Deras färg liknade färgen på unga lik, som förfrusit. Själv var månen det större liket, välfödd i livet, småtrevlig med rund, rund mage och pantlånaransikte. Luften var plågan, den sista och största som Gud en gång ämnade sända egypterna: kejsargrönt, hjortronsalt och eter konglomerat.

Ytan av jorden, varifrån allt liv tycktes bortblåst, var ett obestämt vitt, något underbart — en sockerbagares mästerverk med färgstänk i svart och kalla, gnistrande diamantögon.

I norr över bergstopparna på himlavalvet tätt under månen viftade osynliga händer med ett stycke trasa ett avsked till den döende världen . . .

Avsked?

Man kunde tro också, om man var främling här, att det var gubben Måne, som kvicknat vid, som lekte förströdd eller kanske på hån med sitt ojämnt rena eller ojämnt smutsiga stycke till nattplagg, när tillvaron kändes trist för honom i den öde rymden — men nu var man barn och hemma här i bygden — nu visste man, att det var naturen själv som lekte, att det var "lyssninga",* som brann.

* = norrsken; ångermanländskt uttryck ur talspråket.

Vildmarksvinterkväll!

Som om de ängslades för morgondagen och morgondagens yxor i avverkarhänder stå här träden i täta, långa rader, så långt ögat kan nå åt alla fyra hållen, stilla.

Endast barren och grenarna röras. De ha inte ro. Av och an i vemodstakt gunga de och svänga, utan att man egentligen vet varifrån kraften kommer.

Ej den minsta lilla vindpust hör hemma här i denna öde öken. Det endast susar. Sakta stiger suset opp mellan träden, de sorgsna och tysta — stiger, dör bort och stiger opp ånyo.

I fjärran hörs Gubbseleforsen i misstämning brumma, gången till vila under en brygga av stelnat vatten. Annars är stillheten den av människor glest bebyggda ödemarkens.

U-u-u-u-i!

Ett ljud, utdraget och hest som då en gårdvar tjuter, fastän hårdare, hesare, hemskare, stör tystnaden plötsligt. Och det är som om skogen på en gång får liv. Överallt knäpper det och knakar. Raka resa sig granarna. De röra på sig, de lyssna, de närma sig varandra tätt, tätt, liksom anade de en fara, mot vilken de vilja värja sig enigt. Och opp stiger suset, starkare, mäktigare. Ur mörkret därinne i snåren glider det likt en ton ur grammofonluren ut över vidderna dit, där Storälven grävt sig en fåra i sankmark:

Vargen!

— — —
Till hälften gömd av snömassorna ej långt från

skogsbrynet på älvstranden står en ensam gård. "Tillfället" hette den ensamma gården, med hänsyftning på med vilken fart den blivit byggd — ett primitivt litet vildmarkshem av stockar, i bråska avyxade på två sidor, mossa och skorsten av plåt.

I stugan där var det denna kväll full storm, ehuru vindstilla häskade ute.

Ungarna voro hungriga. Och när Göran Petters i Tillfället, kronotorparen, ungar voro hungriga, kunde de tala om det med tydlighet.

De skällde med munnarna, liksom små hundar skäller, när meningarna om mat och rätten till mat klöv sig och klyvningen bildade partier. De sparkade varandra på smalbenen med ladderna och kämpade ursinnigt man mot man med klädesplagg som vapen, så att dammet mättade luften i rummet tjock.

De hade varit i skogen och letat ved under dagen, ungarna, de äldre av dem. De yngre hade ränt på skidorna och på kälken i backen ner mot ån, så att byxbaken på pojkarna var blöta, så att det syntes rakt utanpå på avstånd så blöta de var. Nu var deras önskan endast den, att få gå och lägga sej utan momanger.

Men inte kunde man klä tå sej och lägga sej att sova under fårskinnen och renhudarna och gammalrockarna me'samma utan att ha fått en endaste matgruta i magen först! Det var då väl för ovettigt.

I morse senast hade där vankats potatis några på dom var, som dom fått doppa i saltlake på ett fat utan något bröd till. Sådant hade mor intet.

Men det var länge sedan i morse nu. En dag, en helanste en.

Vad det ändå var otäckt att vara hungrig! Det visste nog bara dom, som var fattiga. I magen svidde det så förhärdat så att det rakt gjorde ont i huvet under härrötterna. Å, så tandvattnet. — Det rann mun full, så att man hade sjå att bara sitta och svälja undan, när man tänkte på så behändigt rart strömmingen, husets förråd av "salt", som skulle sparas för lakens skull, låg på träfallriken inne i skänken. Oj! kunde dom inte få så pass som litte vätte, bara en endaste gruta ytterst på fingernageln, kunde dom inte det? Det svidde i buken så. Sedan skulle dom vara tysta — —

Mot taket i stugan, vitmenat med krita och vatten en gång i tiden nu så där grått och svart näranog runt oppe kring murkransen, steg gnället från sex stycken snorsnörplande barnamunnar slutligen opp som ett gny.

På knä vid spiselstod Johanna, käringen, och blåste eld under trekannsgrytan. Där låg några björkvedskvistar och ville inte "ta fart". Gröt skulle kokas, det var efter många funderingar äntligen kvinnans mening, sedan tankarna letat i lådor och skåp efter en smula mjöl.

Det var nämligen så, att i tre hela veckor hade Göran-Petter varit borta. I Skuleskogen höll han till, där han och en släkting från Gubbsel högggo timmer tillsammans åt Avaforsbolaget. Hem skulle han komma med mat så fort det lät sig göra, blev

det bestämt när han sist tittade hem som hastigast, men aldrig kom han. I flera dagar hade man väntat förgäves redan.

— Det hade väl kanske inte varit någon tunning ännu därborta, för det vådliga snöandets skull. Å en Göran-Petter, som alltid var så mån om förtjänan, ville väl inte försinka en dag och fara hem enkomst bara för att berätta för dom om det där allt, utan att ha maten med. Fem, sex mil i nysnö rände man inte för ro skull precis, även med hanses färdighet på skidor. Så att det var väl därför som han dröjde.

Johanna sökte med tankarna efter en förklaring på mannens uteblivande, medan hon blåste.

— Men tänkte barna då denna kväll ta live tå'na rakt! Som dom rejorde sä! Hon var hungrig själv. Hon pinades själv av ängslan, magverk och annat med. Men inte kunde *hon* göra mat!

Tankarna hade hållit henne skadeslös för oväsendet förut en stund, men när de tog slut var det även slut med tålmodet. Rasande reste hon sig, slog ut med armarna och gav till ett tjut, ett vrål eller hurusom helst, vari all hennes pina och kval tog sig uttryck.

Stormen därinne övergick nu till full orkan. Det grinades, det skreks, det galltjöts. Kåringens händer, dem livet häröppe nog inte behandlat med fårtalj och pastor från apoteket, for hårt fram med gnällspikarna, som togs hårdhänt en gång i hårhärnan, skakades, skakades en gång igen och släpptes.

Det var som att hålla olja på elden, detta, visst

och sant var det så, ty att bli tagen i kaluffsen så där ovarsamt i vredesmod smakar inte gott, men mer med stryk och bastant med stryk av björkvidjor, som låg på murkransen, lovades med eftertryck, om det inte vart tyst bara ideligen tills att hon hann få gröten färdig.

Och tyst blev det efter en hand.

Själv gick Johanna, sedan hon luggat färdigt, och rev ur väggen en nypa mossor, att röka i tattarepipan för sin ängslans skull.

— — —

Johanna hade äntligen fått kvistarna under grytan att brinna. Med foten på spiselhällan och plåtpipen hängande i mun stod hon och hörde på medan grötvattnet kokade, hur kölden smällde i stugans knutar. På fönsternas rutor, de enkla, som Göran-Petter endast haft råd att bestå sin stuga, låg frosten tjock som en "fäll". I spiselns fräste björkvedskvistarna och jämrade sig. Det var ljud som av ormar, när de reser huvudena opp ur gräset för att hugga till.

Ungarna hade somnat.

Som små pip av råttor, som vågat sig fram på grund av tystnaden, lät det, när de sovande togo luft genom näsorna, mer eller mindre rensade.

De lågo på golvet, i vråarna och på vedhögen vid "ömn",* ungarna, på var sitt vis hoprullade som bylten. Endast en ur skaran gick oppe ännu och stökade.

* Murkåpan, plats för veden.

Det var Lill-Britta, fars "bästa piga" och mors också för resten.

Vattnet i grötgrytan bubblade.

Då sade karingen med näston, och knackade askan ur järnpipan mot grythandtagen så att det klang:

— Britta! Gå ut i farsta ätter mjöllå åt mäg, du. Bär'na i handtage, å si ätter så att du int välter ikull'a först. Vi ska skrapa'na å sope'na me sopen, så få vi si. Få vi si om vi inte åtminstingen kan få oss en välling.

Att göra mor tjänster var alltid roligt när man var liten, och när man fick vara ensam om ärendet särskilt. På den grund lade Lill-Britta dockäventyret, som hon hade för händer, ifrån sig och steg opp. Nog skulle hon bära in mjöllådan alltid, det skulle mor allt få se.

Hon labbade över golvet i strumplästen och fram till dörren, öppnade den och tittade ut. Farstun gapade mot henne svart och kall. Hon hisnade till och dröjde ett ögonblick obeslutsam kvar på tröskeln.

— Hu! Mamma, de lyser... de ä nånting som lyser i farsta, mamma! Ja törs int gå...!

— Äsch! Gå nu bara ätter låa, när ja ha sagt e! Ä kvicka på dej, så ja slipp stå här å röre hele natta...!

Tröttheten, ängslan, hungern och det där allt hade tagit helt i sina händer Göran-Petters Johanna i Tillfället. Hon tänkte därför ej mycket på vad hon gjorde eller sade. Nu vaknade hon emellertid till sig, ty därute blev ett fasligt buller.

— Va i Jesse nammen är e!?

Gröttvaran, som hon rörde i vattnet med, kastade hon handlöst ifrån sig ner i grytan. Som ett torrt skinn for hon sedan på dörren med ett skutt; tattarepipan, som fastän tom ännu dinglade mellan läpparna av vana, slängdes av farten utåt golvet, så att det bara tistrade eld ur den.

— Mam — — mam — — svarade jäntrösten henne.

Det var ångest, smärta och kvävd gråt på en gång i en ton.

Buller igen. Gamla klädespaltor, flaskor, burkar och tomma mjölktråg sedan i somras, då man hade den andra kon ännu i livet, som staplats opp på ett gammalt bord vid en vägg, rasade ihop i en hög när ett odjur sparkade till med baksrankorna och tog sats för att komma fort ut. Ännu några kraftiga raspningar av klor mot golvplankorna, som lågo lösa, knarrningar, korta och hastiga i en frusen bro utanför, och allt blev tyst.

Tillbaka in i stugan ramlade Johanna med en duns.

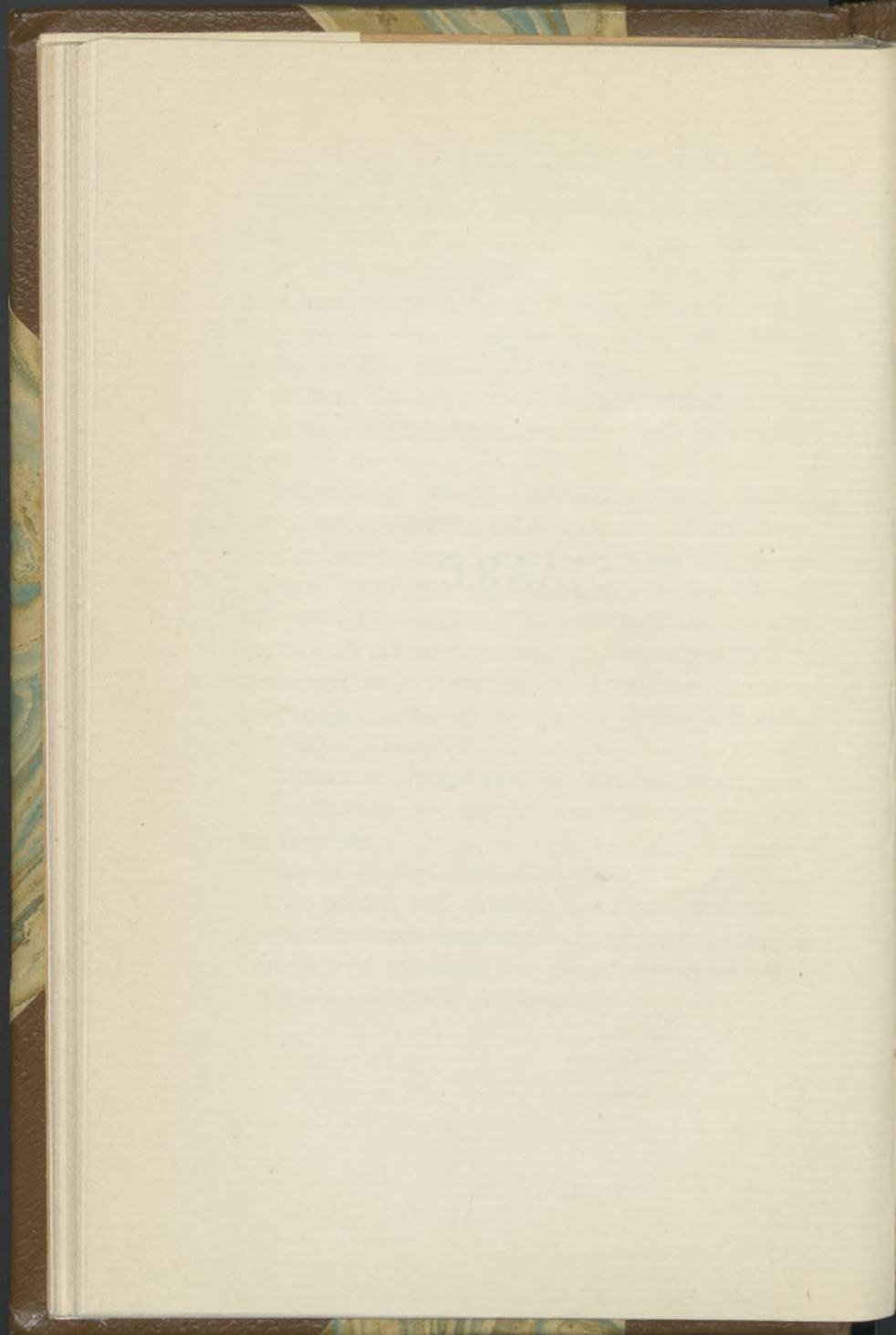
— Åh-åh-åh! — vargen — Lill-Britta...!! Gud sej förbarma ...!

Men en syndare skall vakna försent.

Över gården, över vidderna mot skogen, mot fjället, där även han hade maka och ungar, sprang herr Gråben i bråska med Lill-Britta, som redan upphört att andas.

På himlen blänkte stjärnorna.

SJÅARE

Utanför brädgården i issörjan låg "Guy-Birmingham" och lastade trävaror. En stor koloss var det, han bestod sig med 8 vinschar, 4 vid vardera masten och dessa, som jag vill berätta om, var arbetarna ombord. Varför de kallas sjåare precis, vet jag inte, liksom jag inte heller tycker att benämningen är något bra och passande namn på folk av den sorten —. Det var i månaden december en eftermiddag. Över sågverket, där justeringen och utlastningen forcerades vid lampsken också för bråskans skull, gick östansvädret fram bistert och kallt. Våt snö föll.

Klockan var 4.

Avbruten endast av måltidsrasterna, som inföll 8—8,30 f. m. och 12—1 midd., hade lastningen ombord fortgått sedan föregående dag, då ångaren assisterad av en bogserbåt pressat sig igenom den veckogamla isen fram till platsen, där arbetet omedelbart begynt tidigt på morgon.

Ett sådant där matavbrott, det tredje i ordningen, var det nu: kafferasten.

I den snäva cirkeln vid skorstenen och maskinkappen, under livbåtarna, som lågo på däckets i närheten eller annorstädes där ett skydd mot stormen

gavs, satt eller stod sjäarna och smorde sina krås ur nattsäckar, tidningspaket och korgar. Och torrskaffning var det merendels: pannkaka, ägg i lyckligaste fall, limpa, korv eller fläsk. Det senare smakade gott, skuret och taget i småportioner bitvis på knivsudden jämte brödet. Efter maten en klunk vatten eller kaffe. Kaffet fick man köpa på stället för ett pris av 6 öre pr kopp av fröken Andersson. Det var "kaffekäringen", det. Ett föga vackert väsen i kvinnokläder, men var hon inte vacker i den meningen, så var hon i stället korpulent tillräckligt med gråkappan och ylleschalen med långfransarna på omkring magen.

På däcket nära henne stod hennes spritkök med kastrull och ångade retsamt, medan hon själv minuterade ut av varan, tog emot betalningen och diskade kopporna omväxlande sedan de tömts.

Van var hon, det syntes nog, men med uppässningen brast det ibland när kunderna kommo många på en gång, och hon fick då veta av munnar som inte skrädde orden, hur mycket man respekterade henne här.

— Ro hit nån gång med ditt svarta elände, käring! Föstår'u inte att här uppe blåser dä kallt, din gamla harpa! Kaffe! Kafèkafèkafè — brrrr!

På gretingen, gallret, som täcker uppgången från maskinrummet, satt en hop, några ynglingar och skrek på förtäringen med munnarna ännu fulla av mat.

Skrikhalsarna och de som lite vett äger i världen, skall alltid ha tur.

Här fick ynglingen, som skriket, sin kaffekopp i snarrappet av gumman, som inte var så dum som hon var tjock, och på det blev det fred en stund.

Omkring kaffeköket skulle emellertid de mera blygsamma och försagda få stå och vänta på saligheten länge än.

Ossian, verksbon, som inte var sjövan, "Krabban", som han därför kallades, var en ibland dem där. Ovan var han med sjåarlivet, det var första gången han var ute på en båt, och han frös nu i bomullsbyxorna och sommarmössan, som inte gick att dra ner. Stövlarna var präktiga, far hade haft dem medan han ännu levde, men när benen inte fyller upp ett par stövelskaft ordentligt, rinner vätan efter byxen ner så att man blir så småningom våt även om fötterna i blötväder. Också var skodonen inte smorda på länge; de hade varit röda och hårda när han tagit fram dem ur skrubben i går; fötterna mådde illa i strump-lästerna redan. Illhållen blir man också när man käkar kallmat. Kaffe, om han fick en kopp varmt kaffe ändå snart! Det skulle allt smaka gott. Men det fanns inte ett kärl eller en plats till övers åt honom visst. Trängde han sig genom hopen närmare "bordet", var det alltid en arm eller ett par axlar starkare och bredare än hans egna, som knuffade honom undan. Och vänta fick han. När han stått och väntat länge, så länge, att tänderna började hacka mot varandra i mun, vände han om därifrån med en suck.

I stuveriarbete särskilt i hösttider skulle det vara

män okänsliga som stenen och brutala och hårda som djävulen —!

Under livbåten bredvid relingen låg ett knyte bland tågvirket och vattenpytsarna på däck. Dit gick Krabban, satte sig där med knytet mellan benen och började äta igen av pannkakan. Han hade måst lägga den ifrån sig förut, den var inte alls god, men någonting måste han äta, han skulle inte stå rycken att jobba annars. Av vatten och mjöl var pannkakan gjord.

Synd om mor! Sedan far dog i fjol höst, hade det varit svårt för henne med födan åt dem alla —.

— Krabban! Hör'ru du! Spar en bit till sedan också, ä du snäll. Eller äter'u för morrondan också'ru? Eller har'u löständer kanske, som int håller att tugga me, eftersom du allri blir mätt?

Julle — så hette skrikhalsen på gretingen — hade sökt och funnit en ny skottavla för sina spydigheter, sedan han nu käkat färdigt och packat in som efterrätt en försvarlig snusmängd i mun.

Ossian skänkte antagonisten ett skyggt ögonkast utan att svara. Julle däremot hörde på kamraternas fnissningar att hans tal ej upptogs illa, och han fortsatte:

— Å kaffe vart du utan, Ossian, din stackare? Skrik, så går dä bättre. Eller ge'na en puss på mun, hihi, dä tror jag skulle göra madamen mör. För en puss ha hon väl allri smakat, dä fula åbäket. Under näsan på'na växer svarta skäggstrån å där ha vi beviset. Jag hade —

Längre hann talaren ej. En vindstöt slog med kraft ner på gossarna däruppe och gjorde dem i hast yra i huvudena. En av dem tappade slokhatten, som seglade i väg över bord i sjön.

Anamma! — svor man om varandra. *Vinden hade vänt sig!* Bäst då att göra sig undan innan en ny sån där stöt kom!

Och ner hasade de sig skyndsamt till en plats längre bort, där mörkret uppslukade dem — —.

I lä bakom "byssan" (köket) där de äldre sjåarna av instinkt kommit ihop, var det allvarligare saker, som förhandlades.

— Ska den här blötan fortsätta länge, utlät sig en med underförstått hån i rösten, så kan man ta av sej lumpen först som sist och löpa här i bara mäs-singen och jobba. Sak samma. Våt blir man och frysa sej fördärvad får man i alla fall.

En annan röst:

— Inte ska du reta opp dej på den saken, Frassel! Lite ä de lönt. Vi ha fritt val: antingen arbeta eller inte arbeta. I det senare fallet blir vi utan pengarna å utan pengar får vi ingen mat, då så djävla enkelt så. — Var sov du nånstans i natt, om jag får lov att fråga?

— Var jag sov? Hä. I maskinrummet på cylinderlocket sov jag.

— Där?

— Ja. I kolboxen, där jag knöt mej först, var då kallt som faen. Så tog jag å klev ner i maskinrummet genom luckan —

— Men maskinisten har ju sagt ifrån —

— Då gav jag tusan. Å hade han kommit å sagt nånting åt mej, så hade jag dängt till honom i skallen mä skruvnyckeln. Att hindra en frusen, trött fan värma sej, när han sökt å funnit ett hål där då va varmt, kan vara farligt.

— Vålssamme Frans Finkelsten!

— Finkelsten, va hin håle säjer du? Lagerström duger väl än, skulle jag tro.

— Hehe. Skoj, Frans, bara skoj. Men vad din cylinder anbelangar — om du rört dej i sömnen å ramlat ner från den höjden, så hade du gått hem till dina saliga föräldrar på en enda smäll me då samma.

— Tja. De va lika faen. Här får man inte en bit mat ändå, som då sir ut, för då man jobbar. Dom kan ju inte komma ombord mä nånting för isens skull, säjer dom. Sedan i går ha jag inte bitit i ett guds gryn, va säjer du om då. Om jag ramlat å krossat skallen i går natt? Då va då samma accurat, vet du. Ingen skulle sörja mej...

Talaren, en 50-års karl med rynkigt, magert ansikte och rödblå, svullen näsa, sänkte huvudet och teg tvärt. Han ertappade sig själv med att han låtit det komma vemod med i sista satsen, en svaghet, som han var särskilt rädd om.

Han sade därför strax: Hör ni, pojkar! Här jobbas för fulla muggar, för då ä så satans brattom, men då då ä så brattom, skulle den engelsmannen till skepparknöl då inte kunna bju oss på lite konjak?

Dä ha'n råd till. Ett halvt kvarter på man vore lagomt —

En skugga kom glidande i mörkret akterifrån mot de samtalande. Hur Frasses idé upptogs i kretsen blev därför aldrig utrönt. Skuggan var nu inpå dem, och det visade sig då att det var en av deras egna.

— Du, Johansson? Nå, va sa basen, jag förstår att du kommer från honom. Ska dä skoftas* i natt?

Det var Frasse som frågade.

Johansson, "förtroendeman", mönstrade sina pojkar med medlidsam min. Sedan sade han med bestämdhet:

— Som du säger: *vi måste skofta*. Tills i morron ska all lasten vara ombord å allting klart. Femton pråmlaster! Dä räcker en stunn att knåpa med. Men brumma inte! Här ska delas ut brännvin, 5 flaskor på varje 10 man, ha skepparn lovat. Dä ha stuvaren, som sitter på Skeppsbrokällarn å super själv vid de här laget, rått honom till, per telefon till brä'gårds-kontoret, förstås, dä kan en käring som å stollig begripa.

Om någon väntat att nyheten skulle slå ned som en bomb och bringa oreda i denna våta, frysande skara, bedrog han sig grant. De hade dåligt påbrå vad bekvämlighet beträffar, dessa män, och nattarbete var för dem ingenting nytt.

Endast Frans Lagerström, mannen med den röda näsan, gruffade lite. Men gruffet från honom gällde egentligen inte arbetet. I sin inbilskhet i den gammal-

* Skofta = arbeta övertid.

pojkkaktiga stilen och i sitt tillstånd av tilltygad människa med brännvinstörst tillika, trodde han sig vara utsatt för drift av kamraten, hos vilken han visste sig stå på ingen synnerlig god fot.

— Nu lög du, Johan — sade han mörkt. Jag nyper dej över käften så du vet att du fått ett nyp, om du ljuger, din djävel!

Hotfullt gick han närmare den andre, som blott log: — Ja, försök me dä, du! Men jag tänker, att du inte ska rosa den marknaden, Lagerström.

— Håll babblan på dej! Inte ska du tro, gosse, att man krusar dej därför att du ä förtroendeman. Jag dänger dej om jag vill, å vill jag gå i land efteråt från det här helvetet, där man inte ens får mat tillräckligt, så gör jag dä också. Ingen kan hindra mej.

Från sitt obetydliga ursprung hade samtalet nu råkat in på en väg, som var krånglig, ja, farlig kanske. Ty i ett sjöarlag, bestående av olika folkelement som här, talar man inte om eldvatten utan några följder ombord på en ångare en vinterkväll när det stormar och är kallt. Luntan hade Frasse med sin kitslighet tänt på — och när några själsfränder kommo honom till hjälp strax mot Johansson, som också hade anhängare, var grälet snart i gång.

Huvudsakligast spann ordbytet sig kring alkoholen och denna varas existensberättigande.

En påstod, att fyllan — han menade då all sprit över huvud — var ett ont, nödvändigt eller icke, som endast följde med *orsakerna* till fattigdomen, vari dryckenskapseländet djupast bottnade, bort ur världen.

Människorna var, undantagsvis, ett släkte, som icke ogärna njöt; bästa beviset härför var att släktet ännu levde, kunde slåss inbördes gladligen och gå det oaktat framåt, alltjämt framåt. Den människa således som inte var road av psalmsång eller pianospel eller intrigspel eller andra spel med bollar ute på fältet eller på därtill särskilt inrättade bord inomhus utan i stället tyckte om ett ämne, ät- eller drickbart som *inifrån* på minuten dödade, gjorde henne upprymd och varm ett ögonblick då hon gärna önskade det, som skänkte henne lisa — den människan skulle säkert aldrig upphöra att leta efter detta ämne, så länge livet inte skänkte henne annat för allt det hon arbetade och strävade än endast fattigdom och pina.

Och vad var fattigdom: en förbannelsens dypöl i vilken mycket rått och ruttet, mycket lågt och lumpet, föddes. Fegheten och slöheten, som ofta gavs arbetarna som betyg när de stod obeslutsamma i valet eller kvalet i orostider, var den dypölens kelbarn. Fyllan? Det var surrogaten, arbetsträlens, när rätten, som livet bjöd honom efter slutat släp på kvällen, blott ingav honom äckel, när den var varken salt eller söt. Tog man spriten bort ur världen var det, med hänsyn till individens vilja och behov av stimulans, sålunda klokt av vederbörande världsförbättrare att ställa något annat jämbördigt fram på bordet i stället.

Reformer? Bra var det att det blev reformer, att det reformerades, men var det meningen att reformera så förjämnan, att världen blev till slut en härligt doftande trädgård bara dit ingen tilläts gå in som ej

social
designe

hade bröllopskläder på och där människorna, de andra, skulle stå som statyer blankpolerade i trädgårdens gångar i skuggan på bekostnad av *individerna*, som dock var av en gud skapad att röra sig i naturen obundet, fritt, som var kommen hit i världen för att *leva?*

— Jag, slöt talaren, ä själv absolutist sedan 20 år tillbaka. Men jag ä därför inte fantasten, som till exempel tillropar kamraten, som hänger mä huvet, att han ska se glad ut när jag vet att kamraten ä sjuk ä att orsaken till sjukdomen faktiskt har sin rot i magen, som pressats av hårt arbete ä som fått usel ä otillräcklig föda under tiden så att han därav blivit förstörd. Bördan hanses gör jag lättare i stället, jag ger honom mera ä bättre föda om jag har någon sådan att ge, dä gör jag om jag ä klok.

Ser ni! Dä ä magen, ser ni, som regerar världen ä kvinnan hon ä statsministern. Mannen ä träbelädet, den känslö- ä instinktlöse egoisten, som inte skulle tillåtas att styra varken ett rike eller en båt. Han styr ä han styr världen rakt rätt ända åt fanders ju, som vi ser.

— Ä du, Vestergren, du pratar. Gåjja, bara gåjja! En hel kvart ha du vevat på din kvarn, men man måste vara filosofist, eller va dä heter, för att begripa vad dä ä du menar.

En figur, hög, långarmad, brunbränd och knotig, reste sig brummande upp ur hopen från en avsats bredvid skorstenen, där han suttit.

Det var Stor-Olsson.

— Filosof — rättade Vestergren, som var beläsen. Stor-Olsson placerade sitt matspann, en nattsäck, på en skyddad plats bland något bråte bredvid och strök därpå eld på sin pipa under uppslaget på sin rock.

Sedan sade han:

— Du behöver inte lära mej! Svenska kunde jag tala innan jag såg dej, tuppkyckling. — Jasså, Vestergren, du försvarar fyllan å tycker, att då ä en välsignelse för många att den finns! Då så man kan skratta.

— "Gamla tankar i gamla huvuden". Skratta, varsego!

Vestergren, "tuppkycklingen", en blek man med skarp blick, kurade ihop sig, lade armen viken under huvudet på däckets, som ämnade han sova.

Men Stor-Olsson fortsatte: Nää du, tankarna ä inte gamla alls. Jag tänkte dom när jag gick på däckets å vankade i natt. Jag frös. En plats som var lämplig att knyta sig på en törn, fanns inte att få. Alla va opptagna. Men man frös värre förr. För 25 år sen till exempel. Då hade vi, jag å dom andra som sjåade, inte en gång ett par hela byxor på kroppen. Ändan lyste blank ut genom dom å på fötterna hade vi galoscher. Va galoscherna mycke stora å va dom mycke trasiga, så band vi fast dom med ett snöre helt sonika.

Timpenningen var inte hög, då va den inte. Men då va då'samma om den också varit hög. Vi söp opp löningen i alla fall, den fick vara stor eller liten, vilket som helst. Nu ä de bättre. Fackförenings-

rörelsen blåste en annan anda även över oss å sjäaren å inte busen, som man grinar åt längre. Bestämmelserna va nämligen så inom föreningen, att skötte medlemmen sej inte rejelt, så blev han knuffad ut ur fårahuset. Då vill säga: att i arbete fick man inte vara full. Nåå, va säger du Vestergren, nu? Vore ett rusdrycksförbud bra i landet eller vore de inte?

— "Allting flyter", Stor-Olsson. Vestergren låg hopkrupen ännu och tycktes sova på sin arm.

— Allting flyter! Va faen å de, va säger du?

— Ingenting å rätt å ingenting orätt. Vad som är rätt enligt den enes begrepp är orätt enligt den andres och så vidare i oändlighet. Vi ha olika intressen, smak och tycken alla beroende på individens lynne, håg eller samhällsställning. Då å sålunda svårt att veta vad som å lycka eller inte lycka i världen om man räknar människorna i klump.

— Du är dum!

— Jag ska sova, Olle, storing. Om du därför håller igen slabbran en stunn, så å du snäll.

Och storingen teg. Han bara blängde en gång på sin motståndare, stack pipan i mun i ett hål i tandraden, där den brukade dingla på fritiden förjämnan och gick sedan och ställde sig lugnt med ryggen mot kabyssväggen.

Runt omkring rasade stormen. I stora, vassa flag singlarde snön snett ner ur luften. Det pep och visslade i tåg och tackel.

B-u-h! U-u-h!

Sjåarna, de stackarna, som blev än mer frusna, än

mer ömtåliga för vindkasten efter som tiden led framåt, upphörde aldrig att ömsa med kropparna i kläderna, våta av snö och svett. Ej heller ledsnade de att leta efter ett kryphål, ett varmare och ett som gav bättre skydd. Skyddade platser hade förunnats endast några få, bekvämligheter, vilka var och en försökte med näbbar klor och att försvara.

Klungan framför och omkring skorstenen, värme-härden, stod därför aldrig stilla. Den vaggade och rördes jämnt.

En med förhållandena obekant, en främling, som stått på ett litet avstånd och sett på allt, skulle säkerligen ha tagit denna mörka oroliga hop för kråkor, ruffsigas och våta, som samlade i flockar där sökt skydd för ovädret, men —. Men nu visste man ju att det var människor...

— Hyv långsida!

Klockan hade gått över 4, kaffevilans sista streck i minuträkningen, utdelat visky i småbuteljer hade eldat några sjåarkroppar lite varma och på den grund var arbetet ombord nu i full gång. Det rasslade i kättingar, ångan väste i rören i vinscharna, osmorda block gnisslade. Plankor smällde. Och kommando-ord, uttalade i ilska eller icke, eder och andra utrop som även hörde sjåningen till, tumlade om med i helvetesdansen, uppehållsvis, det var sant, men alltjämt. Skrika skulle basen — skrika och svärja och gorma och befalla — det hade inte varit riktigt annars.

Klafs. Tjafs. Skodon, ett 50-tal par mer eller

mindre tunga eller trasiga eller stora, trampade i snömodden, som stänkte och skvatt.

Hå, hej! Pimsben, anförda av kraftiga eller klumsna händer, bände och bröt. Klubbor dunkade.

Kött? Stek? Kände en på fasingen! Femtio näsor rödfrusna, snoriga eller torra, men alla lystna, vädrade och vädrade. I byssen, där en missbildad "lady" förde spiran bland kastrullerna, bryntes i en panna en bog av ett får.

Så gott det osade! Tandvattnet rann tillsammans med snussaliven i munnar, icke mätta magar grät. Under ett dygn hade det varit smått om käket* ombord förbannat —!

Med doften av köttet från köket blandades lukten av stenkolsröken från dunkypannan, os av fotogen, sot och utdunstningen från i våta paltor arbetande kroppar.

Ja — att försöka åskådliggöra detta allt i den rätta färgtonen med en fattig penna, är ett försök som strandar om än viljan att göra tavlan klanderfri kan vara god.

— — — Över det hela låg ett fladdrande blekt sken från fotogenblossen, ett fåtal, som dinglade ner från repstegar, trossar och annat, och röko ohyggligt. Ansiktet och händerna på männen, på vilkas lott det fallit att arbeta i dessa lampors närhet, blevo på kort tid svarta, och näsa och svalg måste befrias tätt från sotet, som satte sig fast där och hindrade andningen.

— Hyv opp! Lo-or —! Lägg å-å!

Dessa ord är i stuveriarbete var för sig detsamma

* = Mat.

ungefär som vad regulatormekanismen är för maskinen. Formler, så att säga, som sätter i gång eller stoppar arbetsmaskineriet. Och hör man orden uttalas ofta med korta pauser, så förstår man, att då går "maskinen" med tjangs och kläm.

Här, styrbord för-ut förde Frasse kommandot vid luckan. Han hade bra röst, gammelpojken, ehuru organen inte uppövats mycket med sång precis. Det gällde här endast att rya och ryta kraftigt så att rytet hördes över larmet bort till mannen vid vinschen, maskinen vid masten, som var den som väsnades värst.

Undan gick det också på Frasses sida!

Utombord på pråmen arbetade Stor-Olsson och Ossian tillsammans. De lade i slingar, som det heter. Och så gick det till: några tolfte plankor (bräder) lades i en hög och så däromkring på dess mitt, som man antog, en snara av "vajen", en grov av ståltråd flätad lina, som från vinschen löpte genom ett block i riggen hit ner.

— Klart! Hyv opp!

Stor-Olsson var färdig med slingan och han skrek nu ut orden såsom han var van det utan dröjsmål. Frasse replikerade: — Hy-v-o-o-p-p!

Rrrrrr. Odjuret vid masten tog i med ett ryck. Det knakade, det brakade, det skreks. Det var materialet, som fick vidkännas puffarna och stötarna, som skrek.

Slingan kom nu krypande upp över relingen och däckslastens överkant. Vid relingen på innersidan stod några stöttor uppresta. Det var plankor hop-

bundna två och två med en tågända. Stöttorna skulle tjäna till att förhindra att virket gled över bord vid sjögång. I en av dessa stöttor fastnade slingan genast den stack sig över kanten med förändan.

Krasch! Ingen pardon. Av revs stötta på ögonblicket. Det var som när man bryter av en tändsticka, det. Schschsch. In över däckets rusade plankmassan. Pass opp där! Pa-s-s! Kättingsmannen varskodde, medan han högg efter en tross, "styrändan", med händerna. Men fram sköt slingan mot vinden i luften — gjorde vändningar — svängningar runt, runt, likt ett luftens vidunder, en jättefluga, som blivit galen.

Spak blev den med minuterna. Då: ner med den, Looor — — lägg å-å! Frasse slet i sin tågända, flämtande och röd. Fram kommo sjäarna. Som en flock vargar anföllo de plankhögen, när den väl låg nere. I ruskväder var en minuts väntan bara en plåga i stället för njutning för dem som frös. Vajen bort! Aj — satan! Vajen, trasig, så ändrar av ståltråden stack fram, till förtret för händerna, som skulle handskas med den, avlägsnades i hast. Mannen, som rev den loss, rev sig på tråden och svor. Ut med virket nu. På olika sätt gick det till. Plankorna, de lättare, togos på mitten, lades platt mot höften och bars så av sjäaren bort till den plats i lasten där han visste att den lämpligast borde ligga. Med de tyngre bitarna hjälptes man åt däremot. — I framändan me' dej! Så, ja. Bakändan tar jag. Rätt fram! De va en sur faen! Tjafs-tjafs. — Sätt ner aset! Där!

Nej, inte där! Kålhuve! Kors — åj! *Lägger han inte å'na på foten på mej, en sån jävel!!*

Små olyckor inträffade ibland. Det var då ofta nära som på ett hår att nordmannablodet brusat över bräddarna. Men inte skulle man bråka... Slippriga och hala var bitarna och vantarna våta och lea... då va inte så gott då — inte skulle man bråka...

En mässingsdosa kom efter en stunds pokulerande upp ur en ficka och en pris snus avslöt undantagsvis grälet. Sjäning var ett rätt helvete om höstarna särskilt men — snus hade man teminstingen å de va fäll en tröst i alla fall, hähähä.

— — —

Det närmade sig morgonen. Man sjöng på sista versen med lastningen, som förövrigt gick sakta nu. Kararna var trötta. Hos dem, som druckit av viskyn, och de voro inte få, hade "glädjen" förbyts i en slapp reaktion, en av den farliga arten därför, att den bara behövde en anledning för att uppgå i hetsig vrede och oöverlagda handlingar.

— Metmask! Rör på dej! Å vänd inte ryggtavlan *mot* ångarn när du hugger an, å lär dej då!

Ingenting hade Stor-Olsson smakat, han hörde tvärtom till de mera ordentliga i gänget, men han var bara människa, och på en sådan kan arbete under vidriga förhållanden ett dygn i sträck verka urartande på slutet även utan spriten som hjälpmedel. Jäsämnen kände djuret hos honom behov att ladda ur sig ibland för andningens skull, och kamraten, nybörjaren, erbjöd en bra skottavla.

Och han, kamraten, var inte oppositionell alls. Gärna rättade han sig efter vad den äldre sade, om det än skedde mekaniskt och klumpigt i de våta kläderna och därför att han ännu var ovan.

Arbetet sysselsatte förövrigt hans tankar föga. De kretsade oavlåtligt kring en torr skjorta och en varm bädd hemma.

Mor... Till jul skulle mor få av honom ett par nya skor av schevrå... mjuka, fina ena med knappar och blankläder —

— Hyv opp!

Frasse hade fått i sitt mer eller mindre omtöcknade huvud att tiden för en åkarbrasa för händerna just nu på minuten var lämplig. Kommandoordet sjöng han därför ut utan att först ha förvissat sig om huruvida Ossian, vilkens tur det nu var att hugga an, var klar. På Frasses axlar låg blustrasan spänd utan många veck, som ett vått skinn. Smisk — slog händerna i takt — smask.

Han brydde sej fan om allting, för resten. Det var snart morron. Och då han blev fri och kom till stan skulle han allt ta sej ett kalas som plåster på vad han fått svälta och frysa i snart 30 timmar på den här båten — brännvin, konjak, en 50-öres besk först av allt och stora, stora supar — — —

I släpande mak kom slingan upp vid relingen — gick högre — högre. Ett par stövlar med is på de stora klackarna blevo till slut synliga jämte träet — ett par ben — en överkropp av en människa, blodig — söndertrasad.

Det var Ossian. I järnkroken i vajan hade han fastnat, släpats med mot ångarens hårda buk och där krossats.

— Å-å-å!! *Se! Pojkar, pojkar!! Himmel å helvete!*

Frasse slutade upp med att dänga händerna. Han sträckte dem i stället under en ström av osammanhängande ordsatser över huvudet i luften.

Med hängande armar och hophukad började han sedan springa framför lastrumsluckan fram och åter rådvill likt råttan, som löper undan en förföljare och plötsligt möter en vägg, hög och oöverkomlig. Slutligen, när han även rivit slokhatten av huvudet och eftertryckligt trampat på den med skorna, sjönk han knävek och flämtande ner på en plankhög.

— *Du — du — uschling! Dä va — du som — rådde för e!*

I en tågända hade Stor-Olsson kommit klättrande ur pråmen upp och stod nu i sin styrkas vildhet flåsande framför Frasse. Med hängande käkar och blicken stirrande satt denne på virkeshögen blek och slapp.

— *Va'för såg du inte ätter först, säj? Säj?!*

Grinande med munnen satte Storingen sin knytnäve under den andres näsa. *Säj! — skrek han omigen. Sätt liv i kamraten min nu! Du — mör-da-re, du!*

Fortsättningen blev en ny akt i en ny tragedi. Syndaren, som ouppsåtligen syndat och nu inte visste sig någon råd, sprang upp med ens. Munnen på sin bestraffare täppte han till med ett knytnävsslag

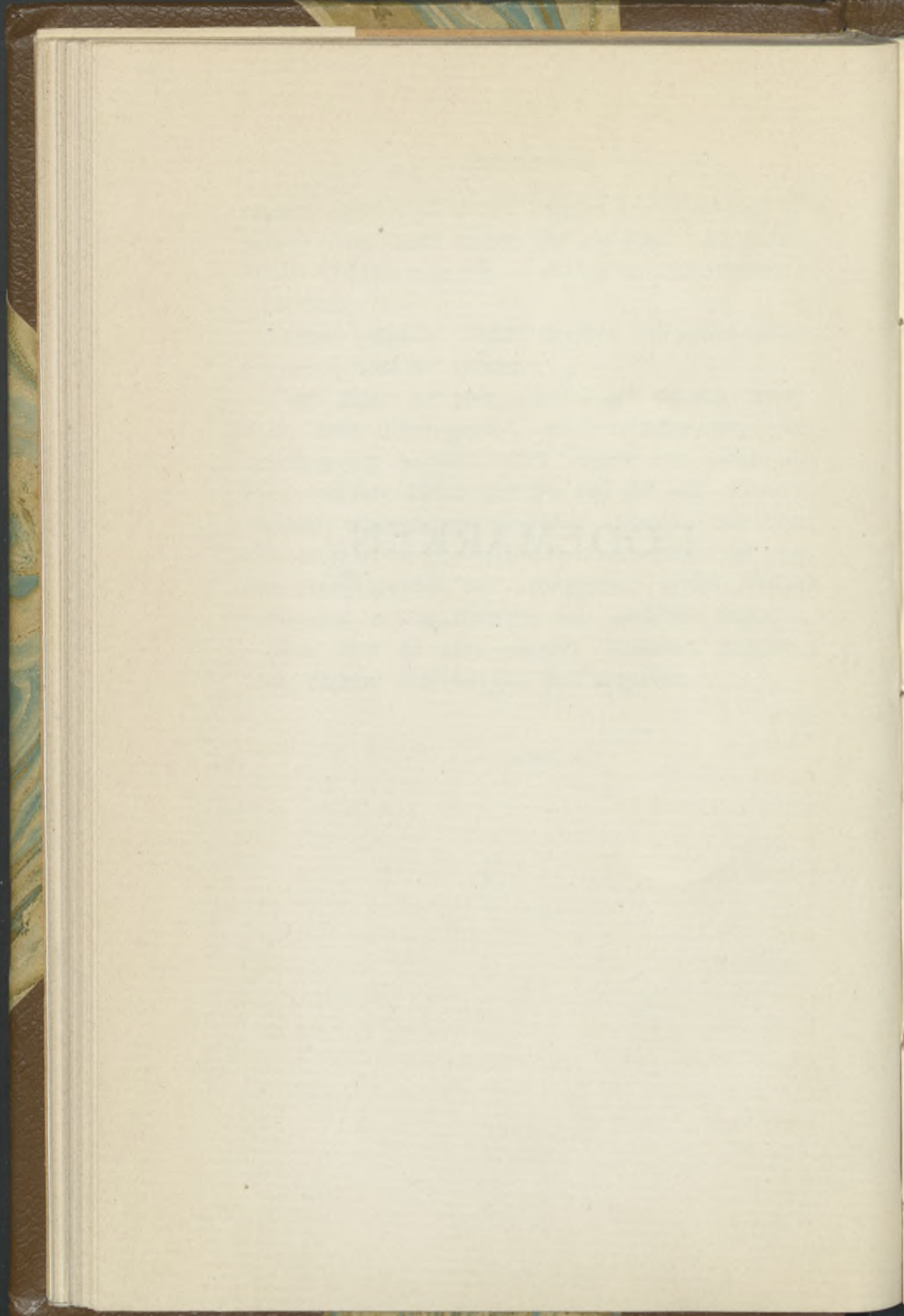
mellan ögonen på denne, varefter han gick med ett språng över bord, sedan det var gjort. Ett plum-sande, ett plaskande och — det var en "buse" mindre i världen.

Larmet tystnade. Också stormen höll andan under en minut, som det tycktes.

Över jätten av järn och trä och sot och smuts, "Guy från Birmingham", och över ismassorna runt omkring, låg mörkret. Och vacker var tavlan ej. Men vackrare skulle den bli, vad det led. Genom manteln, vinternattens, vävnaden av synd och död och mörker, långt borta där solen plägar gå upp över bergtopparna om morgnarna, syntes mellan snöbyarna en svag ljusning, som bebådade dagen.

Alle man på sina platser! Kaptenen befallde. Lägga pojken, kadavret där, in i segelduk.

I ÖDEMARKEN

Det var i Markus-Jöns stugan på kanten av An — det lilla vattendraget — i Latikfjäll en afton omkring tjugonedagen.

Ungarna, ett halvt tjog, om vi ska räkna dem noga, gnapades och togs såsom barnungar brukar, då de äro trötta särskilt vid sängdags, men Beata, karingen, det olyckliga stycket, som hade på sitt samvete en händelse sedan gårdagen, satt vid spiseln och kände på en dov, naggande ängslan i sin kropp, tunn och maläten av barnsångarna och arbetet för födan här i ödemarken.

Någon byxlappning eller vad det var hade hon för händer där hon satt, men med detta kanske inte alltför trevliga göra nu strax före sänggåendet, när man var utschasad, ville det bara gå dåligt. Främmande väntade hon i kväll, den ängsliga.

Främmandet, som väntades, var ingen annan än upphovet till alla de där ungarna, som hon lidit för och svettats för under de 15 år de bott här, hennes egen Markus-Jöns var det, men ändå — den mannen kände hon rädsla för i kväll. Han var så våldsam ibland, Markus-Jöns, när han var vred. Och vred var han säkert nu när han kom, värre än någon gång förut...

Beata vände sig halvt om på åttaslågstolen* och lyssnade åt dörren till. Ljudet av ett par skidor, som stacks ner i snödrivan på gården, tyckte hon sig förnimma, och dessa ljud gjorde henne inte gladare precis. Upp gapade den tandlösa munnen och ögonen, små och röda kring kanterna, placerade sig på skaft.

Markus-Jöns ä'n pojken, Lill-Jöns?!

Frågande och ängsligt på samma gång borrade blicken sig in i springan i dörren med energien hos bräckjärnet i händerna på tjuven, som gör inbrott osäker om utgången.

Joho! Där ett par skidor till! Lill-Jönnes naturligtvis. Hon var nu på det klara. Ohh!

Hjärtat hoppade som ett nystan upp i halsgropen på henne.

Om Gud i himmelen ville hålla lite av sitt barmhärtighetens släckvatten på Markus-Jönnes hetsiga sinne nu på stunna ändå! Hårda voro hans händer som benknotor, då han retad knöt dom, å säkert skulle hon ramla ihop som en disktrasa torkad och doppad återigen i vatten, om dom där händerna bara tog i henne lite ovärdsligt nu, så pass klen å vek i knävecka var hon. — Att döra till fjöse av henne lämnats öppen under gårdagen så att vargen, påpasslig som den karibeln förjämnan är, kunde komma in dit å snappa åt sig Gråkilla, gammalgeten, då i det samma, det berodde nog på tröttheten efter hälja

* Stol med 8 slåar, som sammanhöll benen runt nertill.

mer än på försumlighet av henne själv. Ja, så sant som hon hette Beata å så sant som hon ville dösalig, var det så — !

Bron därute sade till med ett knarrande läte, som hördes svagt genom oljudet inne, att nu var husets herre inte långt borta.

— I'n far!

Mot dörren vältrade sig unghopen, som nu på ögonblicket glömde alla tvister sig emellan, tjutande med en mun:

— Nu komma'n far!

Beata sänkte huvudet blott djupare ner mot lappämnet.

Roligt var det inte alla gånger att ha till man en grobian, en, som inte visste ett dugg vad nerver var, när man själv var eländig så hela ens varelse skälvde som ett asplöv, om det bara hördes ett knyst i tystnaden utanför sedan det blivit mörkt.

Med ett ryck och ett klagande läte gick dörren upp, ty när det är kallt kan även dörrar klaga, och in steg Markus-Jöns, den fruktade. Hur han såg ut? Rak och hög som en skogens tall — falkögon. I övrigt var det endast skinnet och benen, inga runda kinder, ingen dubbelhaka, och mustascherna voro ej heller stubbade. Toviga och långa hängde de ner över munnen, nu med ispilar i.

Efter den store kom den lille, rödnäst och mattblek, slamrande i becksömskor, som kölden inpregnerat. Hårda hördes de vara som tofflor av trä.

— En skjorta, Beata!

Med sina hundskinnshandskar röjde Markus-Jöns sig väg genom unghopen fram till pinnsoffan, där han slängde sig ner, sedan han dragit igen dörren efter sig och pojken.

— Kallsånger me! — befalldes han vidare. Blötsvetti ä jag som satan! Inte en trå tör på kroppen! Gå te spisen å törk dej, du, Lill-Jöns, å minns, att när du var femton år fick du vara me på en ränskjuss me faern din, som hette duga!

Jag förbigår proceduren med kalsongerna och skjortan. Jag gör det med avsikt. Likaledes vill jag låta det vara osagt i det närmaste, att Markus-Jöns, vars hårda lynne var allom bekant i bygden, i dag var mot vanligheten foglig och beskedlig som ett lamm. För jag tror, om jag fjäskade mycket med detaljerna i det stycket, att han, som stått modell till skildringen, om det är någon, skulle taga detta kanske illa vid sig, om han lever och om han läser mig. Ty en torpargubbe och timmerhuggare om än född och fostrad i fjällen, är säkert mån om "äran" och sin värdighet som man och herre även han.

Alltnog. Det gick bra allting, både att ömsa plagg och dricka kaffe, två koppar på släng som Beata i dag för ovanlighetens skull bjöd sin Jöns "på knä" i glädjen över att ha sluppit så lindrigt ifrån get-affären, men då vår man strax efteråt ville ha tag på verktygslådan och inte fann den på dess vanliga plats under sängen på västerändan, då skulle man ha hört att det blev ljud i en basfiol.

— Å, kära mäj — lät karingen och strök över

strängarna med hartassen. Inte är'e nån fåra mä låa inte, må du tro. Båna, som reskapa sä för en jämna, å int nånting kan låta bli, ha fäll flytta'na nånstans. Si ätter, du Pär, bortunner soffan!

Pär, det var pojken den andre i ordningen i kullen efter Jöns, som var den förste och äldste.

Torparfar log.

Det var ett litet leende bara, som säkert ingen lade märke till, men inom sig tänkte torparen: märkvärdigt så underligt allting var i dag. Trött var han. Fällt ner och sågat av och rundbarkat ett 30-tal timmerstockar i Björnberget hade han från det blev halvljust i morse. Det var det första, för att inte räkna med kaffekokningen förut och bortsnittningen av snön, som fallit en fot djup om natten, utanför kojddörren. Hemfärden sedan. Den var inte föroskull den heller. Lös snö — tätskog — bergbranter å klyftor. Jaha, inte gjorde han om den skjutsen en vänna till i dag, det var då säkert. Förbannad på karinga? Det gick inte. Fast nog kunde han ha stor anledning — som hon hade böklät till det —! Gråkilla! Den bästa i fjöset —! Men ond — det var omöjligt, det. Han kunde inte. Det kittlade tvärtom ini honom, det var ingen stor konst nu som förr att draga mungiporna uppåt ett stycke och le, och bra mådde han dessutom i kroppen vilken gärna krånglade med knip i magen, ledvärk och allt sattyg annars. I skogen förtjänade han rasande bra i vinter. Sedan tredjedag jul hela 5 kronor om dagen, och aldrig i hela sitt ruttna liv hade han slagit så

stora slantar förr. Kunde det måhända vara detta, att han förtjänade bra och sålunda slapp svälta, som gjorde att all värken höll sig borta och inälvorna i stället kittlade av skratt, då var människan en nog så konstig kropp i alla fall. Hm.

Pär kom nu dragande med verktyglådan, som befunnits stå under soffan mycket riktigt.

Markus-Jöns sökte i den ett tag, alltjämt med det gåtfulla leendet kring munnen. Och när han funnit bland stämjärnen och prylarna i lådan en borr, den största som fanns i samlingen borrar, då steg han upp och gick med den fram till fönstret, det, som vette mot gården. I stocken i väggen där strax under fönsterbrädet satte torparen utan tvekan sedan in borrhålet och borrhade rätt igenom ett hål, stort som ett oxöga.

— Men hjälpaligen då, far! Hårst täntje du nu?

Lill-Jöns, som bar på ett ansvar också näst efter fadern, eftersom han var den äldste av sönerna, kunde inte stå och se på skadegörelsen kantänka utan att någonting säga.

Torparen teg. Men sedan han borrarat färdigt, dragit borren ut ur hålet och prässat en tygsudd dit i stället, reste han sig.

Omkring honom i en halvcirkel stodo ungarna med sina mer eller mindre rödfrusna och våta näsor, och kunde rakt inte begripa — var far bliven tokått?

Kallt var det i stugan, så kallt att "andan stog".

— Dumbom — sade Markus-Jöns och placerade borren tillbaka i lådan. Begriper du dä, du, att

ha'n Markus-Jöns på Ån mistat ett huskreatur på de därainga sätte å ha mamma skickat dej te skogen åter mej så att jag ä här nu för den delen, så ettdera hämnas han då eller ger bort byxerna sina åt en käring. Här i håle ska jag sätta in bösspipan å därute på gårn ska gråbenet få sej en blynagel mellan revbena så han ska känne nä. Tjuvjäveln! Om han komma hit igen? No görn dä. Stösäkert. På tredje dygne senast, om jag nu inte alldeles felräknat mej. — Men gå i vrån nu, pojke, å snyt dej! För dä anstår en kär. En kär ska kunna hålla sej ren under näsan, om han ä nån kär, annars ä han en haplur, som ä de andra bara till besvär här på jola, å ni andra ni går å lägger er me'desamma, för nu vill jag vara ensammen. Hör åter mej bara va jag säg!

— — —
Såsom Markus-Jöns förutsagt så gick det beträffande vargen.

På tredje dygnet fram mot midnatt kom gråbenet, den av alla hatade, luskande från Latikfjällshället mot Ån till, där han visste sedan förut att flere getstekar ännu fanns kvar i gethuset vid torparstugan.

Hesa tjut stötte han då och då ur halsen, där han sprang fram efter åkanten genom djupsnön. Dumt var det att tala om med höga rop sin närvaro när man gick i tjuvärende, det var det ju. Men inte resonerar man så noga om försåt och faror, då man är utschasad och tom och svulten. Då ger man sin plåga luft helt enkelt, fäller ner ögonlocken och

rusar blint på till stället, där instinkten säger en att räddningen finns.

Så hungrig han var!

Inälvorna stulvände och tjaskade och svedo i buken utan lämpor när han sprang.

I vinter var det så lett också allting. Ner till kusten hade lappen dragit med renarna för den myckna snöns skull — bittert kallt med ett — långt mellan kåkarna, där ett liv fanns och kunde letas upp i kristider — uhh.

Det var så han rakt kunde gråta.

Tankar besvärade den gamle ulven. Sina ungar och ungarnas mor tänkte han på. I Latikfjäll i skrevan där i berget väntade de på honom, att han skulle komma med mat till dem nu snart i natt. Men ville det misslyckas bara, vilket väl kunde hända att det gjorde, då kom han inte tillbaka i natt, kanske inte den nästa heller, och då var det allt synd om pasket.

Det var bara vargatankar detta. Men vemodiga och dystra kunna även dessa vara, det är inte så säkert det, särskilt när familjeidyllen äventyras och står på spel för den matens skull i fjällskog där det annars är en lätthet för rovdjuret, som har något till klor och tänder, att finna den. Handjuret var han, och mannen är det ju som vanligen får stå för fiolerna i ekonomifrågor...

På Markus-Jöns gården var han nu framme. Ledsnaden var nu emellertid så lagom hos fader Varg. Sin breda trut, löddrig och stygg nu som allt styggt

i världen, slog han smällande ihop för att öppna den och upprepa det förra tempot igen på nytt. Ögonen glödde. De liknade ett par lysande eldkol i en annars svart kakelugnsöppning. Man kunde läsa i den tre ting dubbla: begärelse, lystnad, ångest, fruktan, hunger — glädje.

Stängd var gethusdörren nu, det såg han med det samma, men ett stycke på sidan på väggen längre upp kisade en fönsterglugg emot honom och det var ej förunder då att han tillika kände sig glad. Lurade skulle torparfolket nog bli den här gången med —

Men det var rasande så högt upp den gluggen satt! Skulle han försöka nå den genom att sträcka sig efter väggen upp eller —? Skulle han ta den utan vidare på språng?

Saken var enkel men ändå värd att tänka på.

Rätt under fönstret låg en snödriva. Branog hög var drivan och på toppen hård av sopor, som kastats dit. Smygande med svansen mellan benen och huvudet hängande med nosen snett nedåt, gjorde Gråben en lov på mjuka knän omkring och tittade. Sedan klev han upp på snödrivan.

Åå—jh! Så gott det luktade! Det gjorde ont rakt ända innerst in i svanskotan där bak. En vit tandrad lyste i mörkret.

Nu skulle han på allvar försöka.

Resande sig på bakbenen kastade han sig så lång han var upp efter väggen. Att slå sönder rutan och sedan praktisera sig in genom hålet, som var stort

nog för en kropp av hans storlek, gick säkert lätt för sig, om han först endast fick tag däruppe med klorna.

För kort!

Ehuru han ansträngde sig för att öka en bit på längden så revbenen spände ut pälsen synligt och magen, den stackars arma magen, fick utseendet av en tom läderväska efter ryggbenet, fattades ändå en hel halv aln dit upp. Och för lös var snön under skankarna att taga sats ifrån också.

Anagga!

Han svor — om vargen nu kan svärja — och han klöste i ilska väggen, då det inte ville lyckas. Killan* innanför i kätten hörde klorna raspa några tum från sin nos — instinkten sade henne vem som var ägaren av de där verktygen, och i förskräckelsen började hon väsnas så smått. Också en bösspipa förflyttades ett par tum ut i ett borrhål i stuguväggen strax intill, vilket icke heller skedde utan ljud då hålet inte var besmört med såpa, och mannen, som stod för det, började bli sömnig, men vår främmande-herre i grå rock och svans hörde ej på struntljud i natt.

Här var ej lönt med lämpor! Med storm måste fästet tagas, om det skulle bli något av det.

Ner av snöhögen hasade han sig följaktligen och ut på gården. Ett par orienterande kikningar; ryggraden gick i bukter; svansen rakt ut. Ett, två, tre — en sats. Därpå tog han språnget.

* Geten.

Det blev fiasko. Gick inte. Andra försöket likaså. Och det tredje — det tredje gjorde byggmästaren all heder för klok beräkning: Herr Gråben vände om i luften innan han nådde målet och damp ner på snödrivan med benen i vädret.

Det var ett bra hårt slag nu igen!

En stund låg han stilla med de alla fyra utsträckta. Men inte kunde han ligga så inte. Morgon var det väl snart och då —

Han kullrade om ett tag, gav pälsen en ruskning och "satte sig" därpå. Slokörad och skamsen såg han ut nu den gamle renjägaren. Huvudet hade fallit ner mellan benen och tungan, för-utstyret hos rovdjur, hängde ur käften som en röd trasa, lång och löddrig.

Och innanför den ludnes grå päls, våt och behängd med istappar i huvudändan, arbetade syn- och hörbart ett fadershjärta.

Det var bara otur han hade, bara otur. På väggen där så högt upp att ingen av hundsläkt kunde nå den, satt en fönsterglugg och flinade åt honom lett... och där — av *plankor* var dörren gjord det eländet... i skrevan i berget sögo ungarna väl livet ur mor ock — kanhända...

Nu tjöt han.

Eller han grät, ty så hördes hans slutliga försök att trösta sig i den ödsliga, stjärnklara natten.

— Hä, din stackare! Ä du nöjd på leken nu, som varit en herrans stor njutning för mej hittills, så säj då riktigt ifrån, för jag är nöjd jag mä.

Markus-Jöns, hämnaren, som suttit på huk under fönstret vid sitt hål och slöt till i väntan på rätta "ögonblicket", vaknade upp av skallet och han talade då de där orden tyst för sig själv, medan han gjorde sig beredd.

Och han pratade vidare.

— Lusrögg, din evinnerligen förbannade svinpäls dej! River geta min dej under revbena, som du knöck i förrgårs... då ska jag ge dej ett meklament, jag, som botar dej nu mä desamma.

"Lusröggen" svarade, fastän han ingenting hört, med ett tjut på nytt.

— Åbåka dej!

Jägaren fingrade på trycket. Ett skott gick av. Det ekade i rummet och rullade i skogen bortöver som då åskan går. Stilla var natten. Ej ett barr på ett träd i skogen rördes. På himlen gick månen, rund och blank som en skiva. I knutarna skrek kölden. Åjiii.

Vargafar hörde upp med att gråta. Till de sälla jaktmarkerna reste han med fribiljett i pälsfickan från matbekymmer och allt.

— Å härre jålpanes då!

Beata, som vaknat av smällen, satte sig upp i sängen. Ögonen stirrade. *Nu skåt'n fäll ihäl sä å!*

Men inte var det någon fara med det, inte. Markus-Jöns var nog i behåll. Bössan drog han just nu ut ur hålet, klämde tygsudden in dit i stället, varefter han gick lugnt och hängde upp muskedundret på väggen över soffkarmen.

— Lagg dej du, Beata, å var lugn — sade han. Du behöver no sova, du, som å klen.

Mössan tog han sedan på och masade i väg ut.

Där låg den karnaljen, ja! Tomtarm! Flatbeskedlig, hehehe.

Markus-Jöns gick fram till sin gäst och hälsade. Men han tog ej "i hand" såsom vanligt är när man hälsar en gäst välkommen: kadavrets huvud lyfte han endast upp, hållande det i öronen, så att käkarna skildes isär, och spottade så sin tobaksbuss in i öppningen, kärvt och bestämt.

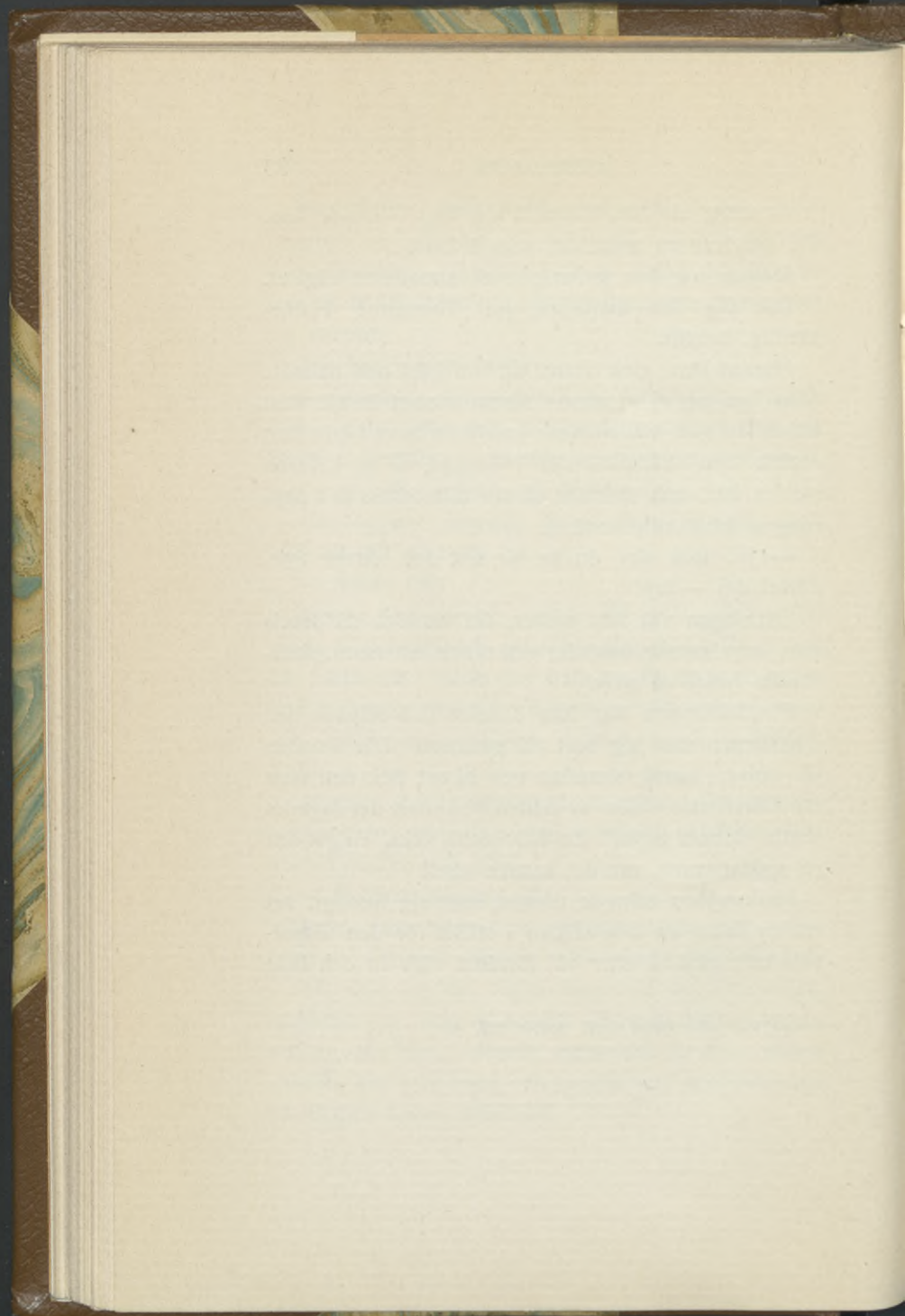
— Jo, tack ska du ha för sist du! Ärans tjuvdjäväl dej — tvy!

Gärningen var inte vacker, det var den då precis inte, men kanske behövlig och rättvis, eftersom gårdsvärden tyckte så själv.

Fiendekroppen tog han därefter och släpade den i bakbenen med sig bort till gethuset. Där i svalen på golvet bland hömallan och basset fick den rum för återstående delen av natten. Så snart det dagades skulle skinnet tagas. En halv natts vaka, en get och en slaktartimme, var det kanske värd.

Markus-Jöns stängde dörren, snöt sig ljudligt, bet en ny buss av tobaksflåtan i stället för den utspottade och gick så efter väl förrättat värv in och lade sig.

Så var det med den historien.

STABBLÄGGARE

STABLAGARE

Sedan snön, som fallit under natten, med skovlar och björkriskvastar som verktyg avlägsnats från banor och bryggor samt därefter landgångarna sandats för säkerhetens skull, knäppte stabbläggarna på sig putorna. Ännu fortfor snön att falla — från österhåll kom den farande med vinden visslande, våt och vass. Den sved och stack som nålar på huden. Det var sålunda inte med någon stor lust eller iver, som bärarne tog oken på sig i dag. Det kunde man se på deras miner.

Österholm, som blev färdig först med sin putrem, sina ladder* och sin snusranson i mun, vilken var lika outhärlig för honom, särskilt när han arbetade, som läderkudden på axeln, putan, var det, småsvor en vers. Sedan sade han på vanlig brädgårdssvenska (Norrländ) ordentligt:

— Jag föreslår, pojkar, att vi tar å firar i dag! Dä förbannat ruskitt. Å ont i ryggen har jag med så förhärdat. Fick i går ett tag en börda $2\frac{1}{2} \times 7$ tum furu, tror ja dä var, som klämde till benknortorna, som jag tyckte, så dom for den ena ner i den

* Fotbeklädning av tyg.

andra, liksom en kikare, ni vet, när man skjuter ihop den. Å än värre surt ä väl virket i dag såsom det i natt ha blötslaskat. Bra mycke hälldre vore jag disponentens hunn i sånt här vår än stabbläggare med namnet Österholm —! Plåga å plågas — dä ä vad en människa ä född till. Kallt! Buh-r-r-r.

Han kurade ihop sig med bärkroken hängande med "axet" i ficköppningen i byxen och drog med bågge händer vintermössan djupare ner över öronen.

Det var en 40 års man med seniga lemmar och breda, kraftiga axlar. Van var han att man lyssnade till honom undantagsvis, när han talade, Österholm. Han hörde till de sällsynta naturer, som tog folk omedvetet och fick det att följa sig, ofta utan han lade sig stor vinning om det själv.

Nu inträffade ett omslag emellertid. Ingen av kamraterna svarade. Obeslutsamma och tysta stodo de på banan framför virkeshögen, den, vid vilken de voro vana att begynna dagen, och rörde sig åter och fram och trampade likt en flock getter på bete i regnväder.

Slutligen sade Jansson, "Lill Jan":

— Mja. Men nog tror jag att vi kan hålla på. Åtminstingen ett tag. Dä tror jag. Värre är e då inte. För dä tåls allt ve, tycker ja, att vi ligger i, om dä ska bli nånting i börsen.

Österholm flinade.

— Håhå. Jaa. Å värst synn är e om dej. Du som giftade dej i fjol och fick ett halvt stort hemman

med karingen. Åssä vet ja, att du brukar sätta in pengar på banken varje slutning också, din jäkla gnidare. Håi nu var du fet, Jansson! Inte får ja några slantar över inte! Å maten, som ja äter, ä ändå inte fin värst. Dä pärer å strömming, å strömming å pärer, å om kvällarne kornmjölsgröt. Om söndagarna soppa kokt på ben, som karingen min köpt för billigt hos slaktarn, för söndan å hälgdag å då ska de ju vara lite finare. Men du äter väl så rasande lite, du så, Janne. — Nå, inte menar ja, att du ska fråga mej till hur mycke du ska äta. Ja bara vill, att du ska hålla med på dä, du å, att i ett sånt här hunnvär ä bärningen riskabel. Hör ätter så får ni höra, pojkar, hur dä riktigt viner kring stabbtaka! Vem tackar mej om jag blåser av ställningen och slår mej fördärvad? Ingen. En annan sättes hit i stället och jag får klara mej fram med min skavank själv bäst ja gitter. På en dagspenning fram och tillbaka, om jag firar, då dä ä omöjligt, blir jag inte fattigare. Dä ä ja förut, gubevars, så —

— Understödjes!

Bäraren nummer 3 blandade sig med i samtalet. Lång och tunn var han som en gårdesgårdsstör. Ansiktet färglost och magert.

Det var Säbrå-Johan.

— Dä behöver vi för resten inte resonera om i timtal — sade Säbrå-Johan vidare otåligt. För då dä e omöjligt, så är e omöjligt. Ja fryser av att stå här å hänga utan att nånting göra. Ska vi bära

i dag eller ska vi gå hem, de ena eller de andra, säj ifrån?

Han höjde sin bärkrok i luften, liksom när man förestavar en ed.

Intet svar.

Lill-Jan, "gnidaren", vickade på knäveckan och vred sig tvehåget. Han liknade en groda, när den står upprätt på bakbenen, den lille. Hos honom var det fruktan att förlora en dagsinkomst förnämligast, som höll munnen igen. Dessutom var det också något annat.

I flera dagar i sträck hade grovtimmer försågats. Detta jämte ogynnsamt väder hela tiden hade haft till följd, att virket blivit liggande kvar på bryggorna i högar, mer eller mindre stora, som av bärarna icke medhunnits.

Av stort timmer blir det mera virke än av smält sådant. Det visste faktorn också mer än väl. Att arbetstiden, 8 timmar på sin höjd, var en praxis allmänt gällande vid stabbläggning, det visste han noggsamt också. Men han var en ond krydda, förmannen där, vilken måste ligga i gräl med underlydande lite så där emellanåt, för att kunna frodas och leva.

Stabbläggare var ett otrevligt sällskap, självständiga och uppkäftiga krabater, som borde utrotas ur industrin. Och man ersatte dem nog med maskiner av järn en dag säkert. Fritiden, som sällskapet tog sig bland annat var ju galen alldeles uppåt väggarna också. Vila 2 à 3 timmar mitt under ljusaste dagen! Nä. En annan ordning skulle det bli! Han skulle

själv gå ner och lära packet bära, skulle det få se, om inte ord och lämpor hjälpte . . .

Detta och kanske något mer hade förmannen stått uppe i sågen och profeterat för några av sina "trogna" under gårdagen, efter en liten dispyt med bärarne själva, av vilka han fått svar på tal.

— En annan ordning?

Lill-Jan tänkte på profetian icke utan en viss ängslan.

— Vädret var styggt, dä var dä visst. Men gick man hem utan att först ha försökt bära med risk av att blåsa in i evigheten på stående fot, så fick man väl på käften — man rädde inte själv om sej — man satt i verkets husrum — man hade familj — man var ohjälpligen såld — och faktorn var nog inte att leka med, när han gått länge och retat upp sig som nu.

Jan var inte feg i det ordets egentliga mening. Och en arbetare av rang och praktisk karl var han, ehuru kroppshyddan inte skvallrade om det som tänkte sig väl före i allt innan han beslutade sig.

Nu rätade han på knäveckan, vilka i förbigående sällan förhöllo sig stilla, i akt och mening att svara, men förekommen blev han av Säbrå-Johan, som fnös föraktligt:

— Stackare!

— Mja — lät denne åter på sitt lugna vis. Dä säger du, ja. Men — men har du glömt alldeles, du, vad faktorn sa?

Säbrå glodde upp.

— Glömt? Nä, sånt där minns man nog, Men hör då hit?

— Jo. Just då då gör.

— Hahaha. Du ä bra barnslig, Janne. Alldeles säkert ä du då . . .

Säbrå-Johan tog sig en funderare. Sedan sade han i en ton en nyans lägre.

— Ja, Janne du. — Undrar storligen jag hur karn i verkligheten tänker sätta sin hotelse i verket? Skor med hjul inunder vore bra — å så efter varje rygg en piska, lång och mjuk.

Österholm sparkade till en barkbit, som låg vid hans fot, så att den flög. Så kom det, efter en sats snusblandad överflödigt munsaliv, som spottades ut samtidigt, med bestämdhet:

— Tala inte om den karen, Johan! Man blir värre lömsk på allting av det bara. Sin förman ska man respektera, så pass mycke vett har ja, att jag vet att man ska. Men en sån där! Fötter har han knappast själv. Ett par kofotliknande åbäken har han instuckna i läderfodral oformliga som ett par limpor, misslyckade. Fodralen ä tolv tum breda — landgångarna elva. Men oss ska han lära arbeta — gå på ställningen — bära plank! Häh! Kommer han hit å försöker me mej, då lovar ja för, så tar ja'rn å hyv'arn av banan ner i snödrivan bums.

Lite avsides från kamraterna, vilkas antal är snart räknat, stod Agapetus. Ungkarl var han och kallades därför i dagligt tal endast vid sitt förnamn. Han roade sig nu med att kika ut i luften, för att någon-

ting göra, torkade ett snöfjun då och då ur ansiktet och vände på huvudet än hit än dit.

Har du sett någonsin ett piphuvud, platt i nacken, rödmålat och med vita ögonbryn? Nå. Bilden av mannen har du då mest för dig färdig.

Österholm, som även kunde skämta, brukade hållas med Agapetus ibland. Nu gick han fram till honom, sedan han var färdig med råglimporna, faktorns, stötte till honom för magen med bärkroken och sade:

— Du store filosof, du! Vill du inte sänka dig ner till verkligheten i två minuter, så jag får tala med dej —? Fruntimmer? — är e dom igen som lagt sej på levern på dej? Håi. Dom kommer inte ur luften inte. Så pass vet ja då. Dom finns på landbacken tjogvis. Att du ändå är utan, som vill så gärna ha en tös, en pärkokerska, dä beror på, att du hänger efter dom å fjäskar för dom så förhärdat. Dä ska du lägga bort! Du får annars koka dina pärer själv och ligga ensam i obäddad säng hela livet. Jänter ä så underliga... Men kärlekslångtare — en annan sak: ska vi fira i dag eller ska vi inte? Din mening, fort å dumt!

Agapetus drog sin mun, som näppeligen var någon lockelse för jänter, till ett leende — Fira? Tjaa — om dom andra vill, så —

— Sesådärja! Nu blev ja klok också. Ja ger dej å dom andra för resten faen!

Arg snodde Österholm sig om. Inte angick firningen honom ensam. Ville dom bara köra, så nog. — Där fanns möjligheter! Vems var turen att lätta?

— Dä jag som ska lätta.

Ur bärarkuren kröp en ny figur fram. Med honom var bärarlaget färdigt. Och så här såg han ut: brunmager, långhårig, för övrigt ej så otrevlig i synamentet som habiten var paschig. Byxorna, lappade lite varstans fram och bak utan hänsyn till färgen, som ursprungligen var svart, glänste av olja och smet. Där fanns ränder efter fingrar, som tagit i mjöl. Och på högra benet på yttersidan ett par fot upp visade ett gråaktigt "bälte" var grisämbaret legat och hasat under transporten från bostaden till svinstian, som låg en bit längre upp i skogsbrynet.

Han brukade få laga sin måltidsmat själv ibland, Fredrik Fegengren. Ävenså matade han sin griskulning regelbundet med avfallet, sedan han ätit. Och detta allt hade han fått sig pålagt extra utom plankbärningen, vedhuggningen, brödskaftningen och mer, därför att han nu i 15 års tid varit nog så svår med Britta-Sofia, hustrun.

Hon var klen och svag nu, Britta-Sofia.

Ett dussin barn hade hon fått med mannen under dessa år, några få alnar från en järnspis, som osade spillmat på ringarna, närd av drickssoppa och en skorpa i mjölk...

På någon annan än Figge skulle en kvinna, som kunde blott tala om sina krämpor och en unghop, som grinade och gnällde och togs jämt om matbitarna, verka nedbrytande i längden. Men Figge var sig lik: kolugn, outtröttlig — erotisk. Såg han till exempel ibland en kvinnas kjol skymta på vägen ner

till ångbåtskajen, i vars närhet brädgården låg, så då var han till reds med anspelningar strax. I andra fall däremot var Figge blygsamheten själv. Dryftades av laget någon gång en lönefråga, för vars ordnande på kontoret en man skulle väljas ut, då såg man undantagsvis hur karlen smet i väg bort, förebärande svårt knip i magen...

Sådan var Figge Fegengren.

På sina ben, smala som strumpstickor, gänglade han nu fram till plankbryggan.

— Jaså, du Fegengren! — sade Österholm. Nå. Så opp me dom då! Här ska bäras! Då ä ju då ni ändå så gärna vill. Arbeta, arbeta, arbeta. —

Han ömsade med putan på axeln, så att han fick den att ligga rätt.

Figge mumlade i skägget lite förnärad:

— Lugna dej, inte är e så hett. Sopa först.

En kvast drog han ut ur kuren och strök ner snön av plankhögen med den. Plask sade det, dit snömassan föll.

Agapetus fnissade.

— Då syns, att Figge ä schack i dag. Han orkar inte ligga åt på kvasten alls. Hälvten av snön blir kvar. Nä, tacka vet ja att vara ogift då.

Jaaja — kraxade den andre medgörligt utan att se upp. Rönnbären va sura, menade räven, när han inte nådde dom. Nog allti känner man dej. Du tänker på jänterna änna me'ett, å du tänker på dom så, att ögonbryna börjar bli vita på dej nu också..

Fnittrande klev Figge ner av bryggan, som han nu gjort ren från snön.

— Åå-ja — drog Agapetus på, vars ansikte blivit än rödare, svarlös, förlägen. Han var sentänt och föga bevandrad i konsten att försvara sig i strider där ord var vapnen, om han var det någonsin, Agapetus.

Han letade och letade i sitt hjärnkontor och letade förgäves för det mesta. Nu sade han bara: horkinke! i vilket ord han försökte lägga allt sitt förakt.

Figge tog ur dosan, som han grävt upp bland spiken och snörstumparna i fickan, en nypa snus, som han med en van gest packade på läppen under näsan, så att där uppstod en bula. — Hehehe, Agapetus, du fårabärning, ja måste skratta åt dej.

Tagande bärkroken ur ficköppningen trängde Österholm sig mellan antagonisterna, som makat sig närmare varandra.

— Nä, nu kan dä vara tid på att knipa käft — sade han i en ton, som røjde mannen, född att imponera, befalla och — ve då den som vågade sätta sig upp emot honom!

— Jag fryser — tillade han därpå strax något mildare. Å här uppnås ingen enighet, som dä syns. Vi sätter bärningen i gång —! Opp me början!*

Han makade sig närmare plankskotet med händerna sträckta fram, färdig att suga fast i lasten. Det är att hjälpa till med att få bördan upp så i

Bördan.

luften, att man kan krypa under den med ryggen krökt, lätta, som det heter.

Figge, vilken liksom kamraten blivit tyst på en gång, knöck fram med en sats, 2 stycken 2 $\frac{1}{2}$ tumsplankor. Det var furu. I nästa nu stod han med dem på armarna sträckta raka över huvudet i luften. Av virket rann snöblötan genom ärmlinningen efter huden ner till armhålan på lättaren Figge, vilkens benpipor skälvde under tyngden. Ansiktet var rött. Fram trängde ögonen ur sitt vanliga läge i ögonhålorna något lite. Sina modiga 200 kilogram vägde väl lasten, kanske mindre, kanske mer. Det är inte så gott att bestämma. Men lätta som halmpipor är ett par furuplankor av den dimensionen inte, som äro långa och har legat i vatten länge . . .

Under bördan kröp Österholm, van och vig. Han axlade den ett tag, så att han fick den att väga jämnt på putan, kände efter med foten, var han helst borde stiga och knallade sig så på knämjuka ben i väg.

Åschsch — kom det frampressat, hest ur mannens strupe, som snördes till av bluslinningen av putans och bördans tryck på bara en sida nedåt uppe vid halsen. — Dä va allt — ett par bitar — som var mastiga!

Av banan in på en landgång, den första som bildade ställningen bort till stabben, klev bäraren sedan han väl kommit i farten. Landgången sviktade: ned, upp. Jämrande och klagande ljud hördes. Landgångarna var det som jämrade sig. På bockar och "slag" var de fästade tätt bredvid varandra vid

ändarna med spikar, och dessa spikar kunde säga till, när påkänningen blev stark, även de.

Efter Österholm gick Lill-Jan, efter honom Agapetus — bortforslingen av virket = stabbläggningen hade börjat — — —.

— Han slog sig allt branog, Säbrå-Johan! Krittande vit var han i synen och på benen kunde han inte stå för sej själv. Agapetus måste hållan under armarna, när han gick hem me'n. Hur de gick till? Jo, jag såg dä ju, som gick tätt bakefter hälarne på'n. Säbrå hade trasiga bottnar på ladderna. I trasorna klubbade snön sig fast. Snöbollarna försökte han stryka bort på landgångskanten som vi ju brukar. Men när vi gick ställningen till vrakstaben neröver, han å ja, så misslyckades han. Den ställningen lutar skarpt, som ni vet. Bägge benen flög undan Johan och så låg han där på snödrivan nedanför ögonkrök. Över honom ramlade plankbördan kors och tvärs. Så nu vet ni dä.

Det var Lill-Jan, som talade.

På ett bräde instuckat mellan lagen i en stabbe i en smyga, där inte blåsten tog så värst, satt han jämte Österholm och Figge och tuggade på en händelse nyss.

Säbrå-Johan hade ramlat ner och slagit sej!

Så ovanlig var en händelse av den sorten ej, att den kallade fram några synnerligen blödiga känslor hos de tre männen — var för sig hade de erfarenheter av det slaget, mer eller mindre svåra, själva — men man väntade på Agapetus nu, så att man

fick begynna bära igen och om någonting måste man väl tala.

— Säbrå-Johan skulle för resten inte bära plank — sade Österholm efter en paus. Han ä ju mager å smal som en tarm rakt. I går stod han på en stabbe, den tarmen, å kräktes. Å när ja frågade honom varför han kräktes, så sa han: Ja åt köttbullar i mid-dags, sa han. Köttbullar! Är' e kar tocke? Som inte tål köttbullar, he. Ja tror inte att käringen hanses kan laga ett matmål ordentligt heller. Lat ä hon, dä ä ett. In å ut i husen löper hon dagarna i änna och bara skvallrar. Fet å tjock ä hon som ett lass. Å varför ä hon tjock, tro? Jo, hon skjövar väl själv filett uttå mjölken, som hon dricker, å hon äter väl själv opp de bästa bitarna, det hålens mönstret, så att när Johan kommer hem får han pärer bara och kall gröt på en tallrik. Dä ha ja varit i tillfälle å se mer än en gång.

Nä. Jag skulle dänga en sån där med björkris, ja, å hjälpte inte däng, så jagade ja ut matvraket en natt när himlen regnade hagel.

— Kött — vågade Lill-Jan inskjuta lugnt som vanligt. Människan åt inte kött, om hon vore förständig. Men nu ä mänskligheten ett olyckligt å sjukt släkte, som också kivs å slåss inbördes jämt, å mycke ä dä köttätandets skull. Åt mina åsikter kan du Österholm skratta, ja bryr mej inte om alls att du skrattar. Lite grann har ja fått veta av andra, men mera har ja prövat och ja tror själv stött på vad jag säger. Har du till exempel hört mej klaga

över trötthet nånsin? Aldrig. Å inte har du hört mej klaga över magknip heller. Ändå marscherar ja en mil om dagen, marschen här i brägårn från-räknat. Ja bor 20 minuters väg härifrån, som du vet, å hem går ja för vart mål å åter. Har fortsatt med dä i snart 10 år nu — vad säjer du om dä? Ja säjer för min del, att hade ja inte lagt om å tagit födan ur växtriket till huvudnäring i stället för köttet för 15 år sen, så hade ja inte burit plank här i dag —! På körkbacken hade ja väl legat säkert.

Österholm log.

I närheten, där trappan nerifrån brädgårdsgången stod upprest, stack sig nu ett ansikte upp över bankanten. Det var Agapetus som kom. Samtalet avstannade tvärt.

— Nåå? — frågades i stället i korus.

— Dåligt — lät Agapetus. Ett par revben hade han fått bräckta, trodde man däroppe. Maskinisten kom till, å han förstår sej ju på sånt, han. Så att till lasarettet blir han nog fraktad, Johan.

— Så . . . Nä . . . Dä va sabeln!

Bärarna jämrade sig på var sitt vis ett tag — sedan rullade bärningen av sig själv, så att säga, in i de gamla gängorna igen. En ny man i stället för Säbrå fick faktorn väl skicka opp, när han kom . . .

— Hej! Liksom förut var Österholm i ordningen den förste och när han lade av sig bördan på stabben, sade han till det med kläm. Hej!

— Käpp! — sade Agapetus, som till sina övriga svagheter även ävlades att vara egen.

Med ett: se opp! stilla och sävligt framsagt, brukade Lill-Jan beledsaga sina avlägg i vanliga fall. I dag hörde man dock ordet sällan. Det var väl stormens skull eller — han gick väl i tankarna starkt om det, som faktorn profeterat och så tänkte han på sin bankbok kanske, den lille.

Klafs — det lät på stabben när börndan föll tungt mot ströna, som då man kastar i såpan ett föremål av järn. Det var 3×9 furu, som gick. Såpmassan stänkte och skvatt. Kring stabbarna runt visslade vinden i tonlägen och arter, som påminte osökt om råtter, en bataljon, på härjartåg under ett visthusgolv. Och i smygarna mellan stabbarna virvlade snön in och bländade bäraren, när han kom och skulle igenom där, som ett moln av damm, vitt och ogenomträngligt. Buh. Genom ben och märg gick det.

På en landgång högt upp 20 fot eller mindre eller mer stod bäraren vid ett annat tillfälle och parerade mot vindstötarna med sin börda svängande hit än dit, som nålen på en kompass. I halsgropen satt hjärtat likt en hård klump, när östanvädret dansade i små cykloner kring stabbläggarkroppen, ty livhanken hängde då bara på ett hår — — —.

Det närmade sig frukosttiden.

På banan från sågen syntes nu en figur komma vinglande sig fram på osäkra ben i snöyran.

Faktorn? Den frågan gjorde bärarna sig. Men i beredskap stod lättaren, hållande plankan i händerna

för upplyftningen, när man "kom in" efter att ha gjort en tur ut och under måste man krypa. Ange- lägen var lättaren att få röra på sig, ty det blev kallt att stå på ett ställe och "hyva" åt bara 3, av vilka en som skickades på långtur med ett vrak eller "femma", ibland blev borta länge. Så för resten var man i arbetstagen nu och då struntade man i strunt. Kläderna, som redan började kännas våta in på huden, tillät ej heller en stagnation nu.

"Arbeta, bara arbeta, så blir du varm och rik.»

"Rik? He. Nej, fattigare häldre."

Stabbläggartankar i snöväder? Ja, vi tänker oss det.

Faktorn var det, som kom.

Han ställde sig upp och såg på sina karlar, för- mannen, när han väl hunnit fram. På ryggen låg händerna och brett isär stod benen.

Nu hade han sett på dem nog. Han sade:

— Tja. Nog som jag ser att ni knogar på, karar. Det ser jag. Men att få rent, det går smått, det.

— Va är' e som går smått?

Ur smygan kom Österholm in med fart. Land- gången, som han kom på, lutade ner mot banan starkt. Andedräkten flåsade — den stod som en sky ur mun på honom. Och han såg ut som om han nyss blivit dragen upp ur vatten, bärar- kroppen. Det rök av honom som ånga. Han gick förmannen in på livet.

— Säjer faktorn, att dä går smått?

Faktorn log litet.

— Tja — sade han långdraget, gäckande. Va

ska jag annars säga? Inte går det fort, inte. Var har ni Johan?

— Hemma. Brutit sönder sej. I bröstet. Föll ner från ställningen därborta för ett tag sen.

— Såå!... Nu igen?! Det är inte länge sedan sist, ju. Ovårligheter, bara ovårligheter!

Österholm vred på sig.

— Hm. Det lät som då hunden morrar. Mannens språk föreföll honom hjärtlöst. Och när han tänkte på kamratens olycka i ett med allt, och hotelsen om revision av arbetssättet sedan i går i sammanhang, då kände harmen inom honom inga gränser.

Han gick närmare inpå honom ännu.

— Hörnu! — flämtade han fram. Stövelknekt! Ä dä för att lära oss bära, som du kommit hit, säj? He. Dä ä ja, du, som ska lära dej! Dä ä konsekvens. För den här konsten kan jag bäst av oss två, tror ja, som hållit på i över 20 år nu. Ställ opp dej! Ja ska se efter, ja, vad du duger till...

Med ena handen sög han fatt i antagonisten i rockuppslaget och drog honom trots protesterna med sig bort till plankskotet. Här lades på syndaren en plank, lång och tung, sedan han också fått bärputan på sig påspänt — enligt konstens regler.

Hur det egentligen tillgick blev för vidlyftigt att här beskriva. Det kan sägas med lätthet dock, att faktorn, som var korpulent och näppeligen beredd

på något slikt, knöt ihop sig under plankan plakat utan att ha flyttat denna en tum.

En annan skulle kanske ha veknat inför synen, som var rätt så ynkelig, om man ser bort från det brutala — eller rättvisa? — i själva handlingen, men Österholm ej. Med bister min och rynkade ögonbryn stod han och såg på sitt verk med händerna på höfterna.

Under plankan fastklämd mot de andra plankorna, de i skotet på varandra liggande, låg faktorn blodsprängd i ansiktet ur stånd att komma loss.

Österholm log — ett bister leende var det.

— Jojo — hånade han. Skälla kan du, då ha vi fått höra bevars, men arbeta som dom du skäller på, då kan du inte själv, när då kommer till kritan. Ligg där nu! Å känn ätter väl hur mycke den där lasten väger, så du minns då tills nästa gång lusten att skälla kommer över dej. Jag går hem å lägger mej, jag. Då bättre än att gå här å pressa hjärtat ur sej för en matsmula utan att få tack.

In på banan ner från en ställning kommo Lill-Jan och Agapetus, som båda gjort en "långresa".

Förbluffade ställde de sig och tittade framför sig med armarna hängande efter sidorna.

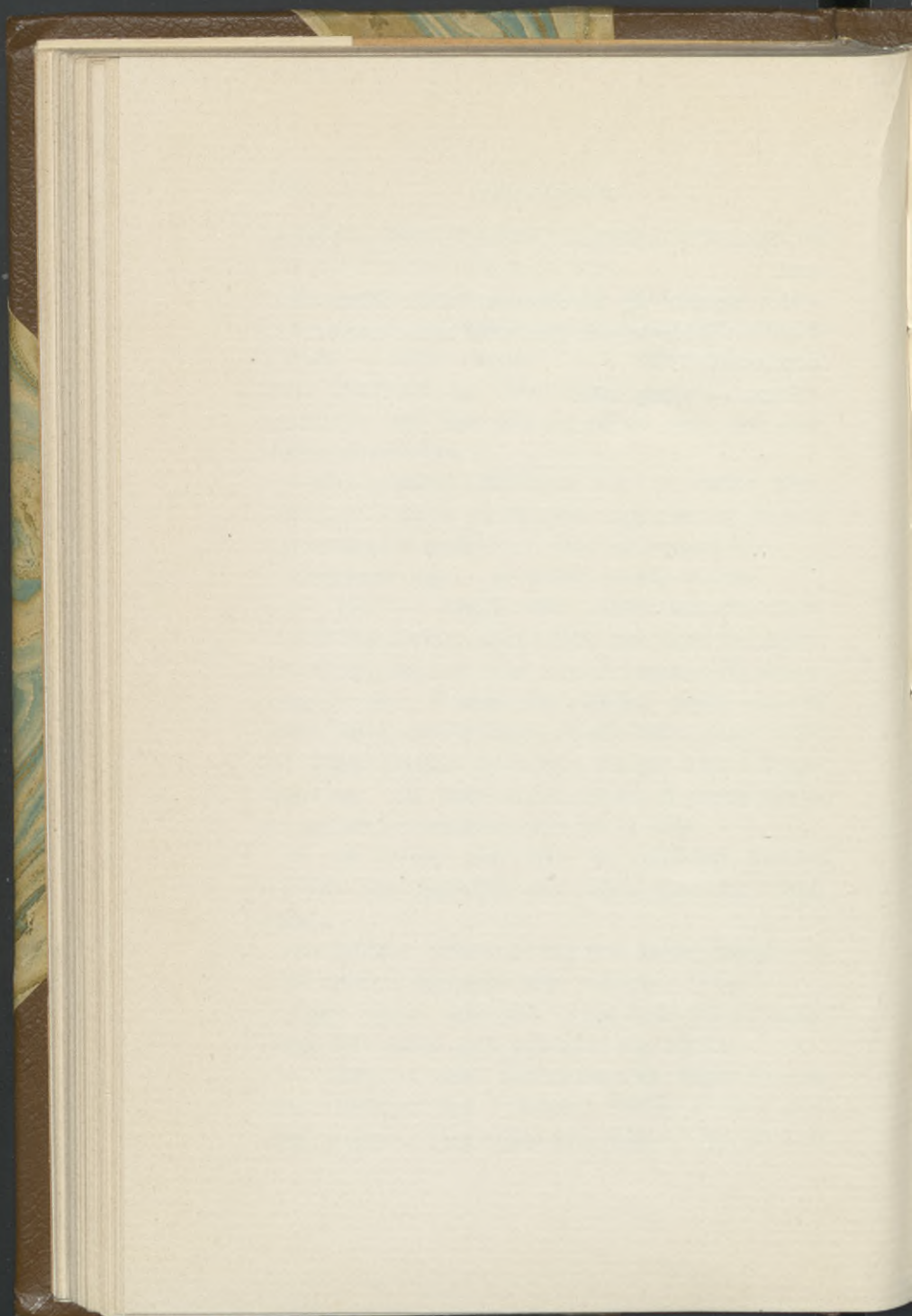
Figge syntes icke till. Han hade fått sitt magknip, det vanliga igen och gjort sig osynlig.

— Hej — sade Österholm och höjde sin ena arm samtidigt upp i luften. Nu får ni bära utan mej, pojkar. Men hjälp herr faktorn opp, så ä ni

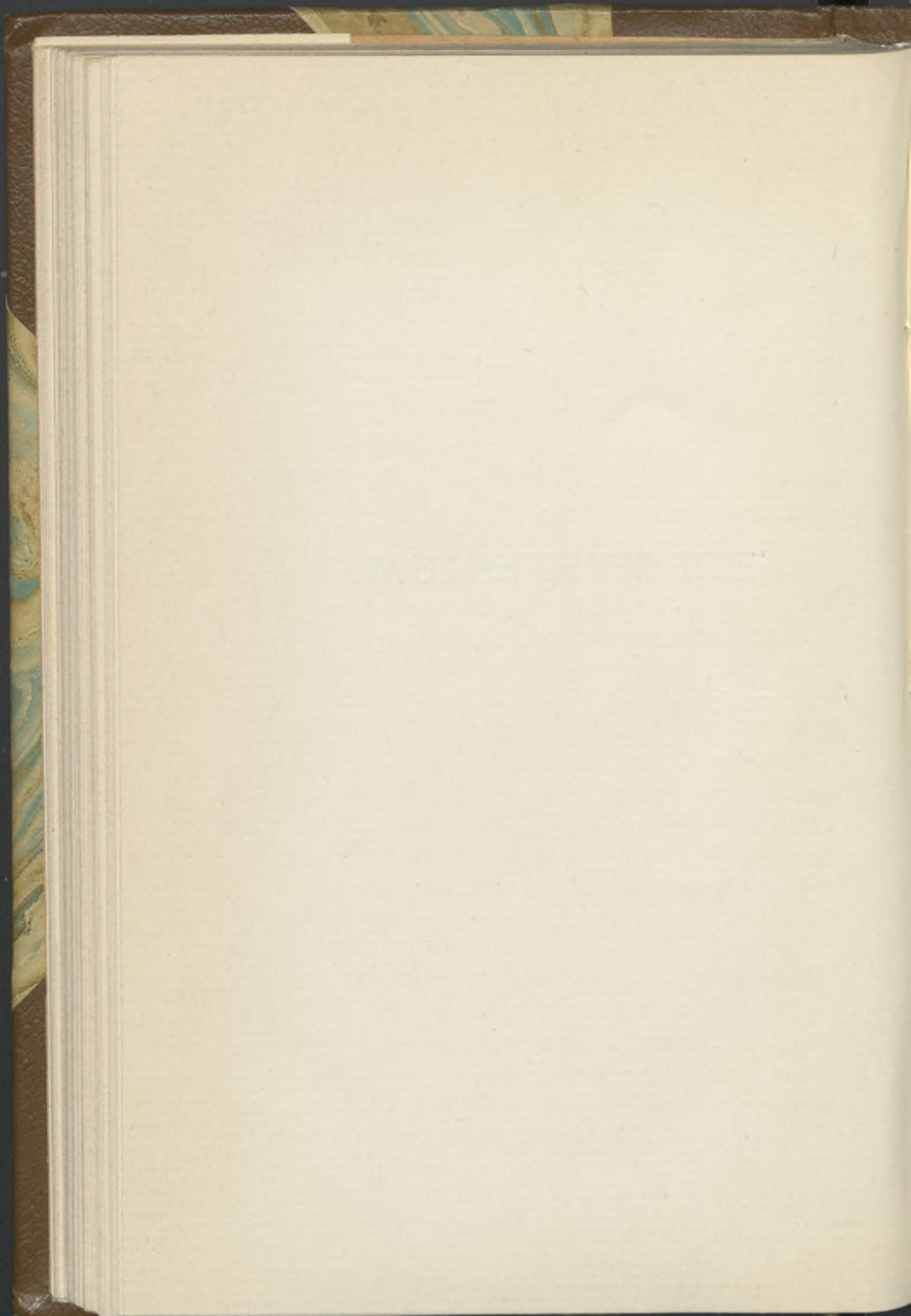
bra, innan den matblåsan spricker. Å dä vore kanske synd.

Han snodde sig därefter om, så att blötmodden skvatt om ladderna och gick stolt banan uppöver åt barackerna till.

Ssssss — sjöng snön.

ETT MYSTERIUM

I timmerkojan där under Uvberget i småskogen på Jan-Lars-skiftet, som skogssträckan kallades efter bonden, som tagit drivningen på ackord, bodde fyra män, och det var omkring början av mars en söndag.

I eldstaden i ett av hörnen i kojan sprakade på morgonkröken muntert en tjärvedsbrasa. Det var nämligen bittert kallt ute, dragiga var väggarna och stockelden måste man därför ha brinnande jämt en sådan dag, då huggyxan och sågsvansen också låg stilla, för att nödtorftigt klara skinnet. Filtarna — om man ägde några filter — och någon lump hade man att dra på sig över huvudet om nätterna ju, så att då var det lite bättre. Om söndagarna däremot var man lat och bekväm av sig, och man tog av den anledningen inte kläderna på i brådrasket: det var så skönt att få sitta i skjortärmarna i flegmatisk ro en förmiddag och njuta...

I skenet från tjärvedsbrasan, som brann, rätt över "golvet" till väggen mitt emot, där en liten fönsterglugg satt några fot upp, kunde ögat se, en inträdandes öga, att därinne fanns en hel del saker också. Britsar först runt väggarna. Mitt på golvet bordet.

Och av ett par lådor, vilka tydligen hyst några sidor amerikanskt fläsk inom sina väggar en gång i världen, hopställda tätt, var det gjort.

Vad som fanns på bordet, pannornas och grytornas antal på eldpallen och vad kärlen innehöll, det bryr jag mig inte om att uppräknas. Det tog för lång tid i anspråk, och för det andra, så blev historien ej vackrare av en sådan uppräknings, då den ej ens från början var vacker.

Men ett dragspel fanns, det stod på en hylla på väggen ovanför en av britsarna, och jag menar, att det är något ändå, att tala om. Strax nedanför hyllan på granriset och tomsäckarna, lagda bredvid varandra över granbarren, som torkat, så de gled lätt som havrekorn när man rörde vid dem på britsen, låg dragspelets ägare. Det var Janne Julius Tapp, dragspels-Tappen.

På en tidningsbit, som kommit som omslagspapper med någon proviant till huset dagen förut, läste han, för att någonting göra, men så hur det var slängde han tidningsbiten, mumlade en ed och satte sig där-efter upp med benen kastade i hast över sängkanten.

— Vaffaen!

Skjortknappen vid armleden på vänster hand knäppte han upp brått och synade skjortan med bister min i sömmarna.

Han hade... han hade alldeles säkert fått lus!

På "trebenet", sittpallen nära eldstaden, satt Långa Johansson sysselsatt med att snida på ett bärkraks-

ämne* initialer, kvinnofigurer och något mer. Det hör till sågverksarbetarens tidsfördriv när han kommer till skogen om vintern, detta, jämte att "slå en spader", fabricera med skavjärnet av en björkbit en vacker slev, "trollknutar" av trä, vingelstickor etc. etc. Det beror på lust och läggning hos arbetaren, det.

Då Tappen nu bröt tystnaden med sin ed och sin förändrade attityd så där apropå, lyfte träsnidaren upp huvudet.

— Lus — undrade han och smilade brett. Då va märkvärdigt.

— Ja, då samma säger jag.

Det var Hälsingen nu, kamraten numro 3. Sina byxor lappade han uppkrupen på britsen sin i ett hörn. Och då plagget var det enda i byxväg som den pojken ägde, så förstår man också på ett ungefär i vilken kostym han var klädd där han satt, om det intresserar oss.

Han skrattade och lät nålen i de grova händerna vila.

— Ha du spik i skjortan, kamrat — sade han, så tag då till yxhammarn. Hähä. Vid dörren står yxan min, om jag minns rätt.

— Jäkel dej! Å så välfödd du ä också! Bitvarg!

Tappen satt med sitt hittegods i nypan obeslutsam och lite brydd och fixerade det med upptäckarmin.

* Hör till stabbläggareverktygen.

— Sitt inte å gyckla så där med kräket, Janne! Halshugg det, uppmanade åter Hälsingen.

— Sådant väsen ni gör för en lus kropp, pojkar! Dräp aset mä nageln! Dä allra radikalast.

Långa Johansson, som var äldst i laget och kanske också den mest bereste av dem alla, ty han hade druckit öl både i Haparanda och Ystad såsom han själv berättat, och det var därför även mycket troligt, att kunde någon bestämma dödssättet, det mest effektiva för hudkryp, så var det väl han.

— Nä ni — sade Tapp med en ton, däri begäret att själv bestämma i det här fallet tydligen röjdes. Ha hon vare jäklig, så ska jag vara jäklig igen. Androm till varnagel. För ensam ä hon nog inte. Säkert finnes här flera än. Brännas ska hon!

Därmed gick Janne resolut och kastade sin fiende i elden.

Där vid eldpallen stod skogshuggaren 4 i färd med att laga i ordning frukostmaten, kålbulla, på glöden.

I ordbytet mellan de andra två hade han ej tagit del med ett ord förut, ty stekningen upptog helt hans tid, men smeder, som smida fläskpannkakor och bränner fingrarna över het eld, kan även bli frestade att öppna mun av den smalaste sak i världen bara, som händer bredvid.

— Å hut! — röt han till. Du ska väl inte ha aset i panna åt mej heller, din tusan!

Hahahohohi.

Och sedan sällskapet skrattat nog åt skämtet, som

var litet, men roligt ändå i kojan där omväxlingen över huvud var mager, vidtog tystnaden åter.

Det var Johansson, träsnidaren, som bröt den först.

— Fläskbiten, som jag hängde på spiken på kojväggen ute i går kväll, kommer jag just ihåg — sade han och såg ånyo upp. Den slosar väl taljoxarna i sej nu totalt.

— Sch! Låt dom du äta. Taljmesen ä en rolig fan — å han behöver mat han mä. Vi ska vara snälla mot djura, Johansson! Utom *odjur* — dom ska man flå pälsen av. Så att man räddar sitt eget skinn från att ont lida. Dä lagen, livslagen. Fläsk håller sej för resten mörkt och gott när dä hänger ute i kylan, å jag menar: när biten ä oppäten så finns en sådan bit till att få i byn i proviantförrådet. Nu förtjänar vi så rasande grova pengar också, ju — hähä.

Hälsingen skrattade tyst sedan han sagt sin mening ut, medan nålen gick alltjämt, fast krångligt i det med kåda och kockklåparfett besmetade gråvadmalstyget.

Den länge log förståeligt.

— Grova pengar... jaa, du sa nånting. Vi ha dä värligen på gaffeln. För ett satans knog i djupsnö till armarna tre å femti om dan — en koja, ett hundhål — fläsk — kallvatten — snus. Å nu — nu hittar den där också *lus!* Påökt! Va, hörde jag på tok, eller sa du nånting, du, dragspelstapp? I kväll ska du spela fiskarvalsen för oss å jänter i Israel-Eriks i Byn, ska du! Men varför sitter du så

där å hänger med läppen? Bränner dä å svider dä på din renborstade hud än? — ja, sej dä om inte *din* hud ä renborstad, hä! Dom låter inte bli dej?

— Nää så faen — lät spelmannen och såg ynkelig ut. Djuren höll sig inte i skinnet: det bet och stack på kroppen överallt — om det var inbillning eller vad, det visste han inte. — Jag tror, sade han, att jag rakt får ta av mej skjortan... så får jag si... Men är'e flera än två ina eller tre högst så får hon vandra på elden me'desamma.

— Nånå — hostade Johansson förmanande. Jo, dä kan kanske vara nog så lett de där ibland, att vara spelman, konstnär. Man får inte alls vara i fred för jänter, si. Dom bjuder en mä sej hem å dom bjuder — Å så när man går därifrån på måron bär man en amulett, en artonfoting, i ett skjortveck hem mä sej. Å, bläng inte så ini fördömdat ilsket på mej, du! Jänter ä jänter... Fint skinn ha dom, å mjuka å mjälla i hullet ä dom som katter, men spik kan dom ha på sej för dä. För int ä jag så främmande för dom, jänterna förstås, jag heller, må du tro.

Å den där lusen, vad dä anbelangar, så finns på rama landsbygden inne i de stora skogarna så mycke, att man kunde fylla tunnsäckar därav, om man bara ville beställa. —

Om det fanns ett jota sanning i vad pratmakaren pratade, särskilt det senare, är tvivel underkastat, men så påstod han i alla fall.

Han påstod, att folket på en del håll i obygderna däruppe var så invanda med att ha "spik" i

huset, att de betraktade det som en stor artighet, när en gäst trädde in, att bjuda denne fram på golvet, där en stolpe med skarpa kanter fanns stående, med orden: "Vassego å gå fram å skåbb dek!"

— Ljuga kan du bra, Johansson — log Hälsingen, som lappat färdigt och därför gjorde sig i ordning att taga plagget på sig, men med din snickning går det visst dåligt. Din kvinnofigur på bärkroken där blir, ser jag, otymplig å tjock som en torgkåring...

— Angår dej inte! Jag gör malliga fruntimmer, jag, om jag vill, för de smala tycker jag inte om. Dom får du ha för din del, du, som ä så spinkig själv —

Spelmannen var ej färdig med sitt jobb han heller för sin del.

I ylleskjortan, vilken var trång på den väl så fylliga kroppen och söndrig vid axlarna, slet han förtvivlat utan att få den av.

Uhh... en sån djävel!

— Jag ska hjälpa dej, jag!

Med det steg den länge upp, lade grejorna ifrån sig och fick fatt i skjorttrasan. Rasch. Ituriven föll skjortan ner på golvet och Tappen själv stod där lång i synen, förbluffad, med naken överkropp.

— Å din sjutusan... din —

Hohohihi.

Och en lustig om än ej så uppbygglig och vacker dans begynte nu.

Janne Tapp, het i blodet och stark trots det veka dragspelslynnnet, vilket genom förlusten av ett klädes-

plagg nu blivit varmt, rusade på sin vedersakare, grep i hans skjorta av bomullstyg i ryggen och slet till.

— Du ha nog nubb du med!... men din hud ä kanske bara mera härdad. Rasch. Å du Häl-singen! Av mä lumpen! Inte ä jag luskusken ensam. Rasch. Hej ska ni se!

Svårt for dragspelaren fram i kojan, som blott mätte några meter i fyrkant, och hans händer klädde av de två medsyndarna deras "lump" in på kroppen innan de ens hunnit blinka.

Där skulle stånda en generalmönstring och storstädning dem ibland för en gångs skull! Ohyra avlades i orenlighet och smuts. I elden med pal-torna!

Bas-Pelle rycktes från spisen i ett hujande han med, så att den bara till hälften genomstekta kål-bullan jämte pannan slungades ner på golvet pladask.

Då skrattade igen hedningarna, utom basen, som svor.

Bataljen, om den kan kallas batalj eftersom den gått i den pojkaktigt uppsluppna stilen hela tiden, slutade med att pojkarna gick på dans, sedan de smort in sina timmerhuggarekroppar väl med dynamit (medel i nödfall mot ohyra), som den länge "hittat" förut en gång nere i byn i en bod, och i övrigt riggat sig snygga i mörkningen.

— — —
Denna dansens natt skulle bli pojkarnas sista på

ett tag och deras värsta emellertid. Ty sprängämne av den sorten, nitroglycerinet, smetad på en kropp, är inte att leka med, liksom det inte är det heller när det lägges i ett borrhål i berget för andra ändamål.

Sjuk blev dragspelstrakteraren med sällskap och måste därför vandra hem med dem från balen när ett par timmar gått.

Om man fått stryk med brännässla på skinnet, hade det inte kunnat svida värre! Huvudvärk — det kändes under hårrötterna i skallen som om hjärnan där låg lös och flöt bara och gjorde ont obeskriverligt. Å fy innerligen anfäktade anamma såna erbarmliga ärans nöd man kunde vara!

Bas-Pelle svor på återvägen hem så att träden rördes i skogen. Rädda flaxade ugglorna fram ur sina gömslen för natten och flydde.

Långa Johansson däremot förhöll sig stilla. Förmodligen kände han sig vara skuld till olyckan indirekt, och klokast var det ju då att tiga — — —

Stor blev undran i stugan, där det dansades, då de dansande plötsligt befann sig ensamma utan musiken. Vem skulle nu spela? Och vad tog det åt dem, de andra, som dansade så bra, som gick hem *nu*. Nu som det var som allra roligast!

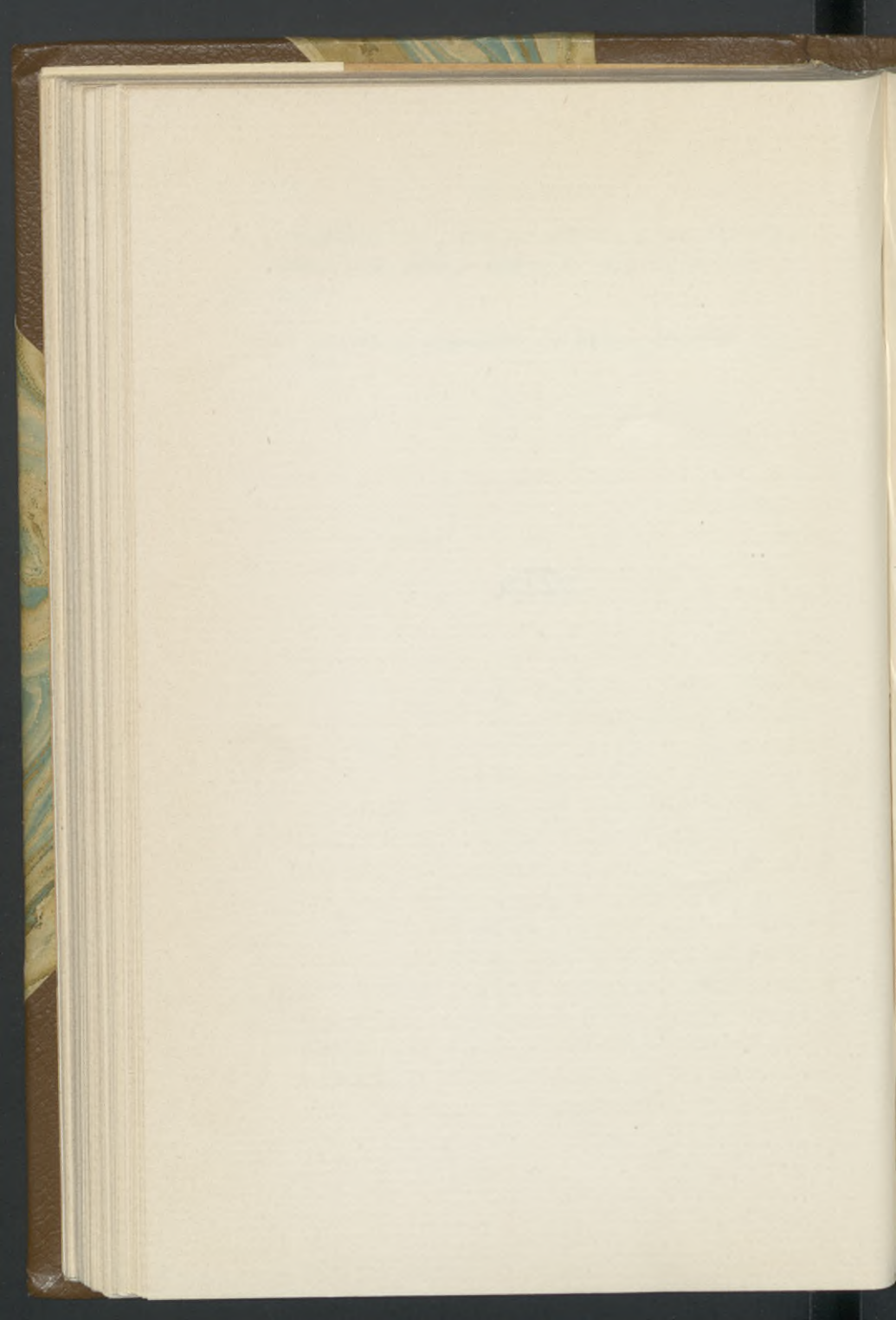
Huvudena kommo ihop i stillheten och man pratade i mun på varandra i musiknöden.

Men inför ett mysterium, som är obygdsbarnens, skogsbarnens, lugnades man snart, när man bara kom ihåg att tänka på det:

*Verkspojkarne, som var okunniga, som ingenting visste, hade gått i vägen för och blivit bitna av vitra!**

* Skogsväsen, sagoväsen, som hämnas oförrätter, enligt folktron.

»21»

— He. En rundning utan att nån har nupit ett öre ifrån mej! Äcke dä tur så säj? Nitton å tjugufem på bordet. Sno er om hasen alltså, pojkar, om ni ska hinna få nå mä! Dä ä sista gången som jag ger... Kovan kommer å kovan går, den gud älskar, han kovan får...!

— Å-ja! Gapa lagom, du! Inte älskar gud dej mest, det ska du få se på, det. Jag ska suga av dej klabbet. Ge mej bara hit kort!

— Du, Pelle, klabbet? Hehe. Nå. Dä anstår en bra kar att försöka. Här har du ett —!

— Ett till. Ett — så straffa nu!

— Straffa sa'n! Nio, tolv, sjutton... djävlar!... sjutton... Låt mä si... Ha storkorta kommit i botten, tro? Äh, våga, vinna. Ett till! *Tjuguet!*

— Å dra... dra ända käpprätt! Sitter den faen där inte å straffar en när man har tjugo!

Orden åtföljdes av en skarp smäll som när några kortlappar slås hårt mot en bordskiva.

Scenen är ett rum i "Uggleboet" en sensommarkväll. Omkring ett rankigt bord, hopspikat av hyv-lade bräder, på framdragna koffertar, dricksankare och lådor sutto kortspelarna. På bordet stod, jämte

av tvivelaktig färg, pipor och cigarrettaskar, en nära på tömd literbutelj. Efter väggarna brädsängar, två på varandra med hyvelspån i. I sängarna, de flesta, låg spånen utan något omkring den på bara botten, tillplattad och smutsig. En filt, undansparkad i ett hörn, eller ett täcke, en avlagd rock, satte en sorts färg på begreppet säng.

Golvet, ursprungligen av trä, påminde osökt om ett sådant i en skogskoja. Sophögarna i vråarna vid spiseln förhöjde ej bättre färgen — skakfall av halm och boss under sängarna, snusbussar, gamla skor och avlagda paltor. På spiselhörnet i en panna med ben torkade några potatisar, bredvid en mindre benlös sådan med flott, som stelnat.

En mängd i sicksack inslagna spikar, hyllor samt här och var en "tavla", ett tidningsurklipp, och kort med kvinnobilder, utgjorde väggarnas dekorationer.

På hyllorna sågs köksattiraljet, och det var ej av det mycket vackra eller mycket dyrbara slaget. En specificering skall jag försöka göra, ehuru jag knappast tror att det roar någon. Först var det bleckfatet med degröran, en lång trästicka för kålbullsfabrikationen. Det var mjölpåsar, små och stora sådana, som "lagts igen" efter användningen och andra, som stod och gapade rätt opp i luften eller snett utåt som skaften på en hop bredvid varandra till torkning uppställda stövlar.

Så var det kaffekvarnen, närmare bestämd en tom literbutelj, vilken användes på så sätt vid malningen,

att den rullades åter och fram över kaffebönorna lagda på ett papper.

Fläsksvålar, som torkat och liknade spiralfjädrar av någon sort, tittade fram mellan mjölpåsarna på hyllorna jämte brödkanter, medikamentsflaskor och skoborstar.

Jag vet ej hur jag slutligen ska säga att rummet såg ut i övrigt, om någon skulle önska veta det.

Ursprungligen hade väl väggarna en gång varit gråmålade och taket struket med någon vit limfärg, men nu var färgtonen obestämd. Övervägande var det nog spisens skuld. Där var dåligt drag, så att en god del av röken stannade inne, särskilt i mulet väder, när det eldades.

Spridda mörkröda ränder på boaseringen över sängarna talade vidare tydligt om, att här hade strider stått mellan folk och ett slags djur, vägglusen, sågspånsbarackernas oinskränkte härskare och plågoande. Det var nämligen så bekvämt för den, som låg i sängen och ville sova men ej fick, att ta hämnd med sin tumme hatfullt och eftertryckligt på en "röd djävul" när en sådan visade sig.

Uggleboet var löskarlsbaracken, sågverkets.

Den låg avsidet från övriga husen i skogsbrynet och gjorde även vad det yttre beträffar skäl för namnet.

Under årtal hade vinden kastat på den sot från kolmilorna strax nedanför. En otrevlig smörja som regnskurar, utan särskild tillsägelse från förvaltningen

eller kostnader för densamma, vänligen och grundligen smetat fast.

Anmärkningsvärt till namnets tradition var också den mängd spånboss ur madrasser, buteljer, gamla skodon, matrester och annat, som låg i högar eller kringspritt i husets grannskap och stank i solgasset. Potatisskalen och sillstjärtarna efter ett matmål t. ex. hyvades på måfå ut av karlarna, som aldrig var så noga.

S. k. "Lösfolk" är en, som det vill synas, särskild art av sågarbetare: välfödda penninghungliga bondpojkar, urspårade halvgamla människovrak ur sågfolkets egen klass, vilka i kvinnan, makan, såg blott det "besvärliga påhänget", och andra glada, sorglösa juckar, som komma gud vet varifrån.

Som flyttfåglarna slå de sig ner på första bästa plats, när vårsolen sagt dem, att nu var skeppningen och dubbelvaktsågningen på verken börjad, och resa, om det bara behagar falla dem in, strax sin väg igen. Sina grejor, vilka i flesta fall inte är så vidlyftiga, föra de med sig i en säck eller väska i bästa fall.

Så skulle de föra med sig ordningssinne och sånt kanske också! Bosch! Livet var kort som en tumstock. Och på resor, som löskarlen måste företaga ofta, det hörde hans öde till, nöttes tumstocken på glädjesidan bara, om man borstade och tvättade den mycket, se.

Då var det bra bekvämare och roligare att låta bli.

Våra bekanta i Uggleboet voro just en sådan där skön samling sorglösa komma-gud-vet-varifrån.

De hade fått sin avlöning nu om dagen och klart var, att de då skulle fira denna tilldragelse — som inträffar vanligtvis två gånger i månaden på sågverken — på ett särskilt, om ej alls så ovanligt sätt.

Dångholm, f. d. rallare, var själen i laget. Han var van, han hade rest längsta vägen i livet och han var äldst. Men han var ej endast van att vara "själ". Konsten att hantera korten så, att vinsten till större delen hamnade i en ficka, hans egen, kunde han också. Varför han inte tog allt, hade kamraterna endast hans slughet att tacka.

Nu sade han sedan medspelaren förlorat:

— Tja. Ja sa ju då åt dej, att då skulle ta en ända i helsicke... ja sa ju då.

Han lade med ett belåtet flabbgrin sina båda händer beskyddande och välsignande över penninghögen, medan tungan pratade alltjämt:

— Se så ja. Trettiåtta å femti. Mej ä ni så vana att rumpa opp så... hehe. Men den här gången bedrog ni er grant. Gud tänker på höken också... Pengar på, Pelle! Inte förhala, bara betala i kortspel! Nästa man! Två kronor i banken. Men si så lömskt Pelle blänger på mej! Inte ska du vara lömsk, Pelle, du... Du som snart ska till å gifta dej... Lägg arton kronor å tjugufem öre på borde, pojke... å stå inte å kläm på dom i onödan! Si då ä så, då ha ja väl sett, att den som har tur i kärlek, han har otur i spel. Fruntimra skänker ja en slant åt ibland, men dessemellan så ger ja dom faen.

Bland deltagarna i spelpartiet var Pelle den ende

som hörde platsen till, som det heter. Föräldrarna, vilka nu var döda, hade lämnat det i arv, men heller inte stort mera, att han var "fast".* Hjälpågare var han. En tjuguarig med bleka veka drag, som spelgalenskapen nu tagit hand om. Och delvis var det jätans skuld. Det vill säga, hon var det inte direkt. Det var den olyckan med henne, att hon aldrig hade prövat på att mat, varav en människa ska leva, kostar pengar. På herrgården hade hon tjänat ända sedan den tiden då hon kunde leka med herrskapets barn, och där i köket sparade man ej två potatisar från ena dagen till den andra för att äta dem stekta i stekflott före kallgröten den andra. Pelles, fästmannens, inkomst pr månad gick upp till 70 kronor ungefär. Det var inte mycket att köpa presenter, balbiljetter, lemonader och allt för, som hör en ridderlig kavaljer till, detta.

Och skulle han nu gifta sej — då måste det vara husgeråd: säng, byrå, skänk, stolar, bord, porslin, barnvagn — herre gud! Och en ring till skulle jätan ha också. Det var allt ett bra dyrt äventyr, det där att gifta sej —!

Länge gick Pelle och grubblade på sina affärer, hur han skulle kunna ordna dem på lämpligaste vis, då han en afton händelsevis råkade Dängholm, kortbasen utanför handelsboden. Det talades något dem emellan, jag vet ej vad, och så bar det i väg till Uggleboet.

* = bofast vid platsen.

Sedan dess hade två månader gått. Under tiden hade Pelle varit en trogen kund vid spelbordet, med omväxlande lycka. En gång hade han haft i vinst ett par tior, och han var därför glad, så att han glömde tröttheten när han vandrade hemåt på morgonkröken. Men avlöningen därefter förlorade han tiorna och sin avlöning dessutom.

Han hade gått till korthundarna i baracken för att ta igen det förlorade i kväll. Första försöket var ett fiasko, som vi sett. Oturen förföljde honom envist och liksom på hån. För ändamålets skull? När han tänkte på det, blev han ursinnig, gråten satte sig i halsen och han kände en kittlande lust att ta den räven Dängholm hårt i nackskinnnet så att han inte orkade lägga vantarna på en penninghög mera. Men *mes* fick han väl bara heta, om han "bråkade" för en förlust bland en liga drivna spelare. Han behärskade sig därför, bet ihop tänderna och teg tappert. Lugnt, om än med bultande hjärta och heta kinder, lade han sin tribut i högen.

Och jätan hade han stämt möte med i kväll också. Om han bara inte hade gjort det ändå! Nu var det att förlora slantarna endast, och gå. Inte laborera med de jäklarna alls, tills att turen vände sig. Det kunde man utan ett öre på fickan annars, om man var djärv.

Dängholm lekte med kortstocken mellan fingrarna. Det lät som när man repar upp tändstickor, flera tätt efter varandra.

— Ä litern tom? — undrade han sedan han tigit en minut. Tom? Jo, då begrep man nog.

Nya kort kommo dansande ut åt bordet. Det var några så dåliga, att ägaren ej vågade ta något på dem. Händer det flera tätt på varandra följande gånger, att korten är dåliga, fattar spelaren eld, om det nämligen är en karl med lite gry.

Dångholm drog munnen till ett grin.

— Ni ä så ettriga, så, pojkar! — lät han så sävligt som det var honom möjligt med hänsyn till vilken roll han spelade. Vaför ä ni så ettriga? Turen vänder sej nog, bara ni tjår er. Otur hänger efter misshumöret, som svansen hänger efter katten. I kortspel ska man vara glad, ser ni. Skratta åt förlusten. Nå, Agust — ska du ha nå?

„Agust“, en av de försiktiga, vågade en krona och vann.

De andra fyra, utom Pelle som stod sist i turordningen denna gång, tog var sin gång med omväxlande lycka. Dångholm var ingen dum karl, som sagt.

Silver och kopparslantar skramlade på bordet. Med skramlet blandades eder och skratt efter en kvickhet. Ty flera än Dångholm fanns i laget, som hade mål i mun och kunde prata.

Snusspotten flög i spiseln eller ut åt golvet i sega bruna strängar. Tjock var luften av tobaksröken.

Givningen hade gjort en rond och turen att „ta“ var nu åter Pelles. Han funderade en stund. Sedan förklarade han kort:

— Ja tar hela baket! I handen hade han en sju. Det är vinstkort.

Dängholm glodde på den djärve med ett öga, medan han knep det andra.

— Baket? Sa du baket, din faen? Dä ska vi för resten bli två om. Här kort.

— Ett till. — Ett till. Pelle betänkte sig ånyo.

— Ja — sa han därpå dröjande. Nu — kan du straffa.

Det hördes hur andedräkten flämtade i takt på de två i det avgörande ögonblicket.

Dängholm fingrade i korten, drog ett — fyra — nio — sexton . . . Aj. Dä var sju svedda. — Bara småhackor i farten! Hm. Men kör i kylan — dä var dä samma — ett till! *Tjugo!*

Andlös tystnad följde.

Pelle stod ett ögonblick stilla. Färgen kom och gick i hans ansikte. En åder svällde vid tinningen. Det stod aldrig rätt till med den Dängholmen! Han fick ju straff på en efter önskan ackurat.

— Få se på korta!

Pelle sträckte sig fram och innan Dängholm hann besinna sig hade den andre ryckt av honom leken. Han blåddrade i den med feberaktiga fingrar. Detta var blott ett ögonblicks verk.

— Du spelar falskt, din djävel! Här har du! Därmed placerade Pelle kortstocken i planeten på offret, som bländad tappade balansen och föll ner av stolen.

Och en batalj, som kanske legat och grott länge hos även några av de andra men väntat på tändsatsen, begynte nu.

Omkull knuffades bordet och "stolarna". De senare, lådorna, trampades ihop under kamperandet, men dickskaggarna, som kunde rulla, promenerade lustigt i väg utåt golvet, sedan de fått en puff.

Örfilar smällde. Skällsord och svordomar tumlade om och avlöste varandra. Det stönades och pustades ur hetsiga, ansträngda strupar, som när små lokomotiv gå. Det var icke de fem som kämpade mot en eller tvärtom: laget hade delat sig i partier; Dängholm hade fått anhängare på sista bytet också. Mäniskorna äro nu en gång så underliga...

En kropp eller två eller flera, det var ej så gott att bestämma sedan ljuset i flaskhalsen bragts att slockna, vräktes slutligen ner mot en säng, som av tyngden brakade samman. Det var Dängholm och anhängarne hans, som vräktes ner i sängen.

Stormen mojnade av så småningom. Ljuset söktes rätt på, sattes i flaskhalsen igen och tändes. Korten samlades ihop och lades på bordet, som åter stod på benen, framför juryn. Korten skulle undersökas. Noga. Jaha. Som man sagt det! Alla essen och tvåorna och sjuorna jämte några andra voro märkta på baksidan, mycket "konstnärligt" med en nål! Den skojarren!

Det resulterade i att "skojarren" fick sig ett nyp till innan han hunnit hämta sig från tillstukningen nyss, varefter juryn stövlade av ut.

När Pelle en stund senare vandrade ensam på skogsvägen, där han enligt avtal skulle möta jantan sin, sedan han skilts från kamraterna, var han inte precis glad.

Raseriet över bedrägeriet, som varit upphovet till slagsmålet, hade visserligen slocknat av men i stället hade en annan känsla kommit. Det var något mellan leda och ånger.

Hela veckan hade varit en enda lång intensiv längtan efter henne, den älskade. Nu var det inte mer än han kunde smita ifrån alltsammans, om det inte varit för skam skull.

— Jag ä ett stort fä, jag, du Lina. Dä ä jag — sade han strax när han mötte tösen, och sedan de utbytt hälsningar.

— Du? Undrande såg hon upp till honom. Varför säger du så? Hon drog i hans arm så att han ofrivilligt måste böja sig fram.

— Ha du svarat befälet å fått katt?

I stället för att svara, drog han henne med sig till en kullfallen trädstam, där båda satte sig.

Han berättade för henne där en historia. Vältalig kunde han vara, Pelle, när han ibland inspireades därtill av omständigheterna.

När han slutat sin historia, som handlade om honom själv och motivet till penningeförlusten och kalabaliken i Uggleboet i kväll, satt Lina tårögd lutad mot hans axel. Hon hörde till den sortens folk, som kan fela och ångra ett fel, begånget i oförstånd, när rätta sammanhanget blir för dem klart.

Stilla satt Pelle. Instinktivt kände han, att han vunnit en ny seger, den andra för i kväll. Och stilla ville han njuta av segern ett ögonblick. I stället för några fattiga kronor, som han förlorat, hade han vunnit en *kvinna*, förstående och ångerfull.

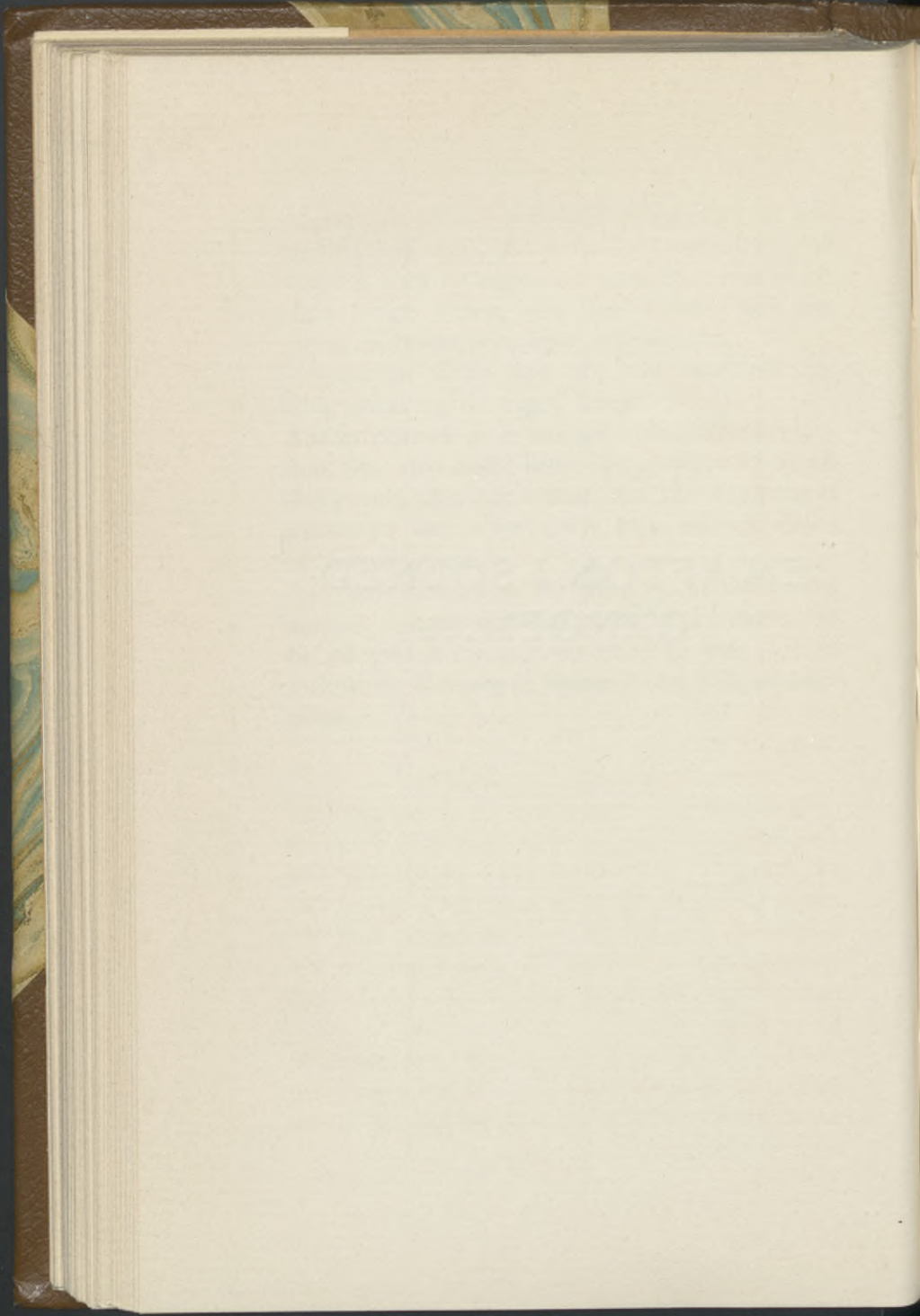
Hädanefter skulle hon inte vara så oförståndig, aldrig pocka sig till något, aldrig...

Varm och vek drog han den mjuka kvinnokroppen intill sig. Han skulle heller aldrig spela bort sin avlöning mera, som han svettats och slitit ont för. Det skulle han inte. Han skulle köpa mat och kläder för pengarna bara.

— Men Lina du — här sitter vi... Då ä snart morron. Himlen börjar bli rö därborta i öster. Ge mej en puss du, så tror jag att vi gå hem.

Omkring dem susade skogen i den stilla sommar-natten.

EN AFTON I SOLNED-
GÅNGEN...

Dunkelblå och blank utan en rynka på ytan som angav ålderdomen, trots att den fanns där, gled Storälven sin breda väg fram mellan stenstränder och höga, vita nipor. Så värst stark var vägens lutning ej, det syntes på den sakta fart som älven hade hela långa sträckan uppefter, men starkare blev den ett stycke nedom Bredjebom, stora timmersorteringsstället. Där ställde vattenmassorna sig nästan på huvudet, ett symfonium av brottningskamp och larm och vrål och våghalsiga kullerbyttor, som kallades Stordalsforsen.

Och vem känner ej till Stordalsforsen!

Eller vem har ej vandrat på bron där, järnbron, som från nipan på det ena hållet och klippstranden på det andra leder över forsen alldeles över dess huvud precis så, att det kommer den oerfarne iakttagaren att tro, att byggmästaren byggde bron förnämligast för att dämpa oljudet med den och förhindra vattenvirvlarna att göra kål på varandra totalt på en gång.

T. o. m. Châng-lâng-hâng eller vad han heter, kungen av Siam, har gjort det. Vidare presentation är sålunda överflödig. Endast det bör jag nämna,

att efter Storälven, som även är flottled, resa skaror av turister från fjärran och nära och flottas årligen miljoner timmer.

I sommar dansade inte några timmerstockar ner genom forsen under bron där emellertid. Inte en. Resandeströmmen var ej så synnerligen stor heller. Spelmännen, flottarna var borta!

Förut om åren vid samma tid brukade de stå i sorteringen uppe vid Bredjebom bortåt 400 stycken i taget och "sätta ner" och "hugga in", som det heter, och lägga flottor av timret, de där spelmännen. Väl ett 50-tal sådana flottor hann man lägga för dagen, binda ihop dem med tågvirke och vidjor och "gå" nerför älven till Lerudden, fasttagningsplatsen, med dem sedan.

Ett stämningsfullt och vackert skådespel allt detta! Flottarna äro käcka, dödsföraktanen karlar, som tar ens hjärta vid första sammanträffandet och, som man måste beundra och ha i minnet länge efteråt. Det är i tider det då förhållandena rubriceras normala med lugn hand och fetstil.

Nu däremot såg man skelettet bara av en sorteringsbom, övergiven och ödslig, när man stod på Stordalsbron och tittade uppöver åt Bredjebom till. Ett rävspelsbräde liknade den, ett jätterävspelsbräde sedan pinnarna borttagits. Och ovanför i nersättningen, magasinet, varur stockarna släpptes ner i sorteringen 10 eller 20 eller 50 stycken i taget i vanliga fall, låg timret nu i bråtar, tusen och tiotusen och åter tiotusen på varandra i den mest tänkbara

oreda. Ovillkorligen kom man att tänka med beklämning och sympati och en stolt rysning efter ryggraden samtidigt på fästningsverk, taggtrådsstängsel, varggropar och vallgravar, i och bredvid vilka människokroppar ligga i högar, nakna och stympade, dagen efter en stormning, när man såg det...

Det var storstrejk i sommar.

Men egentligen var det ej därom jag skulle tala, fast det på visst sätt hör hit.

— — —
Nu var det så, att Petrus Lundholm, brädgårdsarbetaren, numera bokkolportören kommit upp hit i akt och mening att få på livet slut i dag den 31 augusti. På Stordalsbron hade han fattat posto. Det var just i solnedgången en vardag.

Och på bron hade mannen ställt sig för att dö för egen hand, då i kväll?

Fråga mig inte. Jag kan endast svara, att Petrus Lundholm, som led av ryggmärgstvinsot i framskridet stadium, av en läkare blivit utdömd som obotlig samt att han skulle dö vid den här tidpunkten, för såvitt att ej ett underverk skedde med honom under tiden. Men något underverk såsom läkaren menat skedde ej.

Plågan och svagheten i ryggen och benen snarare till än avtog alltefter som dagarna skred fram, och Petrus, som blivit trött på att vänta, tyckte därför när det led mot slutet av månaden, att det kanske kunde vara klokt att göra slut på eländet genom att själv "knippsa av tråden" först som sist, när det

oåterkalleligt ändå snart måste ske. Hit upp hade han så gott som släpat sig på sina knän fram under kval och marter nerifrån sågverket, där han hörde hemma.

Kval och marter? Vad hjälpte det! Till Stordalsforsen *måste* han, om det än varit nödvändigt att släpa sig på magen för att komma hit — styrkan och trotset hade han alltid beundrat och här, där vattenmassorna tumlade om och vrälade och brottades vilt, ville han dö. Framåt, alltjämt framåt.

Och som ett framsteg kunde det betecknas, att få dansa med i ett vattens skumvirvlar på slutet, i motsats till skjutsen på en bondkärra fram till kyrkogårdsmuren följd av några narrar i krepp och cylinderhatt, som var ett steg nedåt, ett både ynkligt och löjligt. —

Till en del därför, att de voro hans enda kära vänner, hade böckerna, de mäst felfria ur hans lilla boksamling, fått göra honom sällskap också på vägen. Några hade han sålt för underpris för att få mat, ty även en hopplöst sjuk behöver äta, och några hade han skänkt bort för intet åt någon "sympatisk", som han mött. "Det var saligare att giva —."

I väskan fanns dock många volymer kvar ännu. Var skulle han göra av dem?

Med svidande inälvor och känslor lik dem, vilka delikventen känner sista måron när han hör vaktarens nyckelknippa rassla utanför celldörren, låg Petrus Lundholm med bröstkorgen på broräcket och tänkte på sitt öde och sina böcker, de osjäliga tingen, vilka,

som han tyckte, var för goda att dränkas. Det var att skymfa böckernas författare, ju, och det ville han inte.

I närheten hördes steg av fötter.

En jänta! Petrus såg när hon vände på huvudet strax vad det var för en sortens jänta, och han fick då en idé. Henne skulle han lämna böckerna åt! Kvinnan var vårdarinnan född av naturen, och intelligent på hjärtats vägnar kunde en sådan där liten kvinnovarelse vara ibland, om ock huvudet ej var så klokt i övrigt. —

Nu vände hon sig om helt fastän ej utan svårighet på de onda halvt livlösa benen.

Bondbarn det där? Mona Lisa, flickan med det gåtfulla leendet var det ju — leendet, som blev gåtfullt när munnen ej kunde dölja lusten att bitas bakom begäret och törsten att kyssa och kyssas, bakom längtan att smeka med kvinnohänderna, mjukt och lent. —

Var kom hon ifrån och vart ämnade hon sig manne? Hem — bort — naturligtvis. Skiljas! Det var en av stötestenarna i livet — korpnäbbet, som hackade nyckfullt i leveln när helst det roade i dag en gång och en i morgon. Han var kär i det där fruntimret redan! — — "må solskenet skina — må solskenet skina på dej och på mej — må solskenet skina på dej —".

Petrus, sågspånsdrängen med den sjuka ryggraden, glömde sin olycka omedvetet. Och instinktmässigt för att uppehålla för ett ögonblick uppenbarelsen,

som stegade förbi på raka stolta ben just nu, började han gnola den där strofen ur en visa.

Min jänta — min fina.

Med avsikt drog han på orden, så att de kommo i takt med stegen, som slamrade svagt genom dånet från forsen på bron.

Hon stannade och riktade ett par solögon frågande och en smula bistert på sångaren.

— Va säger han förnånting?

— Jag säger — jo, jag säger, att hon marscherar bra som en Stockholmshusar, lilla tösen.

— Husar? Va ä tocke för la?

— Grannlåt, annat är de väl inte. Men tag det inte illa opp, jag menade ingenting illa. Din gång är verkligen vacker och mjuk som om du dansade, jänta. Och jäntan heter?

— Elva — upplyste hon blickad sedan hon stannat och nu stod framför honom stilla med mjölkhämtaren hängande i handen efter benet.

— Jasså. Jag har en begäran till Elva — ett passeligt namn för rästen.

Petrus tog väskan och linkade närmare.

— Jag säljer böcker — sade han lågt. Och Petrus Lundholm heter jag. Ifall det intresserar. Nu ämnar jag gå lång väg, mycke lång väg, ser du — får jag säga du? Bra. Och då man går den vägen så långt den räcker, drar man ogärna någonting med sej. Det ä bara att slösa med värden, det. Och böcker har sitt värde flerfalt. Säj, vill du ta dom, du?

— Jag? Har inga penninger. Hon slog leende ut med händerna och tog sedan i hop dem igen; Hämtaren hade hon satt ner på bron bredvid sig. Föräxnen — ja vet int... va för sorts böcker är e då... Kärleksromaner?

Hon lade händerna ostyrigt på ryggen och såg tvehågsen ut. Bättre än förut trädde de unga knoppande bröstet fram nu under kläderna, fylliga och runda.

— Kärleksromaner — ja, och många andra bra saker också. Även om annat än kärlek kan man läsa och ha någon behållning därav. Skildringar ur livet, hur bittert och armt det kan vara för mången, läser jag gärna fastän skildringarna inte ger mej nöje sådant som du tycks mena. Styrka ger det mej att läsa dem, under det att s. k. roliga böcker ofta gör mej beklämd. Livet är ingen lek. —

Kolportörens stämma darrade. Han tänkte igen på sitt elände, som kändes för honom större och bittrare nu: framför honom stod "Mona Lisa", en representant för ungdom och hälsa och själv var han syndaren, som syndat svårt och därför snart måste dö. Lust hade han att säga, att han kysste henne gärna i stället för pengarna de usla, som allt ont kom åstad i världen, men den icke friskes gruvsamhet förtog honom lusten. Nej, det var nog allt så väl slut med kyssarna nu.

Den ska gå och dränka sig tyst utan mycket buller och ej röra vid blommor mer, som blott är ett sjukfrö, ett skarn...

— Tag böckerna, barn — sade han och räckte henne

väska. Ta dom — utan några pengar. Jag vill inte ha några pengar.

Rösten lät hes. Hon såg på honom rodnande. Var det rama allvaret?

Allvar, ja visst. Han gav henne bekräftelse på det med blicken, som mötte hennes — vilka ögon! Vilken härlig mun! Och linjen vid höfterna sen —! Om han blott varit ung — och frisk och stark — om han rått om sitt liv —!

— Nå, så tack ska'n ha då — sade hon till sist och räckte honom handen; den var mjuk och sval och brynt av solen. Med den andra tog hon väska. — Inte ska ja vara storbåen inte. För ja ä vådlitt mycke för läsa. Ajö män!

Hon neg på sitt vis, log lite grann och handen vill hon ha igen, för nu skulle hon gå.

Hade hon så bråttom då?

Nu igen glömde Petrus allt: han var kanske inte så avskräckande när allt kom omkring. Och delikventen, som tillfället bara stod och väntade på här strax bredvid, var han säkert inte heller.

— Grannaste barn i skogen . . . ! Med milt våld drog han den motsträviga till sig. Jag är en fattig och ful stackars fan, jag — men du måste . . . du måste välsigna mej — nu — innan jag går.

Och kolportörens bön, om det var en bön, om att få smaka livet än en gång var ej förgäves.

Hon, jäntan var knoppen den unga, livsvarma — knoppen, som längtade att bli blomma.

Han var "härrn" med det icke alldeles alldagliga

utseendet av vilken hon nyss mottagit en gåva. Och därför —

Hon föll för mjukheten i hans röst och blicken ur ögonen, som var kvinnofångarens, den sensuelle drömmarens.

Ingen människa syntes på bron. Ingen.

Och forsen dånade.

— — —

Hur vattnet här brottades! Med vilken oerhörd kraft det brottades! Gud bodde här visst. Bron skalv på sin grund på älvens botten, ehuru benen var av sten och fötterna också!

På bron, som skalv, med bröstet över räcket av järn, låg Petrus Lundholm liksom förut och stirrade ner i vattnet. Han var obeslutsam ännu. Han var det i icke mindre grad nu sedan "Mona Lisa" driven av dottersplikterna gått sin väg ifrån honom, sedan han smakat livet.

Det var afton vid Stordalsbron. Solen hade försvunnit. Endast över bergen i väster syntes några svaga strimmor, som visade vart hon tagit vägen, men de bleknade bort även de, slätade med minuterna ut sig, liksom rynkorna på stanoilpapperet när man stryker på det, och försvunno.

Ej ett liv syntes eller hördes. På stränderna stodo träden med hängande armar, stilla som stoder. Och folket — var var då folket? Bortblåst? Förintat? Och genom rymden mot *sitt* öde, det ovissa, rullade jordkroppen fri från allt levande åter, levande, som förgjorde varandra blott när de ville komma framåt,

älskade och kivades och framskapade åt sig själva katastrofer och lidanden fruktansvärda så knappast jävlar kunnat göra det bättre?

Ja — tystnaden och stillheten omkring kunde verkligen ge en av smärta halvgalen karl, en efter naturkatastrofen ilandfluten vrakspilla, som blott väntade på det slutliga utslocknandet, föreställningen om något slikt.

Eh — föreställning? Varför inte verklighet lika bra?

Vilken betydelse det hade, om man satt i Vintergatan i Universum och tänkte det, att jorden (Tellus) nödvändigt skulle vara befolkad av människor, ett idiotiskt och lögnaktigt pack, som ej betalade till Högre makter ens mantalspengar, eftersom "Högre makter" ju heller aldrig på några villkor begärt det, för ändamål högre och ädlare och med någon annan mening på djupaste botten än att dö och födas, var en gåta som ändå aldrig blev uppklarad.

En människa — vad var det? Ett ämne. Kött och blod och ben, en massa, som rörde sig och jäste, åt glupskt och som upphörde att jäsa när den fick ett hål och skråma i sin kropp, ådragen antingen genom för lite eller för mycket ätande, för lite eller för mycket arbete, eller genom den omilda beröringen med ämnen och krafter, hårdare och starkare än henne själv. Beklagansvärda varelser!

Mona Lisa, naturbarnet, den lilla vackra tösen med drömmarögonen, det egenartade varma hjärtat och munnen, som man inte kunde se på utan att känna

smärtsamma (kanske det inte var smärta?) styng i kroppen — han beklagade även henne. Hon var för god att offras upp — offras av en man, en bonde, grov och brutal, föda barn och dö i en stuga utan att hon fått skåda mer av solen och världen än en flik, en liten. Mona Lisa, sista kärlek...

Han såg henne nog aldrig mer.

Dö skulle han. En berömd läkare hade sagt det, och hade en berömd läkare sagt det, då var det väl också sant. Dö...! Varför räddade läkarvetenskapen inte flera människoliv än den gjorde? Dödsdomar kunde även skomakaregesällen i verkstaden skriva. — Doktorn hade sagt: "Tills i slutet av augusti kan ni leva på sin höjd."

"Slutet av augusti..." Snart var det kväll — — Mona Lisa... kära lilla Mona Lisa...

Han, vrakspillran, som läkaren dömt, vred sig och ömsade på järnräcket med överkroppen, och allt eftersom han ömsade kom han att hänga med huvudet djupare ned. Han behövde nu endast satsa till lite grann med skosnytorna så —

Väl hade han drömt om att på berget skulle han sova under ett träd där högt uppe under molnen, så att han i all evighet fick skåda solen och människorna, de ändå alltjämt älskade, men det var inte lönt nu. — Till berget kunde han icke komma för krafternas skull och snart kom mörkret... Hur det snodde och snurrade vattnet där under bron! Det var styrka och kraft och sång det i stället för sol och människopåfunder...! Tung skulle han göra sig,

till botten av älven skulle han falla, gripa sig fast med naglarna kring stenarna i brons fäste och bli där — i all evighet. *I forsen bodde Gud!*

Nu —

Men vad var det?

Tararam. Från stranden, där vägen strök fram ner till bron ur lövskogen, kom ljudet dämpat genom larmet från brottningskampen under bron. Tararam.

Vad kunde det då vara?

Kandidaten reste ryggen sakta. Ah! Nu kom kan ihåg det. Arbetartåget! Arbetarna från sågverken och staden skulle samlas och demonstrera tillsammans med flottarna i Bredjebom i dag. Säkert var det dessa. Se, i skogsbrynet kom ju redan tåget! Musikkårer i teten! Vackert blänkte instrumenten mot marken den grå. Sång nu — tusen-stämmig — manlig — kraftig som bruset av ett vatten — — — "Upp till kamp emot kvalen, sista striden det är" — — —

I jämna rotar och led gled folktåget i takt med musiken likt en orm, smidig och mångfärgad ur skogen in på bron.

Vilken stolt och härlig och imponerande syn!

För tredje gången i dag glömde Petrus Lundholm sin olycka. Rak reste han sig. Raka knän! Bröstat ut! Giv-akt! Omedvetet ställde han sig i givaktställning med sin käpp som "för fot gevär". Det rös under hårrötterna på honom, rodnaden steg på kinderna, och i ådrorna lopp blodet där han stod,

som om han fått nyss ett stort kvantum alkohol varm i sig.

Tararam.

Som svart lava rann människofloden fram på plankorna, som kändes svikta under trampet, de tusen fötternas. Tramp, tramp. Takt tu, takt tu.

Tararam. — Ty internationalen åt alla — Leve friheten! ... Sverige... socialdemokratin! Leve... Hurrah!

Det var någonting till låt, det, Stordalsforsens låtar alla medräknade!

Mot niporna stutsade låtarna och smulto samman till ett eko, ett symfonium, mäktigt, väldigt, obeskrivligt. Åhh!

Inför döden darrade Petrus Lundholm ej, men han darrade nu. Färgen kom och for på kinderna, benen kändes veka vid knäna. Tungt stödde han sig på käpparna — aldrig hade han varit med om något slikt! Hela hans kropp nerifrån tånaglarna och upp till hårfästet värkte, frös, svettades, hettade och brann även den som lava — som han antog, när den rann från berget nedåt.

— Här ska du vara, du!

En röst skrek i ledet. Samtidigt sträcktes en arm fram mot honom. — Vet du inte att de ä storstrejk?! Unga karn! Hit mä dej!

— Jag ä ofärdig —!

Den ofärdige sökte förklara sig, men här hjälpte förklaringar inte. Armen tog med ett kraftigt tag

vår Petrus i rocken. I lag med oss blir du bättre. Hehe.

Taram — Takt tu —

Fram gick tåget, led vid led, rote vid rote.

På bron, tätt utmed deras fötter, som marscherade, låg den kolportören Lundholm, nu till utseendet som ett bylte, hoprullat och nersmört med damm och ler. Omkull föll han när armen tog i honom, spänningen nyss förut hade tagit hans krafter, och resa sig förmådde han ej.

— Din jävel! Du kunde fäll ha dej ur vägen i alla fall!

Det var en basröst nu. Röstens ägare, en grov bjässe med ett brett jack efter en kniv snett över vänstra kinden, tog Lundholm, byltet, på foten och makade det undan sig.

Den rösten, den tonen!

Petrus Lundholm tänkte där han låg, att det hade varit en lättnad att dö med hänförelsen och tron på broderskapstankens sanning och denna sannings seger till slut ännu i hjärtat, men nu —. Det var värre detta än alla årens misräkningar och strider, kamp och marter tillsammans. "Världen var ett helvete och människorna själva —"

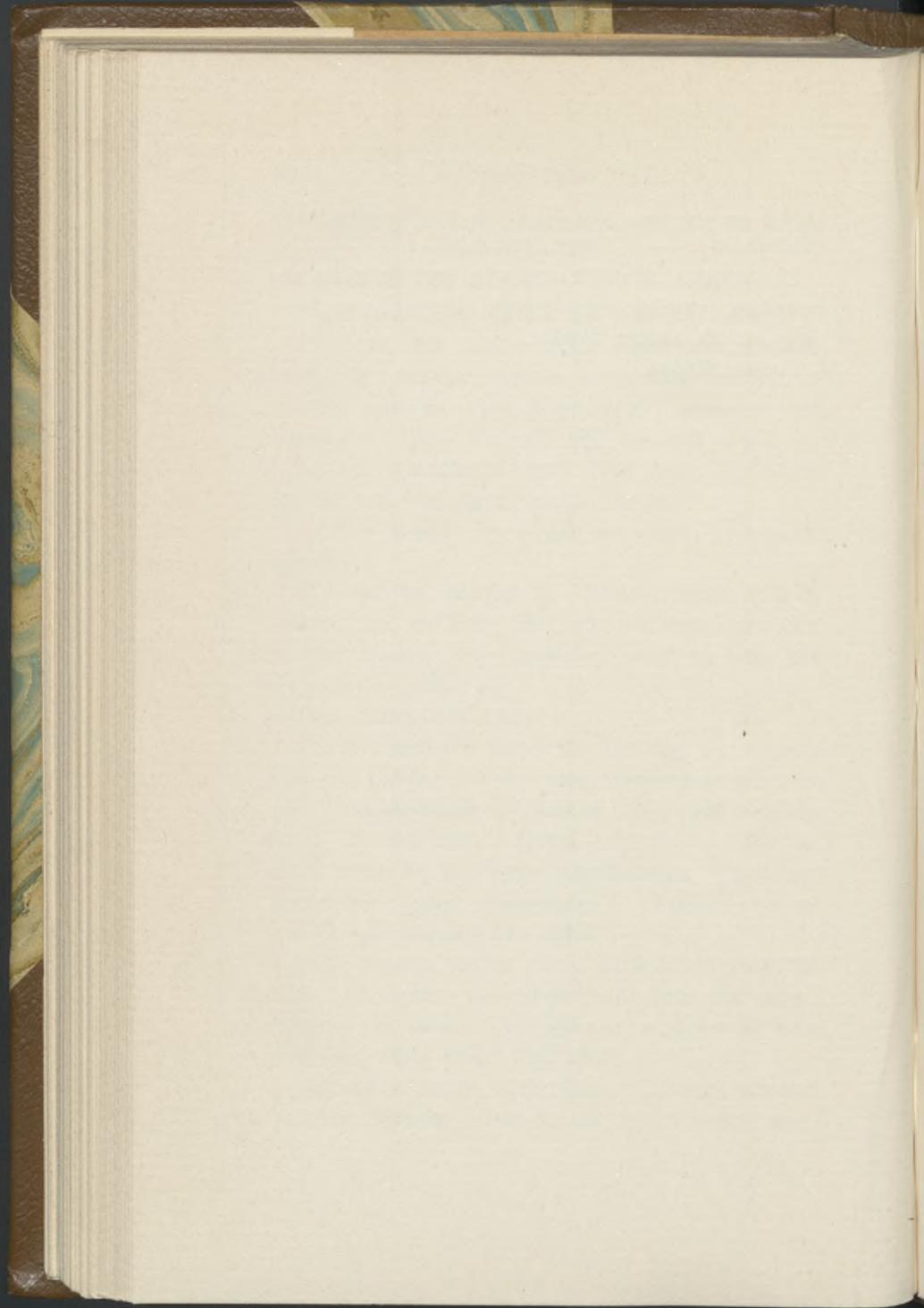
Vad mannen tänkte vidare skall aldrig varda utrönt. Ett bylte, nu utsträckt till hela sin längd, trängde sig mellan järnspjalorna i räcket på bron och var i nästa minut försvunnen. — — —

Vad hade hänt? Ingenting. Tararam, tararam. Musiken spelade. Takt tu, takt tu. Fötterna tram-

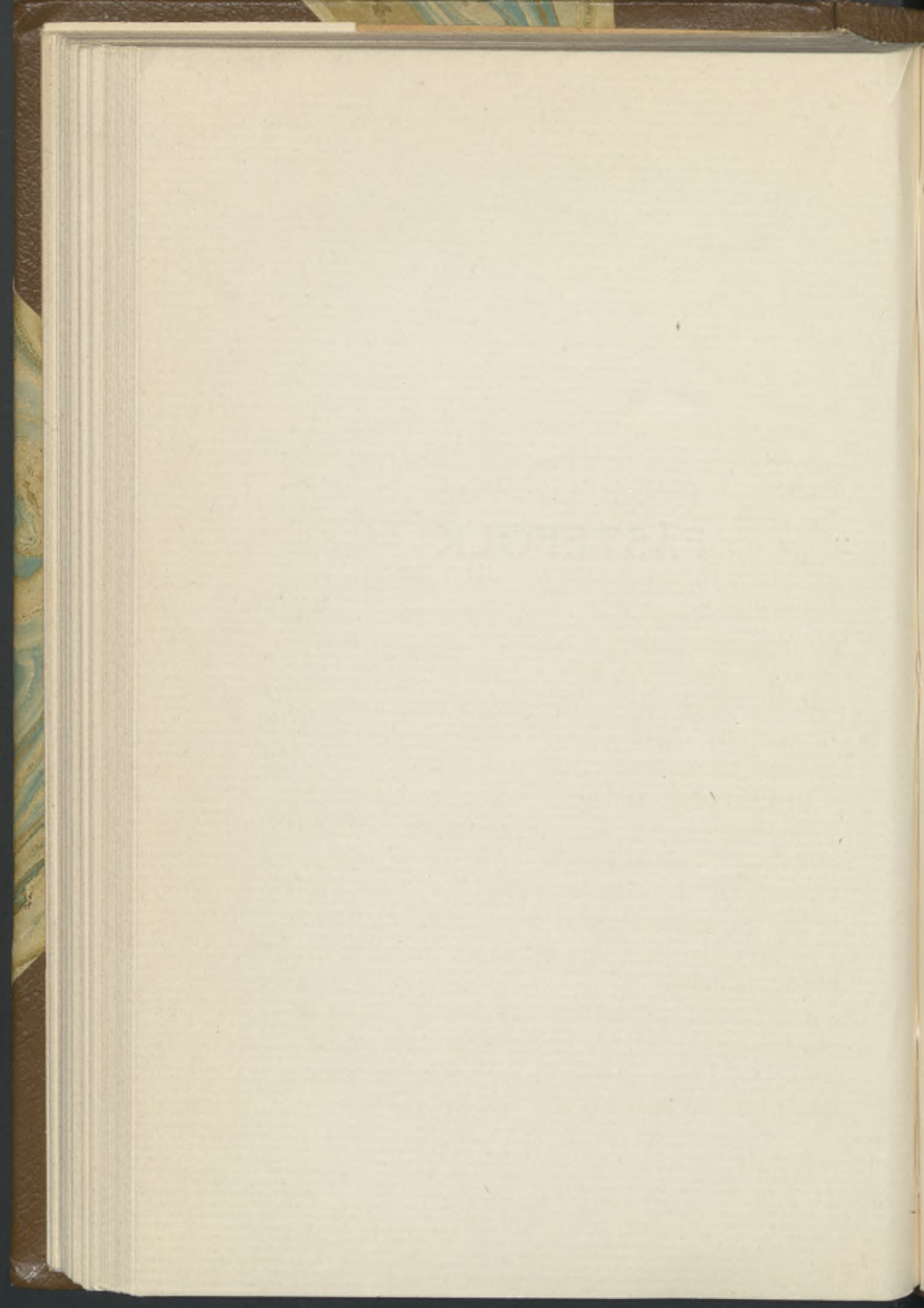
pade. — — — upp till kamp emot kvalen, sista striden det är —. Sången tonade.

På motsatta stranden upp från bron kröp nu arbetartåget, varefter det försvann så småningom i en skog av vita, vackra björkar.

Forsen dånade.

FÄSTEFOLK

Genom Svedjemarka hem från Svedjebom, där han arbetade, gick Fiol-Frans med storsteg i hirande brådska. Spela, spela, spela! I Svedjebom spelade Fiol-Frans och slet på timmerflottorna med timmerstockarna om dagarna i Ådalsälven, men det var slut med det för några timmar nu igen, gudskelov.

I kväll, lördagskvällen, skulle han spela danslåtar på farfarsfiolen i Byn hos nämndemans på Ers-mässan! Han hade därför bråttom. Hem! Att raka sig, tvätta sig och ömsa rigg, det tog lite tid. Klockan gick nu på 7. Och klockan 9 precis skulle namnsdagsbalen börja. Hej!

Med dansande steg gick fiol-Frans genom skogen.

Omkring honom tätt stod granträden. Här och var en björk, en al, en sälg i vattengropskanten — det var väl för trevnadens skull. Ner över hans huvud, så att han ibland måste bocka sig, hängde granträdens grenar. Det doftade av dem som åderkålång på flaskor.

Han tyckte inte mycket om att bocka sig, torparpojken, det gjorde han då precis inte, för storstöv-larna, som voro genomvåta av sötvattnet, kändes tyngre att lyfta bara när han bockade sig.

Det betydde ingenting för rästen.

Spela...! Det var hans liv att spela. Ett par storstövlar, som var sura, skulle han därför släpa på utan en rynka i pannan med en dansnatt i kikarn, voro stövlarna än dubbelt så tunga.

Nu hade han några låtar att bjuda på också! Nya, sprittande, härliga låtar — det skulle dom få höra på i kväll —! Låtar i moll, veka och vackra, som han lärt av forsen, Svedjeforsen, där den gick mitt mellan glättighet och ledsnad i nersättningen i bommen, och durlåtar vilda såsom endast vattenvirvlarna själva spelade kring bropelarna av sten uppe vid fallet, eller där timret vräcks ihop i bråtar längre ner under vårfloden.

Där hade han stått med båtshaken några stunder ibland, när bråtarna revos, och hört på!

Prrr-um — pr-um —!

Fiol-Frans tog upp i baryton en recitation av musiken i takt med stegen — han kallade det att öva.

Men då —

Rätt framifrån kom ljudet, och det hördes ej mycket starkare än när en människa suckar, men timmerflottaren var konstnären med "musikörat".

Han höjde på huvudet.

Några meter framför honom strax här i skogsbrynet mot Byn sjöng Svartbäcken i sakta pinglande ton vårvisan. Men det var ej alldeles bara den tonen som kom spelmannen att bryta av.

Vid motsatta stranden av vattendraget, en smal

fåra, vid ändan av plankan som där tjänade som bro, stod en kvinna.

I rask takt hade kvinnan kommit gående på vägen, och bron ämnade hon tydligen även ta utan att sakta farten, men när hon plötsligt såg att ett möte med en karl var oundvikligt i övergångsögonblicket, hajade hon till. Det resulterade i en hostning av det förlägna slaget.

En kvinna — här — nu! Det var en uppenbarelse, det!

Fiol-Frans rodnade. Sedan blev han blek. I bröstet under plocktygsskjortan kändes det som om en sak därinne med detsamma stenat. Den blev tung som en klump. Ågårds-Karin!

Den jäntan hade han verkligen tänkt på i dag. Ofta och med vemod hade han tänkt på henne. Hon hade med hans musik att göra lite grann, hon där — och inte så lite heller, om han skulle vara rättvis. Utan jäntan med, som inspirerade, blev nog låtarna så lagom härliga, låtarna i moll...

Han söp ett stort kvantum luft ner i bröstet och blev lugn på det.

Över vattendraget låg plankan bred ungefär som flottarens stövlar på längden.

Vem av dem båda skulle gå över först?

Stående bredbent och med händerna i fickorna, frågade Fiol-Frans med blicken flickan hur hon önskade ha det. På sin strand vid plankändan hade också han stannat. Jäntans ansikte var vänt emot honom halvt i profil.

Hon hade inte förändrat sig ett dugg! Litet blekare kanske. Men linjerna vid halsen och nacken, och barmen som självsvåldigt spände ut bomullsblusen, voro desamma. Ögat gladdede de ännu. Läpparna var som förr, röda, röda... Det gjorde ont någonstans in i honom, när han såg på dem... Kanske fick han aldrig rå om dom där för en stund mer...

En korg bar jantan i handen. Över bräddarna var den lastad med påsar och paket.

Vem av dem skulle gå på plankan först.

Intet svar. Ingenting. Hon såg envist ner och skavde med skosulan grässtråna på marken. Inte gick *hon* först — nej, varför behövde hon det? Det var ingen som skickat bud på honom! Ond var hon, uppriktigt ond. Varför hade hon valt denna vägen och inte lika bra en annan vid en annan tid? Allting hade samsatt* sig emot henne, allting...

— Du kan gå över först, du — bjöd slutligen Fiol-Frans. Han hade bråttom, fiolspelaren, och med tålamodet var det därför både si och så. Fruntimmer ha alltid företrädet. Så att varsego.

Samtidigt försökte ynglingen le, men det var inte allt hans skuld att leendet ej blev så vackert.

Ågårds-Karin rörde sig ej. Gräset misshandlade hon med skospetsen fortfarande och såg förnärmad ut.

Hon ville inte! Nå.

* sammansvurit.

Utan vidare satte Fiol-Frans foten på plankan och gick över själv. Det skulle tusan krusa!

Och "spelande" med läpparna musiken, den avbrutna — det lät som då hornblåsaren trakterar instrumentet sitt, ess-kornetten, eller vad det heter — vandrade han i väg ryggrak ur skogsbrynet bortöver.

— — —
Se, det var så, att Frans-Forsman, kallad Fiol-Frans, för sin färdighet på "Stravidarius", och Ågårds-Karin, som hon fått hela efter fädernegården — pappan hette annars Kølmark — hade varit fästefolk en gång i världen.

Nu bodde de på var sitt håll i var sin by, men forntima voro de grannar. De sprungo då i kolt och lekte tillsammans, klöstes och revos under leken också understundom, så att starkare händer ibland måste taga dem i sär och stifta freden, som ju är en kostbar gåva av Herran. Liksom fejden är det. Hur länge skulle t. ex. människorna nöja sig med mjölkvälling utan sältan, innan de blevo utledsna på den?

Men det var om ett par torparbarn vi talade nu. Kärleken kom till dem bägge till slut och — det är en annan lek. Det gick så långt med den leken med de två t. o. m., att giftermål i en ej långt avlägsen framtid var så gott som avtalad mellan dem. Av en packe vit väv, som hon skaffat sig för besparingar, hade Ågårds-Karin börjat laga till åt sig örngott och dukar med initialerna "K. A." insydda på rätsidan på plaggen, och i sin inskrivningsbok

i "fickan" på bakpärmen hade Fiol-Frans några småsedlar gömda för sin del.

Troligen ämnade han köpa ringar för pengarna, men behöll hemligheten för sig själv tillsvidare.

Då kom Fina, den flottningsfaktorns Josefina i Svedjebom. Ågårds-Karins goda vän var hon förövrigt. Hon kom med virkningen i handväskan en dag och då sade hon:

— Du ha allt en bra behändig fästman, du Karin. Å, så fin att dansa som han är sen! Ja fick en låt me'n hemma i Svedjebom i söndagskväll, ska du få veta. Herre gud så bra han dansade! De gick som i nytjärnat osaltat smör ackurat.

Efter den betan var Ågårds-Karin som förvandlad. Fina, väninnan såg hon ej åt och Fiol-Frans, den syndaren, blev ställd inför domarebord utan vittnen.

— Buh — jämt har du sagt — att du skulle — buh — att du skulle bara hålla av mej... bara mej... å nu likaväl så tycker du om en annan ändå. Ågårdsjäntan snyftade lite smått, medan hon halade fram med anklagelsen, så domare hon var.

— Jag? Den anklagade spärrade upp ögonen och gapade av förvåning.

Men domaren fortfor: — Ska nu neka! Ha du inte sagt, säj, ha du inte sagt för inte så värst länge sen att hennes hår var vackert — att de var tjockt å brunt å vackrare än mitt — buh — säj, har du inte sagt de?

— Vackert? Jo, det hade han visst sagt, men — inga bedyranden om oskuld hjälpte emellertid. Domen

löd på skilsmässa från dag och datum utan vidare med stöd av vad som här i farstukammaren, domsalen, framkommit, och därmed var sammanträdet slut.

Nu ville olyckan eller lyckan, vem kan veta det, att de båda möttes denna afton vid spången.

Fiol-Frans, den ena parten, hade vandrat i väg till utseendet oberörd, som vi redan sett. Hon, den andra, bleknade bäggo ansiktshalvorna nerefter sedan han gott. Det kändes i bröstet som om någon huggit henne mitt i hjärtat med en kniv.

Tyckte han då verkligen inte om henne — verkligen?!

Hon suckade djupt. Korgen satte hon ner på marken. Så vände hon sig om och ropade:

— Frans!

— Vackert namn! Han vände sig om och log. Ska jag hjälpa dej över, Karin? ... ska jag? Raskt gick han tillbaka emot henne. Deras händer möttes under tystnad.

— Frans — sade Ågårds-Karin efter en paus, medan hon höll spelmanspojken hand ännu i sin, sedan vattendraget väl var klarat. Är du ännu mycke ond på mej ... på Karin din?

— Nä-ej. Inte mycke, men lite — sade han leende. Troskyldigt såg hon upp till honom. Och hur det var vad det led hade Fiol-Frans ett ångerfullt litet kvinnfolk intill bröstet på sig tätt, så tätt, att det kändes varmt.

— Du — log hon. Din timmerstock, som låtit mej vänta så länge.

— Å, ni fruntimmer, ni ä underliga som — de vet inte håken — sade Fiol-Frans.

I Byn skulle Erik, nämndemanspojken, som kommit hem från Minneapolis nyss med plånboken stinn av sedlar, bjuda på namnsdagskalas å kaffe å dopp å dans. Vilde hon följa med dit — sitta hos honom mellan låtarna på bänken medan han spelade — ge honom en blick då och då ur drömmarögonen? Vilde hon? Det gick då så lätt att spela.

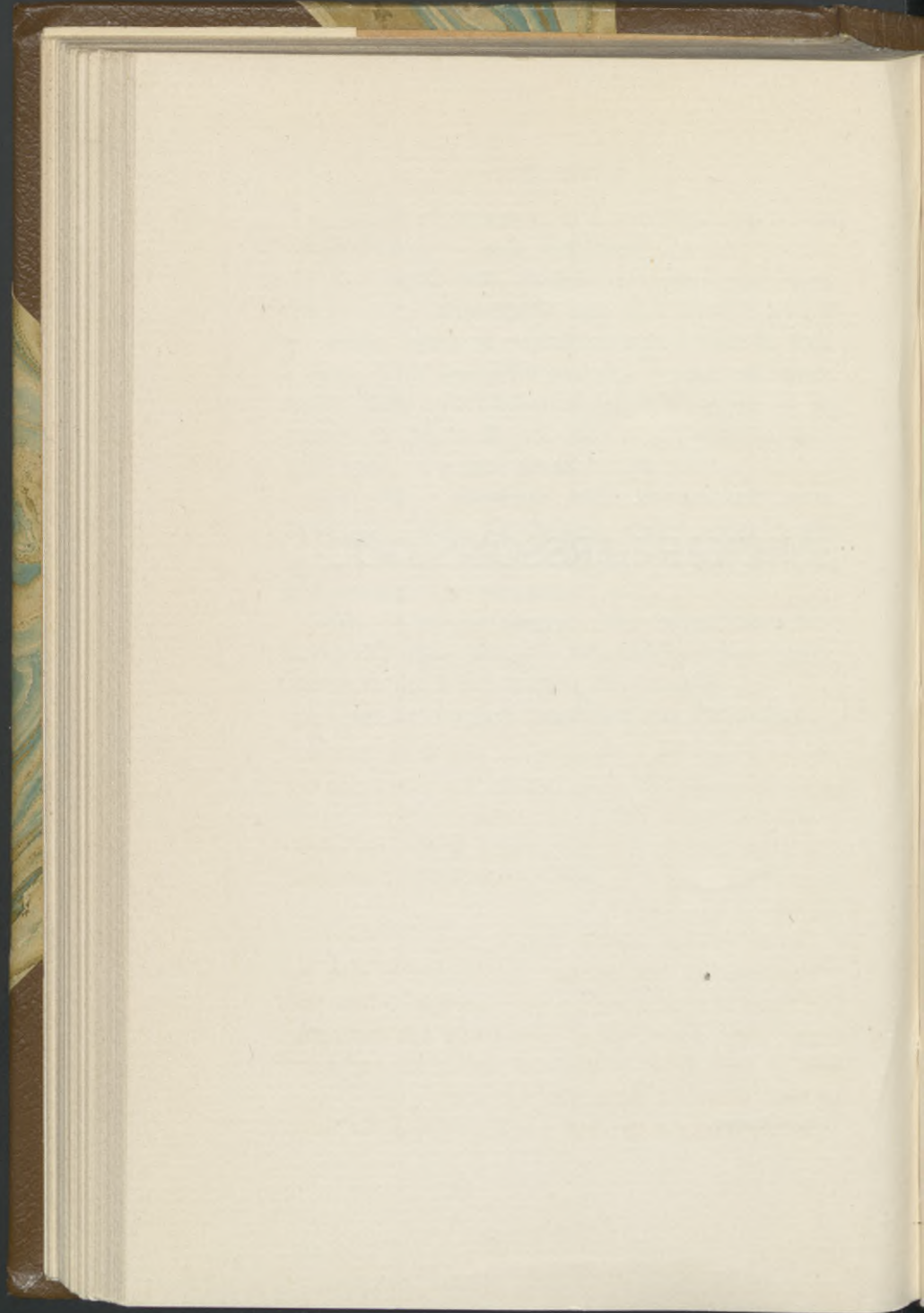
Hon ville. Närmare intill honom kröp hon. Fiol-Frans tittade sig ikring. Ingen levande själ syntes. Då tog han huvudet, jäntans, och böjde det med munnen upp mot sin — —.

Ssssss — viskade skogen. Med armarna om varandras liv gick hon och han efteråt mellan träden tillbaka åt det hållet varifrån han kommit.

Nu var det i stället Fiol-Frans som bar korgen.

SNICKAR-LARSSONS DÖD

11. — *Hunger.*

På backen norr om broarna i skogsbrynet ligger stadens lasarett. Det består av trenne byggnader, en större och två mindre. Alla känna vi till dem, i synnerhet vi som äro bosatta här. Komplexet är ett av de största i staden, för att nu nämna bara en omständighet, varför det är känt av oss. —

Det större av de mindre husen kallas "Avdelningen D". Jag nämner detta särskilt emedan jag börjar bli bekant där i huset. Min bekantskap där grundar sig mindre på rent intresse för de vita väggarna och deras uppgift — som i allt inte har mina sympatier — än på känsla och plikt, och det är inte för att skryta som jag talar om det.

Jag går ganska ofta dit. I dag är jag där också. Bredvid en säng i en "cell" sitter jag och betraktar ansiktet på en sjuk.

Det är Snickar-Larsson, som är sjuk.

Personen är inte bekant, nej, det förstår man ju. Det finns så många med namnet Larsson. Den ene murar, den andre målar, den tredje gör ingenting men är ändå fetast av alla, och det är sålunda svårt att veta vilken av dessa alla jag menar.

Snickar-Larsson har bott på sågverken sedan länge

tillbaka, där han knogat med reparations- och timmermansgöra för en svältlön — 20 öre pr timme, tror jag visst — så att det nu snart är ute med honom. Det ser jag på hans ögon.

Vi förstod varandra bra och vi var därför — undantagsvis — alltid goda vänner, jag och Snickar-Larsson. Nu är jag dock för honom endast en främling, en obekant karl, som han stirrar oigenkännande på bara. Frågor ställer jag till honom, där jag sitter och ser minspelet i det magra rynkiga ansiktet, för att utröna om han ändå inte känner igen mig. Det vore roligt, kändes mindre svårt då, tycker jag. Men svaren på frågorna, som kommer ansträngt när han öppnar läpparna och sluter dem strax igen, är obegripligheter bara, vilka jag inte förstår mej på.

Jag försöker leta i den sjukas ögon efter uttryck, som kan ge mej en ledning, när tungan inte kan det, men förgäves letar jag. Ej heller dessa svarar mej.

Till hälften gömda under de buskiga grå ögonbrynen djupt inne i hålorna ligga de och bryr sig ingenting om mer. Så tyder jag det. De rör sig ej ens. Som om de vore brustna ser de ut . . .

På filten plockar händerna nervöst, trött, men oavbrutet. Arbetarhänderna! Vila hade de sällan och aldrig varit vana under ett helt långt liv, dessa händer. Arbeta, arbeta! Det var läxan, som du läst och som du kunde utantill som vatten, var sången, som tonade och pinglade i dina öron från tidiga morgonen till sena kvällen dag efter dag, år in och

år ut. Många munnar hade du att mätta, det gällde sålunda att ligga i, om du ej ville se de dina hungra, och det ville du inte. Otur hette din arbetskamrat vid sidan av de andra, som ockrade på dej.

Var det ett uttryck av alltings lagbundenhet i stort såväl som i smått i naturen måhända detta, att händerna inte vilade heller på sjukbädden? Verktygen skulle de hålla i och bräderna, snickarbräderna skulle du värdera och vända på in i det sista. Du hade inte ro, det var inte riktigt annars, om du ej fick vara i rörelse.

Någonting särskilt tragiskt vilar det över dej, över ditt liv och ditt öde, gamle snickar-Larsson. Någonting av storhet trots din litenhet, som jag inte kan förklara. Jag kan endast minnas vad jag sett och vad du gjort sedan jag började kunna förstå och minnas, och jag kan beundra dej. Arbeta kunde du som få, du, snickar-Larsson. Men vad fick du för det? För din arbetsamhet och plikttrogenhet, som urartade till något liknande mani på slutet, fick du blott uppbära hån och klander — människorna äro nu en gång så underliga. Det är inte duglighet, ordningssinne och dylikt som de tycker om att berömma bäst av allt...

Du, snickar-Larsson, gav dej inte tid till att äta dina måltider i lugn och ro ens. Ute på arbetsstället hade du något för händer, som du tänkte på medan du åt dina gröt- eller potatismål, och förr än du hade detta ditt arbete färdigt kunde du inte sitta i lugn vid bordet. Värre var det vid

senare år. Då tuggade du ej heller maten tillräckligt, du sväljde ner den i bråska, torkade dej om munnen med blusärmen, satte mössan i hast på hårmanen och rusade därpå ut.

Diktaronen? Den frågan kan man göra sej. Men *dina* verktyg, gamle, när *du* diktade, var hyveln och sågen och yxan. Och en möbel, bara en enkel möbel, en lastpråm, en brädgårdsvagn, en stabbfot, var dikten. Det är inte föroskull heller detta, att dikta möbler, lastvagnar och stabbfötter, särskilt då man inte förfärdigar sakerna åt sig själv. Lusten och arbetshågen är liten när valutan för arbetet är iten, och det är den över huvud taget för timmermän på sågverken. Utan arbetsglädje blir arbetet slaveri och livet ett påhäng, grått och smutsigt, som är blott tungt att bära.

Din arbetsglädje, lastpråmsdiktare, var att gå ifrån en pråm, som inte var din egen, när den var färdig, till ett annat jobb — ombyte förnöjer, fastän det inte alltid skänker förkovran, som också är ett villkor för ett liv, ett drägligt — din arbetsglädje var att vara andra till lags, att mätta munnar . . .

Och ett litet och enkelt bröd var det som du fick i utbyte för din möda och din svett att mätta dem med.

Herrarna, de, som hade pengarna och som du arbetade åt, men, som saknade hjärta och förmåga att uträtta något samhällsnyttigt själva, värderade inte tillfyllest dej och din konst. De betalade dej därför också efter godtycke.

”Timmermän fanns det gott om.”

Och därmed fick du vara nöjd. Du *måste* — ensam stod du i ditt fack och ditt enda kapital var arbetskraften.

Ensam blev du i ännu högre grad på gamla dagar. Bort gick din kamrat och maka en vinternatt dit varifrån ingen återvänder. Därförut hade barnen dina, en efter en, flugit ut ur boet, du visste knappast vart. Lat att skriva är folk, som reser, och endast kråkfötter skrev du själv när du någon gång var alldeles tvungen att skriva. Annars skrev du sällan.

När du blev ensam, fick du också byta rum.

Din bostad, den, som du sist hade innan sjukdomen bröt ner dig och du sedan fick flytta hit, var ett trångt litet hål under taket i bolagsbaracken, där hälften av röken stannade kvar i rummet, när du eldade. Veden, varmed du skulle elda, fick du köpa av ”disponenten”, som du tjänat troget för en snöd penning i 20 år — ved, som var sur så att den sjöng och pep och vattnet rann av den i spiseln. Det var tacken, gamle, för att du vårdade den andres ägodelar som hade de varit dina egna! Men du tänkte ej på, att du bort ha haft det bättre, både vad bostad och ved beträffar, när du gjort ditt i två decennier, du rörde med vedpinnarna och blåste på elden bara och gned dessemellan ögonen, när de svedo av röken. Ursprungligen var du en man, en, som längtade att få vara fri och obunden och utveckla sig själv efter håg och sinne, men en slav hade du blivit. Det hade fattigdomen gjort dej till.

Allt det fria, obundna, och oförnöjsamheten hos varje människa som vill komma någon vart, hade dött hos dej. Det var detsamma allting, bara du *kände* att du levde. I en bleckburk, i vilken du satt till handtag en sträng, hopviken dubbel, kokade du din mat. På några paltor på botten av en säng, hopspikad på harvslarv av bräder, låg du. 70 år och några månader räknade du till din ålder.

Ditt rum, din säng och din bleckburk såg jag sedan vid ett tillfälle. Jag kände vid åsynen av allt mitt hjärta snöras samman, jag kände, att det kom fukt i ögonen, men i nästa stund strömmade en stolt känsla igenom mej:

Här har ändå bott en man, en vilja, en människa, ej en vekling och en rådlös stackars fant!

Och här ligger du, nu på sistone en bruten vilja, en människa utan öga och öra, utan kraft att förnimma — —!

Snickar-Larsson, gamle trägnagare med diktarlynnnet, hör nu äntligen på mej! Hit kom jag i dag för att se dej, för att höra dej tala med din röst, som var en gång som vattnets brus i forsen — jag kom för att tacka dej slutligen för livet, som du gav mej. Vål var livet för mej oftast blott en plåga, en kedja av blodigt slit, försakelser och sorger, det var sålunda ingen dans i glam och skratt på några rosor, men ändå, min far, jag tackar dej. Ty, jag tänker, även plågan är värd att njutas, är värd att man offrar ett tack åt den. "Den, som inte smakat det sura, kan inte riktigt uppskatta det söta."

Men jag kom visst hit för sent? Vad jag säger fattar du ej, och icke jag heller förstår dej. För sent... Än sen — varför slå sig själv ännu mer fördärvad med suckar och anklagelser för något som ändå ej står att ändra?

Snickar-Larsson! Hemma på mitt så kallade skrivbord i ett gammalt nött fodral av papp ligger dina glasögon. Jag vill... jag ville tacka dej för livet som du gav mej...

— — —

Jag reser mig från stolen nu och går åt sidan. Sköterskan kommer med maten. En köträtt är det, som doftar retsamt av lök och kryddor. Hon är en fin varelse, sköterskan, bredvid den avtärde gamle i sängen. Själv känner jag mej också gammal och ful. En känsla av försagdhet, en känsla, som kommer mej att tycka, att jag även själv är en blodlös och skrumpen varelse, får jag alltid inom sådana murar, som glimmar den gulvita likfärgen och doftar karbol. Sköterskan är ännu en rätt vacker kvinna. Vit och skär är hennes hy som på en ung jänta i skolåldern. Hennes läppar, skurna med vackra fina linjer, äro röda — en betagande färg i rött, som kunde komma en man att glömma, att han stod i dess närhet i ett sjukhusets sjukrum och ej på en skogsväg i augustiskymning... Och barmen sedan! Ingenting kläder heller en kvinnokropp så som denna klänning, sjuksystemens mattblåa med förklädet och den lilla vita mössan, värdighetstecknet på huvudet, som täcker hårkorgen

likt en krona. Syster Anna var hög och smärt, och man såg, när hon gick, att hon även var en *kvinna* icke allenast till det yttre. — Jag ser på henne. Jag ser på henne och tycker, när jag vet att jag snart ej skall se henne mer, henne och hennes läppar, som skall höra en annan till, att ödet är hårt...

— Nu ska Larsson äta duktigt!

Tallriken med köttträten har sköterskan ställt ifrån sig på bordet framför sängen och tager nu itu med matningen. I början går det krångligt innan "gubben", som fått en kudde till stöd bakom ryggen, kommit i gång riktigt med sin tuggapparat. Men sedan stoppar hon bit på bit i den sjukes mun. Tuggningen? Den aktar hon till synes mindre på. Till slut tuggar gubben inte alls bitarna, som han tar emot, han sväljer endast, emedan han inte hinner mer.

— Larsson ska äta. Så att han får hull på sej. Nu är han ju mager. Det går inte an.

På litet avstånd står jag och ser på processen, och jag undrar för mej själv, där jag står, om det ingår i modern läkekonst också att stoppa i patienten födan på det där sättet. Och säkert gör det så.

Syster Annas utseende och sätt säger mej, att *hon* framför allt icke gör något som strider mot läkarnas föreskrifter i det fallet. Underliga metoder! Mej har erfarenheten lärt att tuggningen av födan är en mycket viktig sak, särskilt för en sjuk, emedan den i ej oväsentlig grad underlättar matsmältningsarbetet. Och näringen är det ju som skall resa en kropp

upp på benen, om detta ännu låter sig göra nämligen.

Medan matningen pågår begynner någon sjunga ute i gången. Det är visan, den gamla om jantan, som blev bedragen av den hon älskade och dränkte sig i en sjö i sorgen. Sångaren är en man, en landsbo, det hör jag på dialekten. En ynkelig låt! Den liknar låten från ett posentiv med spruckna pipor, hanterat av en stackars fan, som ej smakat mat på dag och dygn. En stund härdar jag ut med sången. Men när den aldrig tycks vilja taga någon ände, rör jag på mej och går ut ur cellen. Det lyster mej verkligen se i ansiktet frambringaren av något slikt.

Dörren till badrummet mitt emot på andra sidan av gången står öppen på glänt. Genom springan tittar jag dit in. I badkaret där sitter sångaren. Han sitter där alldeles naken, vilket är överflödigt tala om för övrigt, ty naken är man ju när man badar. — En ung karl är det, storväxt och fet och frodig. Med överkroppen vaggar han och ror åter och fram och plaskar med händerna i vattnet, medan han sjunger — "Det var en gång en jänta..."

En annan syn möter mej i ett annat rum. En till utseendet gammal man sitter där och hänger med huvudet på sned i sängen, blek och orörlig. I dörröppningen står en kvinna, förmodligen mannens hustru, och ser med fuktiga ögon på honom. Ute i gången vandrar av och an också en patient. Men han är ung. Som en "bättre" karl ser han ut. Det

rika håret ligger struket uppåt över den kloka pannan, hyn är fin i det fylliga manliga ansiktet, den bruna mustaschen välvårdad. Hur som helst nu, han var galen. Genast ser man det på hans ögon. Vitorna i dem lyser på ett sätt så de nästan skrämmer härinne, där endast en halvdager och en svag kvinna råder, ifall de där ögonen skulle vilja släppa raseriet löst... Händerna knyter han hårt uppehållsvis när han går. Man kan se att vreden går och kommer inom honom. Och väl har han nu en orsak att vredgas. Från Afrika, där han arbetat i en gruva, kom han, som jag hörde, hem hit för att träffa barn och hustru efter lång skilsmässa. I gruvan hade han blivit skadad i huvudet, och han var inte frisk. Men det var bestämt av ödet att hembygden skulle han inte se med förståndets ljus i ögat, som bar på år av längtan. På resan, blott några mil från hemmet, träffade honom slaget: ljuset slocknade. För alltid? Säkerligen. Hjärnan var skadad utifrån: den var sålunda inte sjuk på grund av svaghet — svaghet, som botas efter längre eller kortare tid med diet, luft och bad.

Arme man! Eller: arma kvinna, arma barn, dina anhöriga. Mer lida de än du själv lider. I en ny värld har du bara flyttat, och skillnaden mellan denna och den förra plågar dej nog inte mycket, då du ingenting vet. —

Sakta går jag och tittar mej omkring.

På en soffa vid ett fönster efter långväggen i "korridoren" sitter en blek stackare, en karl i 25-års-

åldern. Med händerna stryker han smekande över sina byxlår, som döljer ett par ben, smala som strumpstickor. Han reser sej och kommer emot mej när han blir mej varse. Vi äro lite bekanta sedan förut. Jag hälsar och frågar hur det står till.

— Som vanligt, säger han sakt. Jag har det där huvudvinglet. —

— Än er mage då? Fungerar den utmärkt?

— Å, nog är den bra alltid. Det är bara huvudvinglet. —

— Varifrån är ni? frågar jag vidare.

— Från Mönsterås.

Stackars unge man från Mönsterås! Sent eller aldrig skall du komma med hälsan ut från detta hus, om du tror, liksom din läkare tror, att "huvudvingel" eller ett elakt sår i magen är ett *lokalt* ont, som skrapas bort med kniv eller tvättas därifrån med varmt vatten använt på *hela* kroppen på *det* sättet i ett hus som detta, där en förut frisk och stark karl kunde bli galen bara av en inspärning under loppet av ett dygn blott.

Vad jag tänker talar jag inte om för mannen från Mönsterås. Jag skulle endast göra den sjuke ännu mera ledsen, om jag gjorde det. En döende tager man ej ur villfarelsen att paradiset väntar honom "på andra sidan", om man inte alldeles saknar hjärta. Så gott jag kan det, försöker jag intala mannen mod och förtröstan i stället.

— Sköt väl er mage, råder jag. Det är från den ni har att vänta hjälpen. När ni botat magen så

att den blivit stark, så att den på nytt kan ta vara på näringen och tillverka nytt blod — sedan försvinner huvudvinglet av sig själv så småningom.

Klockan i kyrktornet slår 1. Besökstiden är slut.

— — —

Några timmar har gått. Snickar-Larsson går jag att träffa nu igen. Det är söndag. Himlen är mulen. I den gråkalla luften dansar snöflingor sakta och vemodigt, lätta och fina som dun.

Kyrkklockorna ringa. De kallar samman folket till gudstjänst i kyrkan.

Uppför backen, den omtalade, stretar jag och går. Jag går där icke med någon stor lätthet. Knäna sviktar vid varje steg under mej. Jag andas tungt och ofta som om jag släpade en stenkoloss från stenstoden med mej. Mycket, för att ej säga alltsammans är det kyrkklockornas skuld. Ett visst praktiskt och religiöst ändamål ha de att fylla, de där tingestarna, väl vet jag det. Men fattigpack och andra, sådana som jag, skall de slita återstoden av förtröstan ur hjärtat på, trycka närmare ner mot jorden. De skall det omedvetet. Ty detta, att hamra varje söndag — och även ofta annars — ideligen på folks hjärtan så att dessa tappa sugen då de bäst behövde den i en svag stund, hör icke till deras uppgift ju.

Bim bam, bim bam.

Är detta sång? Svarta dofter av mull och ben och huvudskallar är det. När skall människorna äntligen upphöra med sin mani att plåga sig själva även då plågan med ringa besvär kunde undvikas? När?

En musikkår av pipare och blåsare skulle jag engagera att sitta i tornet däruppe, om jag finge råda. Tararam tararam tararam. Hör på skillnaden! Fötterna lyftas av sig själva, skuggorna i hjärnkontoret flyr — å, om jag blott finge råda! . . .

Men — sjung ni klockor. Jag tål väl ändå mer än sång, jag. Allt jag tål, utom dolken i hjärtat. Mot allt, som plågar mej, jag reagerar.

Besöken i "Avdelningen D" är ingen njutning, det äro de då visst inte, men ändå — jag går dit, emedan jag icke hade frid i själen, om jag lät bli. Och medan jag går, tänker jag med ångest: Gamlingen däruppe skall jag träffa ännu en gång, innan han dör, men jag kommer väl kanske för sent nu. Jag försöker jaga bort tankarna men de kommer strax igen.

Om han skulle vara död . . .

Känslosamhet, pjunk av mig? Nej. Ej heller är det egoismen. Det är så att arbetaren, som förvaltats sitt pund dåligt, då han icke ägde makt eller medel att göra det bättre, har råd att leva såsom han kan det bäst men dö, det har han ändå mindre råd till.

Snickar-Larsson han hörde till förtrampade släktet, som får hjälpa till med sitt arbete att föda ett annat släkte, parasiternas, och få smulorna själv därför — smulor så små, att de icke räcka till att betäcka kostnaderna för en linneskjorta och några bräder ens, när det är slut . . .

Förbannelse!

— — —

Så kommer jag då äntligen fram till huset där. Trött! Allt blod och all must i benen flöt av mej visst, när jag kämpade om backen nyss.

I dörrposten på byggnaden finns en knapp anbragt till ringledningen. Jag ser på knappen och jag vet att jag måste trycka på den för att bli insläppt, men jag betänker mej en stund likväl innan jag gör det. Varför, det kan jag ej förklara.

„Sångaren från landet“ drar sin visa därinne i dag också. Förströdd lyssnar jag till sången.

Omkring och över mej faller snödunen sakta, sorgset. Äro de måhända medvetna om var de kommer att ligga?

I närheten står några björkar och där bredvid ännu ett hus, vitt även det och tyst och dystert som döden. Bårhuset!

Bim bam — sjunger klockorna än. Så tystnar de plötsligt. Jag gör då slut på betänketiden med ens. Drager andan en gång, sätter därpå fingret på knappen och trycker till. En ringning sjunger genom huset. Fotsteg hör jag. Rasslet av nycklar. Dörren går upp. I öppningen står vaktaren.

— Goddag, säger han. Ja, Larsson är dö, han. Dog natten till lördagen. I det där huset ligger han. Vill ni se honom så går ja väl och hämtar nyckeln.

Så affärsmissigt, kallt!

Nå, inte behövde han veta heller då, hur pass hårt slaget träffade mej!

— Ja, sade jag behärskat. Jag vill se honom.

— — —

I bårhuset står vi, vaktaren och jag, bredvid en "hylla" efter ena långväggen. På hyllan där ligger Snickar-Larsson. Jag lyfter på lakanet, som döljer kroppen.

Ah... Det är som ser jag framför mej ett av brutala avverkarhänder omkullhugget och avkvistat träd — en gammalfura, knotig och knölig och grov i barken. Du, Snickar-Larsson, du, som blott för några veckor sedan stod vid din snickarbänk, hög och rak med breda axlar —? Nå, ingenting bevisar det, att du ser så ut nu.

Jag vet jag, att en gång var även du en man, stark och stolt som en vildskogens fura. För din styrka var du känd och beundrad i bygden, där du hade dina mannaår, det minns jag också. Jag minns, hur du drog veden hem från skogen på "drögen", storkälken, lastad full med torra timmerslanor, som tog sig ut som hästlass i snön, och hur jag, "tjävan", * traskade efter med händerna bakpå och var stolt över hästen min. Hemma på gården droppade svetten ner från näsan på dej, och det ångade omkring dej som om du nyss stigit ut ur en badstu. På vägen, som du blott trampat till förut med becksömskorna, stannade du endast om du var riktigt pockad där-till. Fastnade lasset — ja, så desto värre drog du. I handen höll du huggyxan. Det var spatserkäppen, eller hur jag nu ska säga. I en stuga, som du själv byggt på en stenbacke, bodde vi. Om sommaren

* Pojkvasker: ångermanländskt uttryck ur talspråket.

var du på husbygge här och var i byarna, men om vintern då stod du inne och förfärdigade vid snickarbänken möbler, som ni bytte bort mot mat i bygden, du och mor. Hemma satt vi, jag och syskonen och "såg efter varandra", medan ni var borta.

En tung bom av trä hade vi mot dörren inifrån, när vi voro ensamma, för att utestänga "sotarn", som vi fruktade värre än allt. Blev vi hungriga, och det blev vi naturligtvis, då vi växte som svamparna i regntider, liksom torpungar i allmänhet, då lade vi potatis i askan och stekte dem. Potatisen doppade vi sedan i saltlake, efter att ha avlägsnat skalet med naglarna, och tyckte att anrättningen smakade god. Saltlaken hade mor köpt av Tjuv-Englund, handelsman, och betalat den med 25 öre för kannan.

Det var svårt för dej på den tiden, gamle Snickar-Larsson. Det har aldrig varit annat än svårt för dej. Svårast var det väl dock när du rest bort på arbete till en annan socken långt avlägsen och fann, när du kom hem, att denne handlare Englund tagit på skojarekonster din stuga i mät för en skuld, ett hundra kronor, tror jag det var.

Alldeles för godtrogen var du, "snickar Nisse". Du bara arbetade, brydde dej ingenting om, du trodde att detta väl räckte till. "Räkna ut det" kunde du inte varken med siffror eller en skälm bakom örat; du hade lärt att ärlighet med ärligt arbete varade längst, och på den satsen litade du. Också var du "tvär" och "butter", tyckte folk. Ibland vågade du t. o. m. visa en arbetsköpare, en fähund vägen

hem, och det duger inte. Du skulle ha kysst skosnytorna på honom i stället. Det hade kanske renderat dej påökt pr timme från 20 öre till 25 för besväret, då arbetsamhet och ärlig vilja ej gjorde det. Ty sådant är livet.

Gamle! Vål sörjer jag dej så, som en pojke sörjer sitt livs upphov, men jag är glad tillika. Ingen fogdehand skall mera nå dej med sin piska — som jag kallar det att underkasta sig och ständigt vara beroende för en matsmula — ingen gycklare med sitt hån, ingen bakdantare med sina elakheter. Ingenting skall nå dej.

Här är kallt, från väggarna droppar fukten, men det förnimmer du ej nu. Känslan har du mistat, livet, allt. Du är lycklig.

Din arvedel av Gud eller Satan, din mantel, har jag tagit upp. Jag har för resten burit den länge. Tung är den och brokig och trasig, och rätt sitter den aldrig, hur än jag axlar den och ävlas. Jag skall, tror jag, aldrig bära den fram. Din fysiska styrka fick jag ej fastän jag fick din mantel. Jag skall drunkna visst i detta kaos av sten och ler och lyx och fattigdom, som kallas stad.

Belastade med högrött eller blekfett kött på benen och pälsverk ovanpå upp till öronen skrider människorna, de icke hungrande, fram här och liknar sfinxer med sina styva ryggar och stela, strama ansikten. Den större människan bryr sig om den mindre lika mycket som berget bryr sig om stenen vid dess fot. Krossa den kan det.

Genom staden går jag morgon, kväll, frukost och middag till och från arbetet. Oftast släpar jag benen. Att gå på stengator förbi skyskrapor, förbi lyxen och överflödet i våningar och fönster, genom raden av varustånd och os av herrskapsmat från hotellköken är tungt, när man arbetar hopplöst och äter trälamat i småportioner hemma.

Efter husraderna smyger jag mej, jag, bäraren av din mantel.

Jag ser i gatkanalen halmstrået, som jag tror är räddningen, repstegen, på vilken jag skall kliva ur trähelvetet upp i Livet, där striden den äkta och stora står och där solen lyser. Men taga den vågar jag ej. Jag fruktar, att folket ska se på mej med medlidsamhet i blicken, liksom det ser på tiggaren, den föraktlige, som äger varken vilja eller håg, och den blicken är värre än allt...

Ibland däremot går jag stolt min gata fram. Och jag tänker medan jag går, att såg jag då ett halmstrå, en räddningsstege ligga där en bit ifrån mej så slog jag till marken med mina händer ett rovdjur, som ville hindra mej, för att nå det.

Jag vill ha tag i — halmstrået! Jag vill —

— — —

Vaktaren skramlar nu med nycklarna. Han står och håller i dörrlåset. — Kanske vi ska gå nu, säger han. Jag vaknar till. Ja, säger jag.

För sista gången: adjö med dej, Snickar-Larsson! Jag går för att hämnas dej. Jag går för att träffa fogden, den, som pinade dej mest och sist i livet

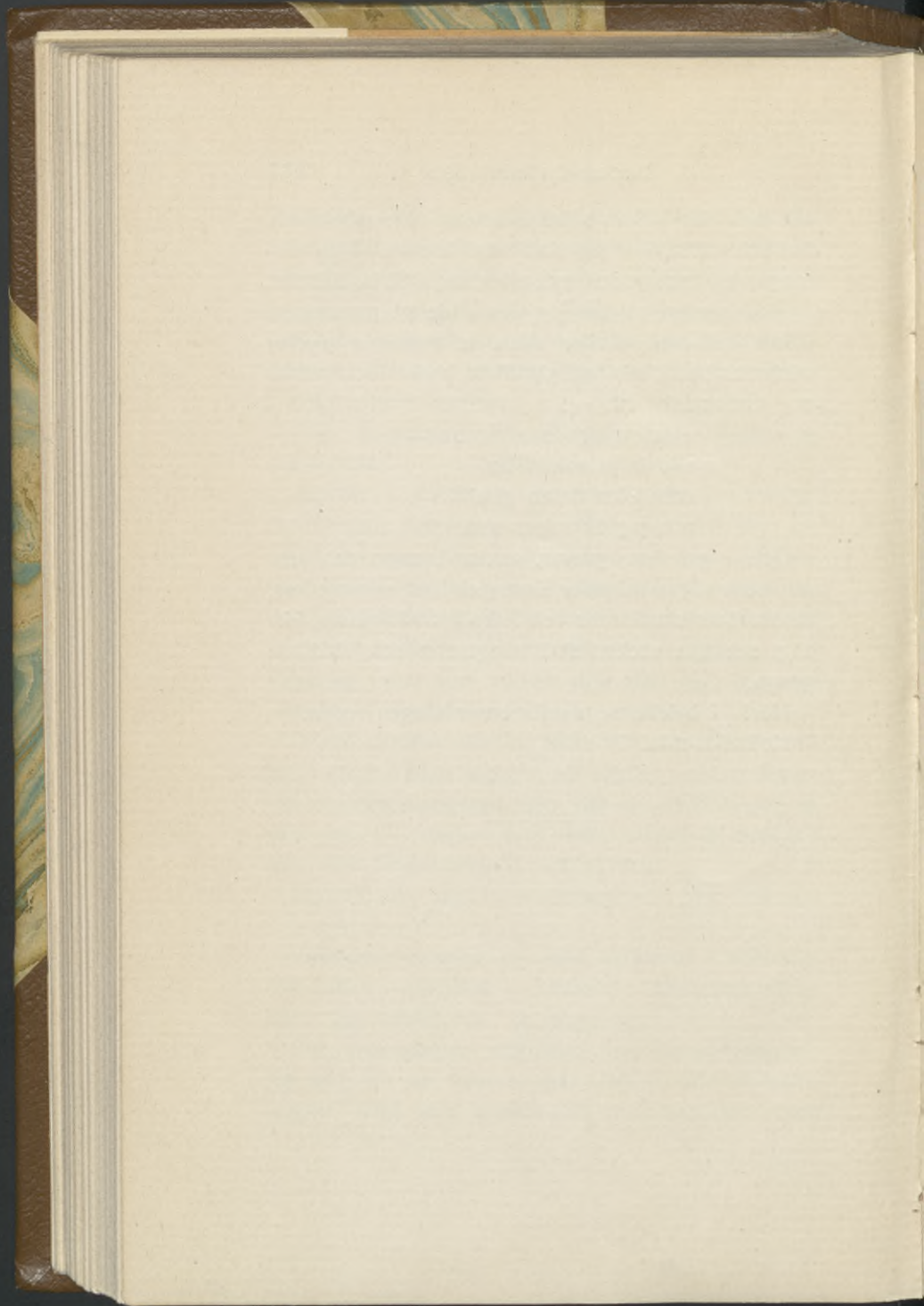
till tack för att du skänkte honom allt: arbetskraft, liv och hälsa — jag skall säga honom några sanningsord i ansiktet och sedan förlåta. Så jag hämnas.

Med handen stryker jag den döde på pannan, på vilken befriaren vänligt slätat ut rynkorna, trycker vaktarens hand, när jag går förbi honom och vacklar ut. Gråtande? Hå —!

“Vad båtar det att gråta —
allt är ju solens lån,
och solen är en gåta
och jag är solens son.”

Och över deras gravar, snickar-Larsson och hennes, som några månader förut gick bort, min moders, liksom över skurkarnas och folkplågarnas gravar, lika högt och lika vackert skall skogssuset och vindarna sjunga.

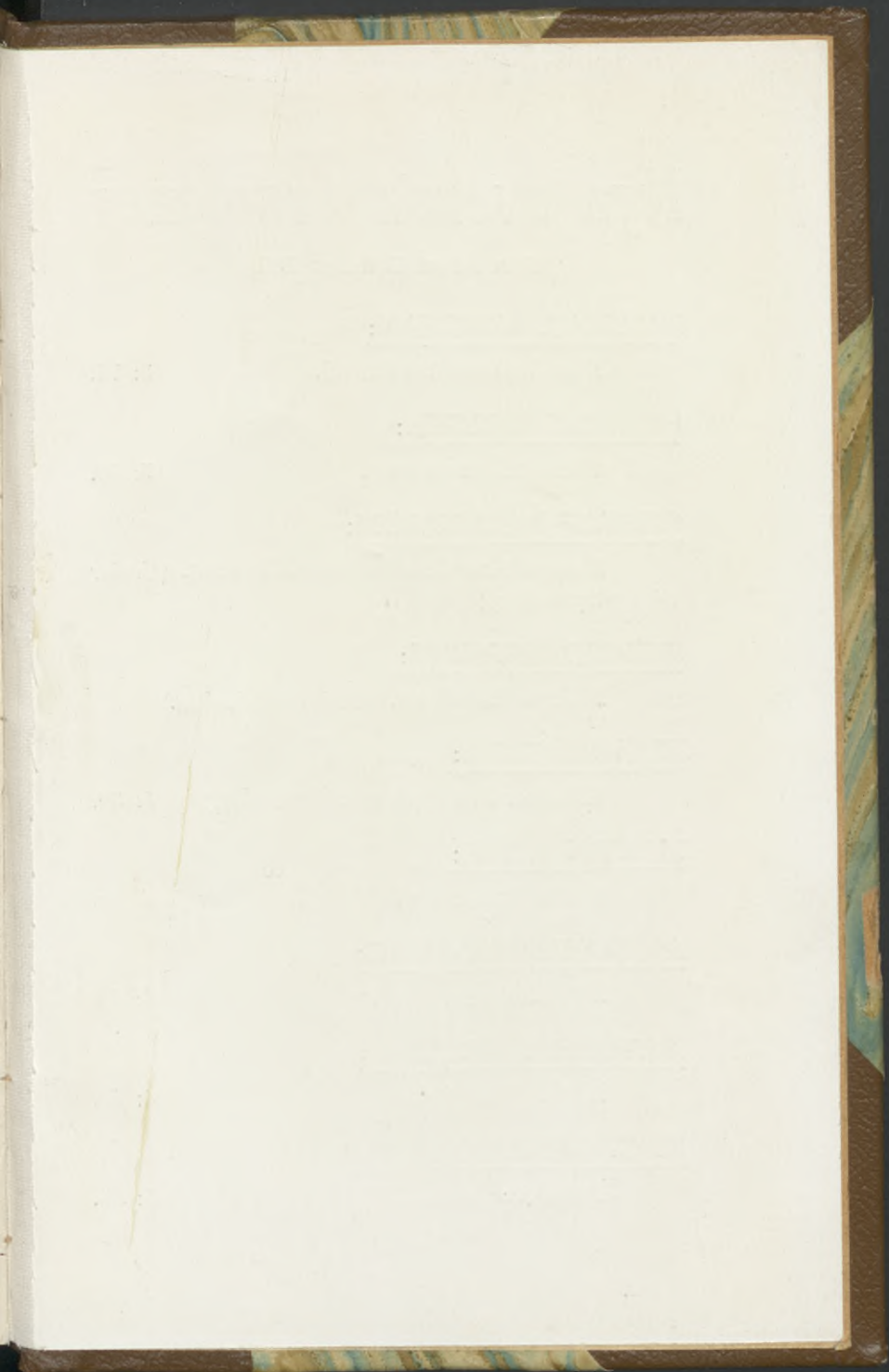
Hör! I björkarna utanför susar sången redan.
Hojlari-la-ri-la.

INNEHÅLL:

Seglive-Lars	5
Hunger	37
Sjäare	47
I ödemarken	69
Stabbläggare	85
Ett mysterium	107
»21»	119
En afton i solnedgången	133
Fästefolk	151
Snickar-Larssons död	161

Class 1/3
99

Nya svenska romaner

från Albert Bonniers förlag.

HJALMAR BERGMAN:

Knutmässa marknad. 3: 75.

HENNING BERGER:

Gulaschbaronerna. 5: 50.

GUSTAF HELLSTRÖM:

Bengt Blancks sentimentala resa. (Under tryckning.)

SIGFRID SIWERTZ:

Eldens återsken. (Under tryckning.)

ELIN WÄGNER:

Släkten Jerneploogs framgång. 5: 50.

MARTIN KOCH:

Guds vackra värld. Två delar à 6 kr.

ANNA WAHLENBERG:

Drottningen. 4: 50.

MATHILDA MALLING:

Madeleines hem. 4: 50.

K. G. OSSIANNILSSON:

Prästens barn. 5: 25.

